

İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

T.C

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ BASIN VE İKTİDAR İLİŞKİLERİ
(1950-1960)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ALPASLAN ÖNGEL

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. AYŞEM BİRİZ KARAÇAY

İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

T.C

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ BASIN VE İKTİDAR İLİŞKİLERİ
(1950-1960)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ALPASLAN ÖNGEL

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. AYŞEM BİRİZ KARAÇAY

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ONAY SAYFASI

Yüksek lisans öğrencisi Alpaslan Öngel in “ Demokrat Parti
Önemi, Basın ve İktidar İlişkileri ” konulu tez
çalışması jürimiz tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans tezi olarak (oybirliği ☒
/ oyçokluğu ☐) ile başarılı bulunmuştur.

Adı – Soyadı

İmza

Tez Danışmanı

: Aysem Biriz Karanay

Jüri Üyesi

: Ayşe Dergar Malar

Jüri Üyesi

: Ayşen Üstübirici

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

ÖZET

Türkiye yakın tarihi açısından Demokrat Parti dönemi oldukça önemlidir. 1950-1960 yılları arasında Demokrat Partiyle birlikte Türkiye’de oldukça önemli siyasal ve kültürel değişimler yaşanmıştır. Özellikle, Cumhuriyet dönemi basına uygulanan sansür ve baskılar demokrasiye geçilmesiyle birlikte yerini basın özgürlüğüne bırakacağı düşünülmüştür. Demokrat Parti ilk dönemlerinde basın özgürlüğü vaatleri ile iktidara gelmiştir. İlk yıllarda basına özgürlük sağlanmış fakat ilerleyen yıllarda Demokrat Parti basını kontrol altına almaya çalışmıştır. Özellikle muhalif gazetelere sert tutumlar sergileyen Demokrat Parti, yandaş basına avantajlar sağlamıştır. Bu amaçla o yıllarda yayınlanan Ulus, Cumhuriyet, Vatan, Zafer, Milliyet gibi önemli gazeteler ve köşe yazarları incelenmiştir. Özellikle, Demokrat Parti dönemi iç ve dış politikada gerçekleşen önemli olaylar ve basının gerçekleşen önemli olaylara karşı tutumu da incelenmiştir.

Yapılan bu incelemeler ve değerlendirmeler sonucunda Demokrat Parti döneminde basın özgürlüğü sağlanamadığı görülmüştür. Tek Parti dönemi baskıcı ve otoriter yönetimden dolayı zor günler geçilen gazeteler ve yazarlar Demokrat Parti’yle birlikte düşündükleri basın özgürlüğüne yine kavuşamamışlardır. İç ve dış politikada yaşanan karışıklıklar Demokrat Parti’nin basına karşı tutumunu değiştirmiştir. Demokrat Parti daha otoriter ve baskıcı bir uygulama ile basını kontrol altına almaya çalışmıştır. Demokrat Parti tarafından çıkarılan yasa ve uygulamalarla birlikte birçok gazete kapatılmış, birçok gazeteci yargılanmış ve hapse atılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Basın Özgürlüğü, Tek Parti Dönemi, Sansür

ABSTRACT

In terms of Turkey's recent history, Democratic Party period is very important. Between 1950 and 1960, with the Democratic Party, significant political and cultural changes took place in Turkey. In particular, with the censorship and pressure imposed on the republican period, democracy was passed and it was thought that it would leave its place to the press freedom. In the early days the Democratic Party came to power with promises of freedom of the press. In the first years freedom was provided, but in the following years the Democratic Party tried to control the press. Democratic Party, which exhibits tough attitudes towards dissenting newspaper, has provided advantages to its supporters. For this purpose, important newspapers and columnists such as Ulus, Cumhuriyet, Vatan, Zafer, Milliyet which were published in those years were examined. In particular, the major events in the Democratic Party's internal and external politics and the attitudes of the press to major events have been examined.

As a result of these reviews and evaluations, it was seen that press freedom was not provided during the Democratic Party period. The newspaper and writers who have had difficult days due to the repressive and authoritarian administration of the One Party era have not yet met the freedom of the press they thought together with the Democratic Party. The confusion in internal and external politics has changed the attitude towards the Democratic Party's pressure. The Democratic Party has tried to control the press with a more authoritarian and repressive practice. Many newspaper have been closed with the laws and practices of the Democratic Party, many journalists have been tried and imprisoned.

Key Words: Democratic Party, Press Freedom, One Party Period, Censorship

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans yolunda ilerlememe büyük vesile olan ve okuduğum üniversitede işe başlamamı sağlayan sayın hocalarım Prof. Dr. Mete Çamdereli ve Yrd. Doç. Dr. Yusuf Özkır'a emekleri ve güvenleri için çok teşekkür ediyorum. Ayrıca, lisans eğitimim sürecinde hocam oldukları için çok şanslı olduğum ve öğrencilerine karşı hep anne şefkatiyle yaklaşan sayın hocalarım Doç. Dr. Zeliha Hepkon ve Doç. Dr. Oya Şakı Aydın'a emekleri için çok teşekkür ediyorum.

Tezimi yazma süreci boyunca beni devamlı cesaretlendiren, hep yanımda olan ve tez danışmanın olduğu için çok şanslı olduğum Sayın, Yrd. Doç. Dr. Ayşem Biriz Karaçay'a çok teşekkür ediyorum. Şüphesiz yardımları ve destekleri olmasaydı tezimi sonlandıramazdım.

İyi ve kötü günümde hep yanımda olan ve hayatı onunla paylaşmaktan dolayı oldukça mutlu olduğum sevgili eşim Medine'ye çok teşekkür ediyorum.

Tez yazım süreci boyunca tecrübelerinden yararlandığım sevgili müdürüm Sedat Kara'ya çok teşekkür ediyorum. Ayrıca, tez düzenleme konusunda bana oldukça yardımcı olan sevgili arkadaşım Eda Türkkın'a çok teşekkür ediyorum. Her zaman yanımda olan ve tecrübelerini paylaşan sevgili hocalarım Vahit Özdemir ve İhsan Eken'e de çok teşekkür ediyorum.

Şefkatini hiç eksik etmeyen sevgili annem Şeker Öngel'e, eğitim hayatıma devam etmemde büyük katkısı olan sevgili ablam Belma Tonbul'a ve sevgili abim Esat Öngel'e emekleri ve destekleri için çok teşekkür ediyorum.

Son olarak en çok ona benzemek istediğim, küçüklüğümde beri kahramanım olan ve varlığından dolayı kendimi hep güvende hissettiğim babam **İbrahim Öngel'e** tezim armağan olsun.

İçindekiler

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1
I. MEDYA VE SİYASET İLİŞKİSİ	4
A. Liberal Çoğulcu Yaklaşımlara Göre Medya Siyaset İlişkisi.....	4
B. Eleştirel Yaklaşım Göre Medya ve Siyaset İlişkisi.....	5
C. Medyanın Siyaset Üzerindeki Rölü	5
D. Medya Kuramları.....	6
1. Otoriter Kuram	6
2. Sosyalist Kuram	7
3. Liberal Kuram	7
4. Toplumsal Sorumluluk Kuramı.....	8
5. Gelişme Kuramı	9
6. Demokratik Katılımcı Medya Kuramı	9
E. Medya ve İktidar İlişkileri.....	10
F. Basın ve Demokrasi İlişkisi	11
G. Basın Özgürlüğü.....	13
II. CUMHURİYET DÖNEMİ BASIN VE İKTİDAR İLİŞKİLERİ	15
A. Saltanat ve Hilafetin Kaldırılmasının Basında Oluşturduğu Tepkiler.....	15
B. Gazetecilerin Zor Yılları Takrir-i Sükûn Kanunu ve Basın	18
C. 4 Aralık 1945 Tan Gazetesi Baskını	24
D. 1923-1950 Yılları Önemli Gazeteler	28
1. Tan Gazetesi.....	28
2. Cumhuriyet Gazetesi	30
3. Akşam Gazetesi.....	31
4. Vakit Gazetesi	31
5. Son Posta Gazetesi	32
6. Ulus Gazetesi	32
7. Hürriyet Gazetesi	32
E. 1946 Yılında Gerçekleşen Yasa Değişikliği ve Basının Rahatlaması.....	33
F. Çok Partili Demokrasiye Geçişte Basının Etkisi.....	34

III. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ BASIN VE İKTİDAR İLİŞKİLERİ 36

A. Demokrat Parti'nin Kurulması	36
B. Demokrat Partinin İlk seçimi 1946 Genel Seçimleri.....	41
C. Demokrat Parti Dönemi Basın Özgürlüğü	42
D. Demokrat Parti Dönemi Önemli Gelişmeler ve Basına Yansıması	44
1. Türkçe Okutulan Ezanın Tekrar Arapça Okutulması.....	44
2. Genel Affın İlan Edilmesi	44
3. Kore Savaşı, NATO Üyeliği ve Yabancı Basının NATO Üyeliğinde Türkiye Desteği 45	
4. Türkiye'nin NATO'ya Kabul Edilmesinin Türk Basınında Yankıları	46
5. Demokrat Parti Dönemi İlk Gazetecilerin Yargılanması	46
6. Türkiye'nin Balkan Paketi Üyeliği ve Basına Yansıması.....	47
7. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Amerika Ziyareti ve Basına Yansıması.....	48
8. Bağdat Paketi'nin Kurulması ve Türk Basınına Yansıması	48
9. Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar Hakkındaki Kanun Tasarısı	50
10. Cumhuriyet Halk Partisi'nin Mallarının Devlet Hazinesine Devredilmesi	51
11. 5830 Sayılı Yasanın Kabulü ve Halkevlerinin Kapatılması	52
12. Vatan Gazetesi Başyazarı Ahmet Emin Yalman'a Silahlı Saldırı	54
13. Demokrat Parti Dönemi Kıbrıs Politikası.....	55
14. 6-7 Eylül Olayları.....	62
15. Demokrat Parti Döneminde Öğrenci Ayaklanmaları ve Basının Rolü	63

IV. DEMOKRAT PARTİ İLE BASIN ARASINDAKİ İLK GERGİNLİKLER..... 67

A. Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Cürümler Hakkında Kanun Tasarısı	67
B. 6-7 Eylül Olaylarının Ardından Basına Uygulanan Yasaklar	68
C. 1956 Yılında Basına Uygulanan Kısıtlamalar	69
D. İktidar yanlısı Basına Sağlanan Yardımlar	71
E. Uluslararası Basın Enstitüsü'nün Adnan Menderes'e Mektubu	72
F. Gazeteciler Sendikasının Kapatılması.....	72
G. Pulliam Davaları.....	72
H. Tekzipler ve Neşir Yasakları.....	74
İ. I. Tahkikat Komisyonu	74

V. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ ASKERİ DARBE VE BASIN İLİŞKİSİ 76

A. Askerler Neden Darbe Yapmak İstiyor?	76
B. Dokuz Subay Olayı Samet Kuşçu	77
C. DP En Büyük İhmali Yapıyor	78

D.	Askeri Mahkeme'nin Tarihe Geçen Kararı	80
E.	Kim Dergisi'nin Duruşmaya Bakışı	80
F.	27 Mayıs Darbesi'nin Ana Çekirdeği Oluşuyor	81
G.	27 Mayıs Darbesi'nin Gerçekleşmesiyle Birikte Gazetelerde Çıkan	
Yazılar	81	
H.	Demokrat Parti Dönemi Önemli Gazeteler	84
1.	Milliyet Gazetesi	84
2.	Zafer Gazetesi	85
3.	Cumhuriyet Gazetesi	86
4.	Hürriyet Gazetesi	86
5.	Ulus Gazetesi	87
6.	İstanbul Ekspres Gazetesi	87
7.	Vatan Gazetesi	88
SONUÇ		89
KAYNAKÇA		92

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
CHF	Cumhuriyet Halk Fıkrası
CMP	Cumhuriyetçi Millet Partisi
DP	Demokrat Parti
KTC	Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti
MBK	Milli Birlik Komitesi
NATO	Kuzey Atlantik Paktı
SCF	Serbest Cumhuriyet Fıkrası
TCK	Türk Ceza Kanunu

GİRİŞ

Matbaanın icadından bugüne yönetim gücünü elinde bulunduran iktidarlar bilgi akışını genellikle denetim altında tutmak istemişlerdir. İktidarlar kitle iletişim araçlarının toplumsal bilincin oluşması, değerlerin ve inançların aktarılmasında çok önemli bir fonksiyonu olduğunu bilmektedirler.

Ayrıca, basın iktidarların mesajlarını topluma iletebileceği en önemli mecradır. Aynı şekilde halkın isteklerinin de basın aracılığıyla iktidara ulaşması da söz konusudur. Dolayısıyla medya ve iktidar arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Basın, yöneten ve yönetilen kesim arasında bilgi alış verişini sağlamaktadır. Basın iktidarların karar ve uygulamalarını halka iletir ve bilgilenmelerini sağlar. İktidarlar çoğunlukla karar ve uygulamalarının tam olarak halk tarafından bilinmesini ya da tartışılmaya açılmasını istemez ve genellikle basını kontrol altına almak ister. Bu yolla iktidarlar aldıkları karar ve uygulamalarda basının kendi lehine yayın yapmasını istemektedir. Medyada yayınlanan olumlu haberler sayesinde iktidarlar başarılı bir iktidar dönemi sürdürmeyi amaçlamışlardır. Seçimlerde basın tarafından iktidar partisinin yıpratılmaması ve olumlu haberlerin yapılması için basın, iktidarlar tarafından kontrol altına alınmaya çalışılır.

Devlet, basının elinde bulundurduğu bu gücü çeşitli yollardan denetimi altında tutmayı amaçlar. Bunlar sırasıyla; kanun baskısı, hâkim kültür baskısı, ekonomik baskılar, kişisel baskılar yoluyla gerçekleşir (Yaylagül,2014: 117-119). Devlet basına teşvik ve krediler verebilir fakat teşvik ve kredi alan basın bu kredileri ödeyemeyince iktidarın kontrolüne geçmek zorunda kalır. Ayrıca iktidar, güç kullanarak ilan ve reklam gelirlerini ve gazete kâğıdı sayılarını azaltarak istemedikleri gazetelerin tirajının düşmesine sebep verebilir ve ekonomik olarak basını kontrol altına tutabilir.

Demokratik sistemlerle yönetilen ülkelerde basının özgür ve tarafsız olması beklenir. Çünkü demokrasinin korunması ve işlevlik kazanması için basın önemli bir rol üstlenmektedir. İletişim ve enformasyon demokrasinin varlığı ve işlevi için çok önemlidir.

Demokratik sistemlerde egemenliğin kaynağı halktır. Demokratik sistemlerde iktidar yönetme yetkisini doğrudan doğruya halktan alır. Bu yüzden seçimler yapılır. Halk istediği partiye yönetme yetkisi verir. Seçim aşamasında ise iletişim oldukça önemlidir. Kitle iletişim araçları bu aşamada devreye girer parti ve halk arasında enformasyon akışını sağlar. Demokrasi gereği bireyler ve kurumlar kendilerini kamu önünde ifade edebilmeli ve doğru bilgi akışına ulaşabilmeleridir. Kitle iletişim araçları tarafından sağlanan enformasyon akışı, siyasetin alanını genişletir ve bu alana siyasilerin tek başlarına hâkim olmalarını engeller (Keane,1999: 98-101). Görüldüğü gibi demokratik sistemle yönetilen ülkelerde basının özgür olması gerekmektedir. Basın özgür oldukça demokrasi yaşatılmaktadır. Basın diğer yandan demokrasinin koruyuculuğunu da üstlenmektedir.

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte basının da özgür olacağı umulmuştur. Demokrat Parti ilk yıllarında basına Tek Parti dönemine kıyasla oldukça özgürlük tanımış ve basına uygulanan sert yasalar hafifletilmiştir. Demokrat Parti'nin ilk yıllarında Türkiye'de demokrasinin hüküm sürdüğü söylenebilir. Fakat ileriki yıllarda Türkiye'de ve dünyada yaşanan önemli gelişmeler Demokrat Parti'nin basına karşı sert bir politikalar uygulamasına sebep olmuştur. Bu durum karşısında Türkiye'de süren demokratik yönetim giderek daha çok otoriter bir yönetime doğru yol almıştır. Özellikle 1954 seçimlerinde Demokrat Parti'nin ezici bir oyla iktidar olması ve mecliste hakim konuma gelmesi DP'yi daha çok güçlendirmiş ve bu aşırı güç DP'nin zamanla demokrasiden kaymasına sebep olmuştur. Demokrat Parti mecliste sağladığı milletvekili sayesinde birçok yasayı meclisten geçirebilmiştir. DP'nin mecliste sağladığı hâkim güç zamanla Demokrat Parti'nin otoriterleşmesine neden olan büyük sebepler arasında sayılabilir.

1950- 1960 yılları arası Türkiye'de iç ve dış politika açısından oldukça önemli bir dönemdir. Bu yıllar arasında yaşanan önemli gelişmeler ve basında Demokrat Parti'yi zora sokacak haberlerin yer alması Demokrat Parti'nin basına karşı sert politikalar uygulamasına sebep vermiştir. Demokrat Parti dönemi basının baskı altında tutulması, gazetecilere yönelik sert yaptırımların uygulanması ve basının devlet tarafından kontrol altına tutulması bize basının özgür olmadığını göstermektedir. Özellikle Demokrat Parti döneminde yaşanan sansür, baskı ve basının denetim altında

tutulması Otoriter Basın Kuramının özelliklerini taşımaktadır. Bu yönüyle Demokrat Parti Dönemi basında yaşanan gelişmeleri medya kuramları yönünden değerlendirecek olursak o yıllarda Otoriter Medya Kuramı özelliklerinin daha çok taşındığını söyleyebiliriz (Utma, 2010: 79).

Tez çalışmamda demokrasiye geçilmesiyle birlikte Demokrat Parti dönemi basın ve iktidar ilişkileri açısından nasıl bir gelişme yaşandığı sorusu üzerinde durulmuştur. Araştırma sorumu daha belirgin hale getirebilmek için Tek Parti dönemi araştırılmış ve iki partinin karşılaştırılması yapılmıştır. Tez çalışmam beş bölümden oluşmaktadır. İlk olarak, “Basın ve İktidar İlişkileri” araştırılmıştır. İlk bölümde medyanın siyaset üzerindeki rolü, medya kuramları, medya ve iktidar ilişkileri, basın ve demokrasi ilişkisi ve son olarak basın özgürlüğü konuları incelenmiştir.

İkinci bölümde, “Cumhuriyet Dönemi Basın ve İktidar İlişkileri” incelenmiştir. Cumhuriyet Dönemi basın ve iktidar ilişkilerinin incelenmesiyle birlikte basının siyaset üzerindeki etkisi daha çok anlaşılmıştır. Ayrıca, Tek Parti ile yönetilen ülkede demokrasiye geçilmesiyle birlikte basının değişimi ve dönüşümü de araştırılmıştır.

Üçüncü bölüm oldukça geniştir. Bu bölümde Demokrat Parti’nin kuruluşu, DP dönemi basın özgürlüğü, DP dönemi gerçekleşen önemli olaylar ve basının tavrı incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, “Demokrat Parti ile Basın Arasındaki ilk Gerginlikler” incelenmiştir. Bu bölümde DP’nin basına karşı uyguladığı baskıcı ve otoriter uygulamaları araştırılmıştır.

Son olarak beşinci bölümde, “Demokrat Parti Dönemi Askeri Darbe ve Basın İlişkisi” incelenmiştir. Bu bölümde basının askeri darbeye etkisi ve ihtilalin gerçekleşmesi ile birlikte basında çıkan yazılar araştırılmıştır.

I. MEDYA VE SİYASET İLİŞKİSİ

Medyanın işlevleri arasında toplumu bilgilendirmek, eğlendirmek, haberdar etmek, eğlendirmek ve tartışmalı konularda bireylerin kamuoyuna katılmasını sağlamaktır. Medya yönetimi kamuoyu adına denetleyen bir kurumdur. Demokratik sistemlerde bu özelliğiyle medya yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvet sayılmıştır.

Eleştirel yaklaşıma bakıldığında zaman ise medya daha çok toplum ve kültür üzerindeki olumsuz etkileri üzerinde durulur. İdeoloji, sınıf çatışması, iktidar ilişkileri ve kapitalizm üzerinden medya eleştirilir. Eleştirel yaklaşıma göre medyanın kitle kültürü oluşturduğu, iktidarların propaganda aracı olduğu ve iktidar tarafından oluşturulan ideolojinin toplumlara empoze ettiği ve toplumları yönlendirdiği belirtilir (Yaylagül, 2014: 13-15).

A. LİBERAL ÇOĞULCU YAKLAŞIMLARA GÖRE MEDYA SİYASET İLİŞKİSİ

Demokratik siyasal sistemlerin temel unsurlarından birisi liberal çoğulcu yaklaşım olarak kabul edilir. Liberal Çoğulcu yaklaşıma göre haberler, çeşitli konularda halkı bilgilendirmeli ve eğitmelidir. Bu yaklaşıma göre toplum ve medya arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Medya yayınları toplumun genel kültürüne, beklentilerine ve eğimlerine göre belirlenmelidir. Medya toplumsal durumu yansıtan bir ayna görevi üstlenmelidir. Medya toplumsal gelişme ve değişime katkıda bulunmalıdır. Bunu ise belirli konulara dikkat çekerek, tartışarak ve bireylerin kamuoyuna katılımını sağlayarak yapmaktadır (Utma, 2010: 68-69).

Liberal Çoğulcu yaklaşım bireyleri pasif ve kontrol edilebilir olarak görmemekte tam aksine bireyleri aktif görmektedir. Liberal çoğulcu yaklaşım toplumların çok kültürlü bir yapıda bulunduğunu ve medyanın ise kültürlerarası etkileşim sağlayarak bu çok kültürlü yapıya destek olduğunu belirtmektedir.

B. ELEŞTİREL YAKLAŞIMA GÖRE MEDYA VE SİYASET İLİŞKİSİ

Eleştirel yaklaşıma göre medya iktidarlar ve elitler tarafından mevcut sistemin devamlılığına aracılık etmekte, statükoyu korumakta ve toplumu dönüştürmekte önemli bir araç görevi üstlenmektedir. Bu yönüyle medya devletin ve elitlerin ideolojik aygıtı olarak görülmektedir. Eleştirel yaklaşıma göre medya, kültürü popülerleştirerek yozlaştırmasına aracılık etmektedir. Yaklaşıma göre medya tarafından oluşturulan içerikler bireyleri haberdar etmek üzere değil belirli bir amaca ve hizmete yönlendirebilmek için kurgulanıyor. Bu nedenle medya tarafından medya bireyleri toplumsal gerçeklikten uzaklaştırmaktadır. Oldukça önemli sorunları ve konuları magazin haberleri arasında sıradan hale getirmektedir.

Medya toplumsal çıkarlara değil iktidarların çıkarlarına hizmet etmektedir. Medya iktidarlar tarafından oluşturulan politika ve eylemlerinin toplumsal rıza kazanmasına aracılık etmektedir. Medya haber ve bilgileriyle gündemi manipüle etmektedir. Halkı gerektiği gibi bilgilendirmez ve magazin içeriklerine daha çok önem göstererek gündemi belirleyen konulardan halkı uzak tutar ve siyasetten uzaklaştırır. Önemli olayları sıradan ve normal olarak halka yansıtır. Eleştirel yaklaşıma göre medya baskın kültürleri daha yaygın hale getirerek alt kültürlerin yok olmasına sebep olmaktadır. Bu yönüyle medya emperyalist güçlerin çıkarlarına hizmet etmektedir. Kitle iletişim araçları iktidarların, zenginlerin ve seçkin sınıfın güçlerini ve konumlarını sürdürmelerine aracılık etmektedir (Utma, 2010: 70-71).

C. MEDYANIN SİYASET ÜZERİNDEKİ RÖLÜ

Medyayı siyasetin dışında görmek yanlıştır. Medya ve siyaset iç içedir. Kitle iletişim araçları tarafından oluşturulan her türlü enformasyon siyasi nitelik taşımaktadır. Siyasilerin medyaya duyduğu ihtiyaç medyanın önemini daha çok artmasına sebebiyet vermektedir. Siyasi aktörler meşruiyet ve halkın rızasını kazanabilmek için medyaya ihtiyaç duymaktadır. Siyasetin varlığı ve sürdürülebilirliği için kitle iletişim araçları hayati bir görev üstlenmektedir. Çoğulcu demokratik sistemlerde ve demokrasinin toplum tarafından benimsendiği ülkelerde siyasi aktörlerin medya üzerinde denetim sağlaması sınırlı kalırken; demokrasinin oluşmadığı, benimsenmediği daha çok otoriter sistemlerin hüküm sürdüğü ülkelerde ise medya siyasi aktörlerin medya üzerinde

denetimi daha geniş çapta olmaktadır ve medya bu ülkelerde demokratik işlevlerini yerine getirememektedir. Medya demokrasilerin egemen olduğu ülkelerde yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvet olarak kabul edilmektedir. Fakat bu gücü iktidarlar ellerinde tutabilmek büyük çapa gösterirler (Yaylagül, 2014: 115-119). İktidarlar medyayı ellerinde tutabilmek için ekonomik gücü kullanırlar. Reklam ve ilan gelirlerinin sınırlandırılması ve engellenmesi rolüyle iktidarlar medyayı denetim altına almaya çalışır ve medya mensupları iktidarlar ile ekonomik sebeplerden dolayı iyi geçinmek zorunda kalır. Ekonomik gücü elinde tutan iktidar bu yolla basına büyük baskılar uygulamaktadır. Hatta iktidarlar çok ileri giderek yazılarını beğenmediği gazetecileri, medya patronlarına baskı yaparak işten çıkarılmasına da sebep olmaktadır. Bu durumda gazetecinin iki seçeneği vardır; Ya işsiz kalacak ya da tarafsız bir şekilde haber yapamayacaktır

D. MEDYA KURAMLARI

Medya ve siyaset ilişkisini daha iyi anlayabilmek için Medya Kuramlarını bilmekte yarar vardır. Çünkü medya ülkelerdeki siyasi, ekonomik ve sosyal durumlara göre farklılık göstermektedir. Aynı şekilde kuramlar ülkelerdeki siyasi sisteme göre de farklılık gösterebilmektedir. Birçok demokratik ülkede otoriter kuram da görülmektedir. 1957-1960 dönemi Türkiye Demokrat Partisi bu farklılığa örnek olarak gösterilebilir.

1. Otoriter Kuram

Otoriter sistemlerde basın, hükümet politikasını ilerletici bir araç olarak kabul edilmektedir. Otoriter kuramda iktidarın otoritesini sarsacak hiç bir haberin yayınına müsaade edilmez. Sansür oldukça önemlidir. Ahlaki değerlere karşı olmak, otoriteye karşı çıkmak, iktidarın politikalarını eleştirmek suç sayılır.

Otoriter Kurama göre basın iktidarın propaganda aracı olmalı ve kitleleri yönlendirerek iktidara bağımlı hale getirmelidir. Otoriter kuramda halkın iradesi yönetime yansıtılmaz. Otoriter kuramda iktidar medyaya siyasi, sosyal ve ekonomik olarak baskı kurar ve bu yollarla denetimi altına almaya çalışır.

Siyasi, sosyal ve ekonomik baskıya örnek olarak yayın içeriğine sansür uygulanması, devlet aleyhine yapılan yayınların ve gazetecilerin vatan hainliği

suçlaması atfedilip, ceza yasalarında yapılan değişikliklerle gazetecilerin yargılanması ve gazetelerin kapatılmasının önü açılmıştır. Ceza yasaları ile birlikte birçok gazeteci yargılanmış, para cezası verilmiş ya da hapse atılmıştır. Aynı şekilde birçok gazete devlet aleyhine yayın yaptığı için kapatılmıştır. Ekonomik olarak baktığımız zaman ise bir gazetenin tirajını düşürmek için vergi sistemi kurmak, ilan ve reklam sayılarını azaltmak örnek olarak gösterilebilir (Utma, 2010: 79).

Otoriter kuramlarda kitle iletişim araçları iktidar tarafından denetlenmektedir. Kitle iletişim araçları iktidarın gözü, kulağı ve sesi işlevi görmektedir. Otoriter kuram daha çok diktatörlük, askeri rejimim hüküm sürdüğü ya da yarı demokratik sistemlerde görülmektedir. Otoriter sisteme Hitler Almanya'sı, Mussolini İtalya'sı örnek olarak gösterilebilir.

2. Sosyalist Kuram

Sosyalist kuram, dağılmadan önce Sovyetler Birliği ve onun kontrolünde olan ülkelerde uygulanmaktaydı. Kuramın asıl amacı Sovyet sistemin devamlılığı sağlamak, sosyalist ideolojinin benimsenmesini ve yayılmasını sağlamaktır. Kuramı, otoriter kuramdan ayıran ön önemli özellik ise iktidar parti uygulamalarının eleştiriye açık olmasıdır. Basın iktidar partinin yöntemlerini eleştirebilir fakat amaçlarını eleştiremez. Sovyet sistemde medya, devlet tarafından denetim altında tutulur ve yönetilir. Kurama göre medya işçi sınıfının ilgilerine göre hizmet etmeli ve işçi sınıfının kontrolü altında bulunmalıdır. Medya kamuoyunun ihtiyaç ve taleplerine karşılıksız kalmamalıdır. Medya devlet kontrolünde olmalı ve özel mülkiyet hâkimiyetinde olmamalıdır. Kitle iletişim araçları ülke içinde ve ülke dışında sosyalizmin yayılması için oluşan hareketlere destek vermelidir. Sosyalist kuram 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla uygulama alanından kalkmıştır (Utma, 2010: 82-83).

3. Liberal Kuram

Liberal Kuram, düşünce ve ifade özgürlüğünü, temel hak ve özgürlükleri savunmaktadır. Kurama göre basın serbestçe haberleri toplayabilmeli ve yayabilmelidir. Basın bilgi verme, eğlendirme kadar devleti de kontrol edebilmelidir. Liberal kuram bireyin önemine işaret eder ve bireyin fikir ve düşüncesini rahatça dile getirebilmesini desteklemektedir. Liberal kurama göre kitle iletişim araçlarının temel işlevi, toplumu

bilgilendirmek, yaşanan gelişmelerden haberdar etmek, satış ve reklam yoluyla bağımsızlığı güvence altına almaktır. Liberal kurama göre basın iktidarın denetimine karşı bağımsız olmalıdır. Kurama göre topluma gerçeği aktarabilmeli ve siyasi sorunlara karşı düşünceleri dile getirilebilmelidir. Devletin otoriter uygulamalar ile basını denetim altında tutmasına müsaade edilmemelidir. Farklı fikir ve görüşlere açık olunmalıdır. Toplumlar her türlü fikri düşüncesini özgürce tartışabilmelidir (Utma, 2010: 84).

Liberal kuramda basının mülkiyet konusu oldukça önemlidir. Basının hükümet tekelinde olmasına karşı çıkmaktadır. Kitle iletişim araçlarının özel mülkiyete dayanılması gerekliliği üzerinde durulur. Liberal kurama göre basın özgürlüğü rekabetçi serbest pazar tarafından güvence altına alınır. Liberal Kuramda basın genellikle özgürdür ve her isteyen şahıs yayın yapma hakkına sahiptir. Liberal kurama göre çok seslilik kişilerin doğru ve yalan arasındaki farklılığı bulmasını sağlamaktadır. Liberal kurama göre iktidarın basını denetlememelidir. Fakat özel hayatın gizliliği ve ülke bütünlüğünü tehlikeye sokabilecek haberler yasalar yoluyla güvence altına alınmıştır. Medya için liberal kuram en özgürlükçü kuram sayılmaktadır. Fakat uygulama alanına geçtiğimiz zaman liberal kuramda bazı sorunlar yaşandığı gözlenmektedir. Özellikle sermayenin medya alanında hakim güç olmasıyla birlikte medya alanında yoğun bir şekilde tekelleşmenin olduğu görülmektedir. Bu tekelleşmeyle birlikte ekonomik yönden güçlü olan gazete sahipleri küçük gazeteleri de satın olarak çok sessizliğe engel olmaktadır. Medya patronlarının da ekonomik yönden zarara uğramamak için mevcut iktidarlara iyi geçinmek zorunda olduğu bilinmektedir. Bu durumda liberal kuramın da öz işlevinden uzaklaşıldığı görülmektedir. Liberal kurama yöneltilen başka bir eleştiri ise kuramın sadece medya patronlarını koruduğu ve sektör çalışanlarını korumadığı, cevap hakkı tanımadığıdır.

4. Toplumsal Sorumluluk Kuramı

Toplumsal sorumluluk kuramı, liberal kuramın zamanla asıl işlevini kaybetmesiyle oluşan boşluğu kapatmak ve düzeltmek üzere ortaya çıkmıştır. Kurama göre medyanın toplumsal sorumlulukları vardır ve bu sorumlulukları yerine getirmelidir. Medyanın tekelleşmesi ve az sayıda medya sahiplerinin medyanı

ekonomik ve siyasi çıkarlarına alet etmeleri ve basının asli görevini yerine getirmemesi üzere bu kuram geliştirilmiştir. Kurama göre çok seslilik önemlidir. Medya hakikate, doğruluğa, nesnelliğe, tarafsızlığa özen göstermelidir. Medya çıkar ve menfaat gruplarının etkisi ve denetimi altına girmemelidir. Medya kendi kendini kontrol altında tutabilmeli ve öz denetim sağlayabilmelidir. Öz denetimi sağlayabilmesi için ise mesleki örgütler, basın konseyleri kurulmalıdır. Kurama göre devlet, basın özgürlüğüne zarar vermediği sürece her türlü düzenlemeyi yapabilir (Akgün, 2015: 26-27)

5. Gelişme Kuramı

Gelişme kuramına göre ülkeler arasında gelişmişlik düzeyi alanında büyük farklar bulunmaktadır. Gelişmiş ülkeler medya alanında teknolojik gelişim ve altyapıyı hazırlamışken gelişmekte olan ülkeler medya alanında teknolojik olarak ilerleyememişler ve diğer ülkelere göre medya teknolojileri alanında geri kalmışlardır. Bu durumda kaynak yetersizliği çeken gelişmekte olan ülkeler medya yönünden dışa bağımlı hale gelmişlerdir. Bu durum gelişmekte olan ülkelerde tek yönlü enformasyona sebep vermektedir. Özellikle medya tekeli elinde tutan batı toplumlarına ve ABD'ye karşı bu kuram geliştirilmiştir. Kurama göre gelişmekte olan ülkelerin kültürel özellikleri korunmalı, geliştirilmeli ve asimile edilmesi önlenmelidir. O yüzden gelişmekte olan ülkelerin dışa bağımlılığına çözüm üretilmelidir (Utma, 2010: 92).

Gelişme kuramında toplumsal kültür ve dil üzerinde durulmalı ve medya tarafından toplumsal kültürün ve dilin asimile olmasını önlemelidir. Gelişme kuramında devlet medyayı gerektiği zamanlarda kısıtlayabilir, denetleyebilir ve kontrol edebilir fakat basın özgürlüğüne önem vermesi birinci sorumluluğudur. Gelişme kuramı kültürel emperyalizme karşı gelişen bir kuramdır.

6. Demokratik Katılımcı Medya Kuramı

Kuram medyanın tekelleşmesine, devlet tarafından denetim altında tutulmasına, tek sesliliğe karşı çıkar. Kurama göre medyanın görevi halkın görüşlerini ifade edebilmesini, demokratik bir yönetimin gelişmesini sağlamaktır. Kurama göre kitle iletişim araçları devletin ve belli bir zümrenin emrinde olmaması bireylerin hizmetinde olması gereklidir. Kuram ikinci dünya savaşından sonra ortaya çıkmış ve demokratik sistemi benimseyen ülkelerde yaygınlık kazanmıştır (Utma, 2010: 95-96). Kuram

tekelleşmiş ve holdingleşmiş medya karşısında seslerini duyuramayan bireyler ve azınlıkların sorunlarına çözüm bulmak için oluşmuştur.

E. MEDYA VE İKTİDAR İLİŞKİLERİ

Matbaanın icadından bugüne yönetim gücünü elinde bulunduran iktidarlar bilgi akışını da hep denetim altında tutmak istemişlerdir. İktidarlar kitle iletişim araçlarının toplumsal bilincin oluşması, değerlerin ve inançların aktarılmasında çok önemli bir fonksiyonu olduğunu bilmektedirler.

Ayrıca, medya iktidarların mesajlarını topluma iletebileceği en önemli mecradır. Halkın isteklerinin medya aracılığıyla iktidara ulaşması da söz konusudur. Dolayısıyla medya ve iktidar arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Medya yöneten ve yönetilen kesim arasında bilgi alış verişini sağlamaktadır. Medya iktidarların karar ve uygulamalarını halka iletir ve bilgilenmelerini sağlar. İktidarlar çoğunlukla karar ve uygulamalarının tam olarak halk tarafından bilinmesini ya da tartışılmaya açılmasını istemez ve genellikle basını kontrol altına almak ister. Bu yolla iktidarlar aldıkları karar ve uygulamalarda basının kendi lehine yayın yapmasını istemektedir. Medyada yayınlanan olumlu haberler sayesinde iktidarlar başarılı bir iktidar dönemi sürdürmeyi amaçlamışlardır. Seçimlerde basın tarafından iktidar partisinin yıpratılmaması ve olumlu haberlerin yapılması için iktidarlar tarafından basın kontrol altına alınmaya çalışılır (Yaylagül,2014: 115-116)

Medya iktidar ilişkilerinde oldukça önemli bir konumda yer almaktadır. Medya tarafından yayınlanan haberler sayesinde geniş kitlelere ulaşarak, kamuoyu oluşturabilir. Medya bu gücüyle siyasi iktidarın yanlış aldığı bir kararı tekrar düşündürebilir, kararından vazgeçilebilir. Bu yönüyle medya etkin bir güç konumundadır.

Devlet medyanın elinde bulundurduğu bu gücü çeşitli yollardan denetimi altında tutmayı amaçlar. Bunlar sırasıyla; kanun baskısı, hâkim kültür baskısı, ekonomik baskılar, kişisel baskılar yoluyla gerçekleşir. Devlet basına teşvik ve krediler verebilir fakat teşvik ve kredi alan basın bu kredileri ödeyemeyince iktidarın kontrolüne geçmek zorunda kalır. Ayrıca iktidar güç kullanarak ilan ve reklam gelirlerini ve gazete kâğıt

sayılarını azaltarak istemedikleri gazetelerin tirajının düşmesine sebep verebilir ve ekonomik olarak basını kontrol altına tutabilir (Yaylagül,2014: 117-119)

F. BASIN VE DEMOKRASİ İLİŞKİSİ

Basın ve demokrasi ilişkisine geçmeden demokrasi kavramını açıklamak gerekir. Demokrasi sözcüğü Yunanca ‘demos’ ve ‘kratos’ sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşur ve “halkın idaresi” anlamına gelir. Demos kavramı, eski Yunanca ’da “mahallede yaşayan halk” anlamına gelmektedir. Cratos sözcüğü ise yönetim anlamını taşımaktadır. İki sözcüğün birleşmesiyle demokrasi halkın kendi kendini yönetmesi anlamını taşımaktadır (Heywood, 2014: 56-57)

Demokratik sistemlerle yönetilen ülkelerde basın sisteminde demokratik olması beklenir. Çünkü demokrasinin korunması ve işlevlik kazanması için basın önemli bir rol üstlenmektedir. İletişim ve enformasyon demokrasinin varlığı ve işlevi için çok önemlidir.

Demokrasi kavramı genellikle siyasal alanlarda kullanılır. Fakat kitle iletişim araçlarının siyasal sistemi şekillendirmesi, insanların siyasal anlamda düşünce yapısına müdahalesi, iletişim araçlarının toplumlar üzerindeki etkisi demokrasi ve medya kavramları arasında bir ilişki kurulma zorunluluğu getirmektedir. Demokrasi her ne kadar halkın kendi kendini yönetmesi anlamına gelse de demokrasinin uygulanış biçimi her ülkede farklılıklar göstermektedir. Çünkü ülkeler arasında siyasi, sosyal ve hukuki farklılıklar bulunur.

Demokrasi kavramıyla birlikte özgürlük kavramı da sık sık gündeme gelir. Özgürlük demokrasinin vazgeçilmez unsurlarındandır. Demokratik sistemlerde egemenliğin kaynağı halktır. Demokratik sistemlerde iktidar yönetme yetkisini doğrudan doğruya halktan alır. Bu yüzden seçimler yapılır. Halk istediği partiye yönetme yetkisi verir. Seçim aşamasında ise iletişim oldukça önemlidir. Kitle iletişim araçları bu aşamada devreye girer parti ve halk arasında enformasyon akışını sağlar. Demokrasi gereği, bireyler ve kurumlar kendilerini kamu önünde ifade edebilmeli ve doğru bilgi akışına ulaşabilmeleridir. Kitle iletişim araçları tarafından sağlanan enformasyon akışı, siyasetin alanını genişletir ve bu alana siyasilerin tek başlarına hâkim olmalarını engeller. Fakat önemli olan husus, kitle iletişim araçları genel

manasıyla medyanın özgür olmasıyla ilgidir. Çoğulculuğun esas alındığı demokratik sistemlerde medyanın tarafsız olması gerekmektedir (Keane,1999: 98-101).

Demokrasiyi diğer rejimlerden ayıran en önemli fark egemenliğin halk olmasıdır. Demokratik sistemlerde siyasiler yönetme yetkisini doğrudan seçimler aracılığıyla halktan alır ve bu hakkı halk adına siyasi iktidarlar kullanır. Demokrasilerde medyanın baskı, sansür ve engellemelere uğramadan enformasyon akışını sağlayabilmelidir. Medyanın demokratik bir rejimin sağlanabilmesi için önemi seçimlerde kendini göstermiştir. Siyasi partiler kendilerini tanıtabilmek ve politikalarını anlatabilmek için basına ihtiyaç duymuşlardır (Doehring, 2002: 166-167)

Özgür bir basın demokrasilerde oldukça önemlidir. Basın özgür oldukça iktidarlar halk tarafından denetlenebilecek, iktidarların yanlış politikaları eleştirilebilecek oluşan kamuoyu baskısıyla iktidarlar yanlış politikalarından vazgeçebileceklerdi. Özgür basın yaklaşan tehlikelere karşı ayrıca önceden halkı ve iktidarı uyarak tehlikelere karşı da koruyabilmektedir. Ayrıca basın özgür oldukça çok seslilik artacak ve azınlıkların da hakları basın yoluyla korunabilecektir.

Graham Murdock medyanın demokratik bir şekilde görevinin yerine getirebilmesi için bazı şartlar olduğunu ve bu şartların uygulanması gerektiğini savunmaktadır. Bu şartlar ise şöyledir (Tokgöz, 2003: 113-120):

Basın sistemleri kamuoyunun özgür bir şekilde siyasal tercihlerini yapabilmeleri için gerekli bilgiyi vermelidir. Basın, tartışılması gereken konuları kamuoyuna taşınmasını sağlayarak siyasiler tarafından oluşan politikalarının ve uygulamalarının kamuoyu tarafından bilinmesi ve yanlış taraflarının tartışılabilmesini sağlamalıdır. Basın güncel olayları ve ülke ve dünya çapında yaşanan olayları takip etmelidir. Basın bireysel, toplumsal ve farklı görüşlere yer verebilmelidir. Basın çok sesliliğe önem vermelidir. Basın; fikir, görüş, bilgi ve tartışmalarda çoğulculuğu sağlamaya çalışmalıdır. Bu sayede doğru ve yanlış arasında ki fark görülebilir ve toplumlar farklı görüş açıları sayesinde doğruya daha rahat ulaşırlar.

Demokrasi halkın iktidarlığı anlamına geldiği için demokratik sistemlerde basın, kamuoyunu ilgilendiren bütün olaylarda haberlerin açık ve net bir şekilde kamuoyuna iletilmesi ve tartışılması gerekmektedir. Basın, halkın etkin bir şekilde yönetime katılabilmesi, alınacak olan kararlarda söz hakkına sahip olabilmelerini sağlamalıdır.

Bireylerin ve toplulukların doğru ve sağlıklı tepkiler verebilmeleri için doğru bilgi almaları şarttır. Basın bu yüzden önemli bir görev üstlenmeli ve kamuoyunu doğru ve sağlıklı bir şekilde bilgilendirmelidir. Basın, halkın gözü ve kulağı olmalıdır. Basın özgür ve tarafsız olmalıdır. Bu şekilde halkı doğru bir şekilde aydınlatmış olacaktır. Özellikle seçim zamanlarında basının üstlendiği misyon daha da önemli hale gelmektedir. Halkın daha doğru bir karar alabilmesi için basın tarafından doğru bir şekilde bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Halkın seçim zamanlarında bilinçlendirilmesi demokrasi gereği oldukça önemlidir (Tokgöz, 2003: 115-120)

G. BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

Basın özgürlüğü genel olarak duygu ve düşüncelerin açıklanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Düşünce özgürlüğü, belirli bir düşüncenin açıklanabilmesi ve bu düşünce etrafında insanların toplanmasının sağlanabilmesidir. Bireyin düşünce özgürlüğünün susturulması söz konusu olamaz. Basın ise düşüncenin açıklanabilmesi, o düşünce etrafında insanların toplanmasını sağlaması açısından bir araç görevi üstlenmektedir. Genel bir tanım olarak ise basın özgürlüğü; fikir ve düşüncelerin serbest bir şekilde toplanması, yorumlanması, eleştirilmesi ve kamuoyuna bu fikirlerin yazılı ya da görsel olarak aktarılmasını kapsamaktadır. Bireyler ve toplumlar hiç bir engele ve baskıya uğramadan bilgi alabilmelidir (Keane, 1999: 27-30)

İnsan hakları ve demokrasi için verilen mücadele basın özgürlüğünün kazanılmasını sağlamıştır. Demokrasinin gelişmesiyle birlikte devletlerin basın üzerindeki denetimi sınırlandırılmıştır. Basının görevini en iyi şekilde yerine getirebilmesi için bulunduğu ülkede basının özgür olması gerekmektedir. Basının özgür olabilmesi için ise düşünce özgürlüğünün sağlanması gerekmektedir. Düşünce özgürlüğü 10 Aralık 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 19. maddesinde *"Herkes, düşünce ve ifade özgürlüğüne sahiptir; bu hak ve düşünceleri hiçbir müdahale olmaksızın açıklamanın yanı sıra, her türden bilgi ve düşünceleri her ortamda sınırsız öğrenme, edinme ve aktarmayı içerir."* (Musulin, 1983: 192-193) denmektedir. Bu madde ile düşünce özgürlüğüne sahip çıkılmış ve evrensel olarak korunması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

4 Kasım 1950 yılında kabul edilen Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesinin 10. maddesinde şunlar yazılmaktadır:

“Herkes ifade özgürlüğüne sahiptir. bu hak düşünce özgürlüğünün yanı sıra, devlet müdahalesi olmaksızın ve sınır tanımaksızın bilgi ve düşünce edinme ve yayma özgürlüğü de içerir. Bu madde devletlerin radyo, televizyon ve sinema kuruluşlarının lisansa bağlamalarını engellemez bu özgürlüklerin kullanılması, ulusal güvenlik, toprak bütünlüğü ya da kamu güvenliği adına, kargaşalık ve suçu önlemek, sağlık ve ahlakı korumak, başkalarının onur ve haklarını korumak, sır sayılan bilgilerin açığa vurulmasını önlemek, ya da yargının otorite ve bağımsızlığını sağlamak için yasa da öngörüldüğü şekilde ve demokratik toplumlarda olması gerektiği gibi kimi şartlarda, kısıtlamalara ya da cezalandırmaya tabi kılınabilir” (Utma, 2010:115)

Demokrasinin en temel özgürlükleri arasında iletişim özgürlüğü sayılmaktadır. Demokrasilerin tam manasıyla uygulanabilmesi ve sağlıklı bir şekilde yol alabilmesi için basın özgürlüğü şarttır. İktidarlara sınırlandıran, iktidarların yanlış politikaları kamuoyuna ileten ve kamuoyunda oluşan tepkilerini iktidarlara yansıtan basındır. Basın sayesinde iktidarlar kamuoyuna karşı kendilerini zorunlu hissederler. Bu zorunluluk otoriteyi önler. Basın bir yandan halk için iktidarı denetler.

İletişim özgürlüğü sadece bir millete ve devlete ait değildir. İletişim özgürlüğü tüm dünya ülkelerini kapsayan bir özgürlüktür. O yüzden iletişim özgürlüğünü korumak tüm dünya ülkelerinin görevidir. Herhangi bir ülkede iletişim özgürlüğüne getirilen bir kısıtlama, basın mensuplarına ve medya kuruluşlarına uygulanan kısıtlamalar, baskılar ve cezalar uluslararası kuruluşlar ve demokrasinin uygulandığı devletler tarafından kınanabilmektedir.

II. CUMHURİYET DÖNEMİ BASIN VE İKTİDAR İLİŞKİLERİ

Cumhuriyet dönemi basın ve iktidar ilişkileri açısından oldukça önemli bir dönemdir. Osmanlı Devleti yıkılmış ve yerine Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Saltanat, hilafet kaldırılmış. Ulus devlet sistemine geçilmiştir. Cumhuriyet'e geçilmesiyle birlikte harf kanunu, şapka kanunu, kılık, kıyafet kanunu gibi toplumun dönüşümünü sağlayan önemli yasalar getirilmiştir. Yapılan önemli değişiklikler ve yasalar ile birlikte basına da kısıtlayıcı ve sınırlayıcı yasalar getirilmiştir. Özellikle Kurtuluş Savaşı sırasında milli birlik ve beraberlik açısından oldukça önemli rol oynayan gazetecilerin Cumhuriyet rejimine geçilmesiyle birlikte yargılandığı ve tecrit edildiği görülmektedir. Özellikle Cumhuriyet ilkelerine, hilafetin kaldırılmasına karşı çıkan gazeteciler Tek Parti dönemi boyunca yargılanmış ve gazetecilikten uzaklaştırılmıştır (İnuğur, 1992: 55-56).

A. SALTANAT VE HİLAFETİN KALDIRILMASININ BASINDA OLUŞTURDUĞU TEPKİLER

Cumhuriyet dönemiyle birlikte basın tamamen özgür diyemeyiz. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte yeni rejimi halka benimsetmek zamanla dayatmaya doğru dönüştü. Hayliyle böyle bir durumda basının da özgür bir şekilde yayın hayatına devam etmesi olanaklı değildi. Özellikle hilafetin ve saltanatın kaldırılması ülkede büyük tartışmalara sebep vermiştir.

Cumhuriyet'in ilanını çok aceleyle getirildiğini ve hilafetin kaldırılmasını doğru bulmayan Hüseyin Cahit Yalçın çıkardığı Tanin gazetesinde "iyi bir şey yapmak için çok fena bir yol tutulmuştu" diyordu. Hüseyin Cahit Yalçın hilafetin kaldırılması yerine o kurumu daha güçlü hale getirmesi gerektiğini savunuyordu (Topuz, 2003:143-144).

Hüseyin Cahit Yalçın ayrıca o dönemde şeriat düzenini savunuyor ve şeriat sisteminin kaldırılmasını memleket için hayırlı olmayacağını dile getiriyordu. Ayrıca o

dönemler Ahmet Emin Yalman tarafından çıkarılan Vatan gazetesi Mustafa Kemal Paşa'nın politikadan uzaklaşması gerektiğini öneriyordu.

Vatan Gazetesi ve Tevhid-i Efkar gazetelerinde yer alan demeçlerde en doğru devlet biçiminin hilafet olduğu ve devletin başına halifenin getirilmesini ve yetkilerinin ilahi kabul edilmesi gerektiği öne sürülüyordu.

Hüseyin Cahit Yalçın çıkardığı Tanin gazetesinde hilafetin önemine değiniyor ve hilafeti korumanın gerekliliği yazıyordu:

“Hilafet ülkemizden ayrılırsa beş-on milyonluk Türkiye Devleti'nin İslam alemi içinde tamamen bir önemi kalmayacaktır. Avrupa siyaseti gözünde de en küçük ve değersiz bir hükümet yerine düşeceğimizi anlayabilmek için büyük bir dirayete lüzum yoktur. Milliyetperverlik bu mudur? Gerçek milliyet hissini kalbinde duyan her Türk, hilafet makamına dört elle sarılmak mecburiyetindedir.” (İnuğur: 1992: 45-46).

Ayrıca Vatan gazetesi halife Abdülmecit'in sözlerini yayınlamış. Halife Abdulmecid Efendi sözlerinde bütün İslam dünyasından övgü dolu sözler aldığını binlerce mektup ve telgrafın kendisine geldiğini ve bu telgraflarda da kendisinden övgü dolu sözlerden bahsedildiğini söylemiştir.

Halife bu sözleriyle bir yandan hükümeti uyarıyor ve hilafetin kaldırılmasıyla dünyanın en ücra köşelerinde bulunan Müslümanların bile bu duruma tepki göstereceğini dile getiriyordu.

Halife Abdulmecid Efendi'nin bu demecinden bir ay kadar sonra Tanin ve Tasviri Efkar gazetelerinde Hindistan Hilafet Komitesi adına Ağa Han ve Emir Ali'nin aslında İsmet Paşa'ya hitaben yazmış olduğu fakat ona ulaşmadan Tanin ve Tasviri Efkar gazetelerinde bu mektubun yayınlanması İsmet Paşayı çok kazdırmış ve bu konuyu Millet Meclisine taşımıştır (İnuğur,1992: 46). İsmet İnönü, Ali Han ve Emir Ali'nin İngiliz Hükümetinin kışkırtmasıyla bu demeci verdiklerini ve maddi çıkarlar peşinde koştuğunu söyler. Bu mektubu yayınlayan gazetecilerin ise İstiklal mahkemesinde yargılanması gerektiğini savunur. İstiklal mahkemeleri sadece Ağa Han ve Emir Ali'nin mektubunun gazetede yayınlanmasından dolayı kurulmamıştır. Hilafet meselesi uluslararası bir boyuta taşınmıştır. Hilafet ve saltanat yanlıları birleşmiş ve ülkede kaos ortamının çıkmasına sebep verebilecek beyanlarda bulunmuşlardır. Ayrıca

asker kaçakları artmış ve düşman devletler ile casusluk artış göstermiştir. Bu sebeplerden dolayı İstiklal mahkemeleri kurulmuştur.

Aynı gün içerisinde Tanin ve Tasviri Efkar gazetelerinin kurucuları ve yazı işleri müdürleri Hüseyin Cahit Yalçın, Velid Ebüzziya, Ömer İzzettin ve Ahmet Cevdet tutuklanır. 11 Aralık günü gazetecilere yönelik ilk sorgulamalar başlar. Matbuat Cemiyeti Yönetim Kurulu, Halit Ziya Uşaklıgil'in yönetiminde toplanarak gazetecilerin durumu görüşülür. Yönetim kurulu, Mili mücadele döneminin en zorlu yıllarında İstanbul'da Milli direnmeyi gerçekleştirdiklerini ve savunucu olduklarını hiçbir fedakârlıktan çekinmediklerini belirten Cemiyet ayrıca, yargılanan gazetecilerinin suçsuz olduklarına inandıklarını belirtir.

Duruşma günü Hüseyin Cahit Yalçın heyecanlı bir savunma yapar ve şunları söyler:

“Bu memlekette Cumhuriyet'in dayanakları birkaç yahut beş on zatı muhterem değildir. Cumhuriyet'in dayanakları hak ve adalettir, kanundur. Kimden gelirse gelsin, millet zulümden, istibdattan nefret eder. Ben Cumhuriyet'in dayanaklarını sağlamlaştırmak için bütün iyi niyetimle çalışıyorum. Biliyorum ki üzerime düşmanlıkları çekiyorum. Fakat ne yapayım, bir gazeteci için düşündüğünü söylemek vatan borcudur... Ben vatan haini değilim.” (İnuğur, 1992: 47)

Mahkeme duruşmalar bittikten sonra tüm sanıkların beraatına karar verir. Bu beraattan sonra Vatan gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman köşesinde, “*Mahkemenin kararı Cumhuriyet rejimi için bir kuvvet kaynağı olacaktır. Rejimin asıl dayanağı halkın sevgisi ve givenidir.*” sözlerini kaleme döker.

Yaşanan bu gelişmelerden sonra hükümet ve basın iyi ilişkiler kurmanın gerekliliği düşünülür. İlk adım olarak ise Atatürk ile gazete başyazarları ile arasında bir toplantı yapılmasına karar verilir. Atatürk'ün basın toplantısına katılmasına karar verilen yazarlar ise Tanin başyazarı Hüseyin Cahit Yalçın, İkdam gazetesinin başyazarı Ahmet Cevdet, Akşam gazetesinin başyazarı Necmettin Sadak, Vatan gazetesinin başyazarı Ahmet Emin Yalman, İleri gazetesinin başyazarı Celal Nuri İleri olur. Bu gazetecileri Atatürk basın toplantısına çağırılmıştır. Fakat Tevhid-i Efkar gazetesinin başyazarı Velid Ebüzziya Atatürk'ün isteği üzerine çağırılmamıştır. Çünkü Atatürk

Ebüziya'yı sabit ve geri fikirli olarak görmekte ve onunla tartışmanın bir sonuç getirmeyeceği düşüncesindedir. (İnuğur, 1992: 49)

Atatürk gazetecilere verdiği yemekte basının rolü üzerinde durarak Cumhuriyetin korunması ve yaşatılması için gazetecilerin oldukça önemli bir rol üstlendiğini söylemiştir. Ayrıca, Cumhuriyet'in kazanıldığını fakat mücadelenin henüz bitmediğini o yüzden gazetecilerin Cumhuriyet'in değerlerini halka anlatmakla görevli olduğunu söylemiştir.

B. GAZETECİLERİN ZOR YILLARI TAKRİR-İ SÜKÛN KANUNU VE BASIN

Cumhuriyet ilanından iki yıl sonra 1925 yılında Şeyh Said isyanı çıkmış ve doğu illerinde Kürtler bağımsızlık eylemlerine girişmişlerdir. Doğu illerinde karışıklık baş göstermiştir. Batıda ise İttihatçılar örgütlenmeye başlamıştır. İstanbul basını ise tek parti düzeninden hoşnut değildir ve her türlü eleştiriyi gazetelerde yayınlamıştır. Bu durum karşısında hükümet sert bir politika izlemeye karar verir. Hükümete göre Doğuda meydana gelen olaylarda basının rolü oldukça büyüktü. Basın, doğuda meydana gelen ayaklanmayı kışkırtıyor ve isyana hizmet ediyordu. Şeyh Said isyanı çok fazla büyümeden biran önce bitirilmeli ve tüm muhalif sesler susturulmalıydı (Arıkanoglu, 2014: 11).

Hükümet, “Takrir-i Sükûn” (Huzuru ve Barışı Sağlama Yasası) kanununu meclise getirdi. Bu kanun mecliste tartışıldı. Halk Partisinin ileri gelenlerinden Recep Peker kanun ile ilgili olarak İstanbul gazeteleri hedef alır ve İstanbul'da yayınlanan gazetelerin memleketteki kurum ve makamları yıkmaya teşebbüs ettiğini, Şeyh Said isyanının asıl sorumlusu gazeteler olduğunu söyler. Hatta çok ileri giderek gazeteleri yılan yuvalarına benzetir ve bu yuvaların biran önce dezenfekte edilmesi gerektiğini söyler (Özgen, 2004: 20)

TBMM 4 Mart 1925 günü Takrir-i Sükûn Kanunu'nu kabul eder ve kanunda bu metinler yer almaktadır:

“İrticaya ve isyana ve memleketin sosyal düzenini, huzur ve barışını, güvenlik ve asayişini bozmaya yönelik her türlü teşkilatı, kışkırtmaları, teşvikleri, girişimleri ve

yayınları, Hükümet, Cumhurbaşkanı'nın onayıyla yasaklamaya yetkilidir. Hükümet, sanıkları İstiklal Mahkemelerine verebilir.” (İnuğur: 1992: 52)

Bu kanunla birlikte hükümet olağan üstü yetkilere kavuşacak ve Hükümet basın özgürlüğünü istediği gibi sınırlayabilecek hatta tamamen susturabilecekti. İstiklal Mahkemeleri hukuk kurallarına uymayan kararlar alabilecekti.

Bu kanunla birlikte basında endişeler artmaya başlamış ve başına neler geleceği hakkında kuşklar olmuştur. Bu yüzden basın kendini savunmaya yönelir. Vatan gazetesinde Takrir-i Sükûn Kanununa karşı bir yazı yayınlanır:

“Türk gazeteciliği Mütareke döneminde parlak bir sınav geçirmiştir. Düşman İşgali altındaki bir şehirde çıkan gazetelerin milli davaya fedakarca hizmetleri, Gazi Paşa ve bütün devlet adamlarımız tarafından hararetli kelimeler takdir edildi. Gazetelerimiz her dış meselede görüş birliği içinde oldu. İnkılaplara, ilerlemelere dair münakaşaların büyük bir kısmı inkılap fikrinin etrafında toplanmıştır. Memlekette yapılan her şeyi doğru, her yazılanı hata diye göstermek yanlış bir hareket olur. İstanbul gazetelerinin iyilikleri, herhalde hatalarından üstündür. Cehalet ve taassuba karşı tesirli bir faaliyet göstermek vazifesini taşıyan milli bir vasıtayı “yılan” kelimesiyle vasıflandırmak Recep Bey gibi devlet adamından hiç beklemediğimiz bir hareket tarzıdır... Dünyanın her yerinde devlet adamlarını eleştiriye hararetle taraftar görünürler, fakat fiili surette eleştiri görevini yapan gazetelerden hoşlanmazlar. Bizde hatalı fikirleri savunan gazeteciler bulanabilir, fakat düşman gayelere alet olan, zengin sermaye sahiplerinin menfaati uğruna olayları tahrip eden, sınıf düşmanlığını körükleyen, yabancı tesiri altında bulunan her çeşit gazetecilik bizde her yerden azdır.” (İnuğur, 1992: 53).

Basının kendini olabildiğince savunması dikkate alınmamış ve Takrir-i Sükun Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kanun yürürlüğe girdikten bir sonra ise Tevhid-i Efkar, İstiklal, Aydınlık, Orak Çekiş, Son Telgraf, Sebilürreşat gazeteleri kapatılır. Bir gün sonra ise Adana'da çıkarılan Toksöz gazetesi kapatılır (Arıkanoglu, 2014: 11-12).

Günler geçtikçe kapanan gazete sayıları da artmaya başlar. İzmir'de çıkarılan Sadayı Hak, Trabzon'da çıkarılan İstikbal ve Kahkaha, Adana'da çıkarılan Savha gazeteleri kapatılır.

15 Nisan 1925 tarihinde ise Tanin gazetesi, Resimli Ay Dergisi kapatılır. 12 Ağustos 1925 tarihinde ise Vatan gazetesinin kapatılmasına karar verilir. 19 Nisan 1925 tarihinde ise Hüseyin Cahit Yalçın tutuklanır. Yalçın, demokratik bir sistem gereği basın özgürlüğü olması gerektiğini fakat basın özgürlüğünün ve demokrasinin olmadığı söyler.

İstiklal Mahkemesi Hüseyin Cahit Yalçın'ın basın özgürlüğü savunan sert konuşmasına rağmen Yalçın'ı Çorum'da hayat boyunca sürgün cezasına mahkum eder.

İlerleyen günlerde kapatılan gazetelerle birlikte gazetelerin başyazarları ve sahipleri de tutuklanır ve sorgulamalar başlar. Önemli gazeteciler tutuklanır. Sebilürreşad (Eşref Edip), Toksöz (Abdülkadir Kemali), Tevhid-i Efkar (Veliz Ebüzziya), Son Telgraf (Sadri Ertem, İlhami Safa ve Fevzi Lutfi Karaosmanoğlu) tutuklanan gazetecilerdir (İnuğur, 1992: 55-56). Tutuklamalardan iki ay kadar sonra ise Vatan gazetesinin kapatılmasına karar verilir. Ahmet Emin Yalman ise tutuklanır.

Takrir-i Sükun Kanunu ve o yıllarda yaşanan baskıcı ve otoriter yönetim zamanla halk arasında hoşnutsuzluğa ve tek parti hükümetine karşı cephe alınmasına neden olacaktır. İnsanlar tek parti hükümetinin yönetiminden hoşnut olmayacak ve demokrasi isteyecektir.

O dönemi Son Posta gazetesinin kurucusu Zekeriya Serter oldukça iyi özetliyor. Serter o dönemi şu şekilde aktarıyordu:

“O dönemde halk arasında geniş ölçüde hoşnutsuzluk vardı. Tek parti sistemi halkı bıktırmıştı. Memleketin kaderini bir parti elinde tutuyor, bu da keyfi yönetime yol açıyordu. Yurttaş düşündüğün söyleyemiyor, seçim hakkını bile özgürce kullanamıyordu. Ben Son Posta'nın ilk sayısında “Boğuluyoruz, Biraz Hava İstiyoruz” başlıklı bir yazıyla o günlerde yaşanan olaylara karşı ilk tepkimi göstermiş oldum. Yazdığım yazı iktidar tarafından büyük bit tepkiyle karşılandı. Çünkü yazdığım yazı halkın tepkilerini iktidara ileten bir yazıydı. TBMM halkı temsil etmiyor aksine CHP'yi temsil eden göstermelik bir kurum haline gelmişti. Halk Partisi dışında başka bir partinin kurulması yasak haline getirilmişti. Halk büyük bir baskı altında yaşamak mecburiyetinde kalıyordu. Bir telefonla gazeteler kapatılıyor ya da verilen emirler doğrultusunda yayın yapılması mecbur hale getiriliyordu. Küçük bir hata sebebiyle

gazeteler haftalarca kapatılıyor, sorumlular yargılanıyordu. Yani, tek kelimeyle halk nefes alamıyordu. Havasızlıktan ve hürriyetsizlikten boğuluyordu.” (Topuz,2013: 155)

Serter ayrıca çıkardığı Görüşler Dergisinde de demokrasiyi savunan tek parti sistemini eleştiren yazılar yazıyordu. Serter bir yazısında aynen şöyle diyordu:

“İnönü Cumhurbaşkanlığına geldikten sonra diktatörlüğü arttırdı, tek millet, tek parti, tek şef diye bir sistem kurdu. Bunun adı polis devleti idi. Amansız, insafsız bir polis devleti. Emniyet örgütü kuvvetlendirilmiş, genişletilmişti. Nefes almak olanaksızdı. Basın bile onun elinde ve onun emrindeydi. Resmen sansür yoktu. Ama bazı bakanlar ve Basın Genel Müdürlüğü hemen her gün gazetelere direktiflere verirdi. Bu direktiflere uymayanların gazeteleri kapanmak tehlikesi altındaydı.” (Topuz,2003:178).

Ülkede yaşanan gelişmelerden Mustafa Kemal Atatürk’te rahatsızdır. Her yerden şikâyet işitiyor ve çözüm yolları arıyordu. Çözüm olarak ikinci bir parti kurulması gerekliliği üzerinde durur ve Serbest Fıkra’yı kurdurur.

Serbest Fıkra’nın kurulmasıyla birlikte halk ve basın arasında rahatlama görürdü. Düşünce ve fikirler artık daha rahat bir şekilde dile getiriliyordu. Fakat ilerleyen zamanlarda Serbest Fıkra etrafında halk oldukça fazla bir şekilde toplanmaya ve desteklemeye başladı. Özellikle, Hilafet yanlıları Serbest Fıkra’yı desteklemeye başladı. Özellikle Serbest Fıkra’nın lideri Fethi Bey’in İzmir gezisi sırasında binlerce kişinin Fethi Bey’i karşılaması ve bu gezi sırasında çıkan çatışma yakın zamanda gerçekleşebilecek tehlikenin habercisiydi.

Serbest Fıkra’nın çok kısa bir zaman içerisinde oldukça geniş kitleler tarafından desteklenmesi ve Cumhuriyet rejiminin getirdiği yeniliklerden hoşnut olmayan kişilerin Serbest Fıkra etrafında birleşmesi Cumhuriyet Fıkrası içerisinde tedirginliğe ve kızgınlığa sebep olur. Bu kızgınlık CHF milletvekilleri tarafından Serbest Fıkra’yı destekleyen basına yansır. Birçok CHF milletvekili TBMM kürsüsünde gazeteleri ağır şekilde eleştirmeye başlar.

Cumhuriyet Halk Fıkrası milletvekili Ahmet Süreyya basına karşı ateşli bir konuşma yapar ve şunları söyler:

“Bugün konuşacağımız şey, bütün bir milleti fesatlamaya uğraşan, bütün memleketin huzur ve güvenliğini sarsmaya çalışan kötü bir düşmanlık, sefil, menfur bir

hainlik, gerçek devrim ve cumhuriyet hainliği meselesidir. Aslında çok muhterem olan basın özgürlüğü gibi çok yüksek bir hakkı, kutsal bir kavramı adeta bir paravan, bir paratoner gibi kullanmak için birkaç gazetenin çevresinde beş-on mahluk toplanmıştır. Bunlar memleketi anarşiye sürüklemek için her gün bin bir çeşit cüret ve küstahlıkla çalışıyorlar. Eleştiri diye, serbest tartışma diye, fikir özgürlüğü diye, ancak düşman devletlerin bozucu ve yıkıcı casus teşkilatlarıyla, kiralanmış vatan hainlerinin yapabilecekleri mel'unlukların yüz bin kat daha fazlasını yapıyorlar. Basını, kimliği ve kişiliği belli olan birkaç serserinin eline hak ve hürriyet aleyhine kullanılan keskin bir silah gibi, kayıtsız ve kontrolsüz olarak bırakamayız. Hükümetin düşman, bozguncu, feahtı basına karşı önlem almasını istiyoruz.” (İnuğur, 1992: 103-104).

Cumhuriyet Halk Fıkrası'nın diğer milletvekili Mazhar Müfit Kansu'da eleştiri oklarını yine basına yöneltir. Kansu yaptığı konuşmada şunları söylemiştir:

“Efendiler biz basın hürriyetini kaldırmın, heriflerin boğazını tıkayın demiyoruz. Ama bunlar zehirli yayınlarına devam ederlerse cezalarını görürler. bu hainler sürekli olarak zehirlerini saçmaktadırlar. Bunlar yılan gibi bir parça güneş görünce zehirlerini saçarlar. Şeyh Sait İsyanı, Kubilay Meselesi bu gibi yılanların saçtığı zehirlerin neticesidir.” (İnuğur, 1992: 104).

Görüldüğü gibi Cumhuriyet Halk Fıkrası basını günah keçisi ilan etmiş ve memlekette yaşanan tüm olumsuzlukların sebebi basına yüklenmiştir. Oysa yaşanan tüm olumsuz gelişmelerin sebebi Cumhuriyet Halk Partisi'nin baskıcı tutumu, hayat pahalılığı ve halkın istek ve arzularını dile getirememesidir.

Cumhuriyet Halk Partisi milletvekillerinin önerisi üzerine 1931 yılında Matbuat Kanunu çıkarılır. Matbuat Kanununda bulunan maddeler ise şöyledir (İnuğur, 1992: 105):

- Gazete ve dergi çıkarmak için ruhsat gerekmez, yalnız hükümete bildiri verilir.
- Vatan, Milli Mücadele, Cumhuriyet ve Devrim düşmanlığı yüzünden hüküm giymiş olanlar veya Milli Mücadele'de işgal altında düşman emellerine hizmet edici yayın yapmış olanlar gazete çıkaramazlar.”

- Kanun, gazete ve dergide çalışan bütün muhabir, yazar, fotoğrafçı, ressam ve idare memurlarının adlarının hükümete bildirilmesini istemiştir. (Bu madde ile gazetede çalışan herkesin kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır.
- İntihar olaylarının yayınlanması yasak ilan edilmiştir.
- Halifelik, Padişahlık, Komünistlik ve Anarşizmi kışkırtan her türlü yayın yasaklanmıştır. Yurt dışına sürgün edilen hanedanlardan gönderilen her türlü metnin yayınlanması yasaklanmıştır.
- Ülkemizin bütün olarak politikalarına tehlike verecek yayınlardan dolayı, bakanlar kurulu kararınca dergi ve gazeteler geçici olarak kapatılabilir.

Kapatılan gazetelerin yazarları cezaları bitinceye kadar başka bir gazete çıkarmaları yasaklanmıştır.

Son madde ile tek parti hükümeti keyfi bir şekilde istediği gazete ve dergiyi kapatma yetkisine sahip olmuştur. Tüm kısıtlama ve baskılara rağmen 1936 yılında Ceza Kanunu'nun 142.161 ve 163. Maddeleri İtalyan Faşist anayasasından alınarak 1936 yılında alınarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sına eklenmesi muhalif basının tamamen susturulmasına neden oluyordu.

142. madde şu şekildedir:

“Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak yahut memleket içinde kurulu iktisadi ve hukuki nizamları olan herhangi birini devirmek veya devletin siyasi ve hukuki nizamlarını topyekun yok etmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse, 5 yıldan 15 yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır” (Topuz, 2013:160).

“... Yukarıdaki fıkralarda.” (Topuz, 2013:160).

161. Madde ise şu şekildedir:

“Barış zamanında kamunun telaş ve heyecanına sebep olacak şekilde asılsız, abartılmış veya özel maksada dayalı havadis veya haber yayan kimse 2 yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.” (Topuz, 2013:160).

163. Madde ise şu şekildedir:

“Laikliğe aykırı olarak devletin sosyal veya iktisadi veya siyasi veya hukuki temel nizamlarını, kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla veya dini duygular veya dince kutsal tanınan şeyleri alet ederek her ne suretle olursa olsun

propaganda yapan veya telkinde bulunan kimse 5 yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.” (Topuz, 2013:161).

C. 4 ARALIK 1945 TAN GAZETESİ BASKINI

İkinci Dünya Savaşının bitmiş fakat yerini Soğuk Savaş’a bırakmıştır. İkinci Dünya Savaşı’na girmeyen ve tarafsızlık ilkesini savunan Türkiye, bu yıllarda tarafını seçmek zorunda kalmıştır. SSCB Boğazların yeterince güvenli olmadığını ve Türk-Sovyet ortak denetiminde olmasını ve Sovyet Basınında Sovyetlerin Türkiye’nin doğusunda bulunan Kars ve Ardahan’ı almak istemesine yönelik çıkan haberler Türkiye’yi batıya doğru yanaştırmıştır ve tarafını seçmek zorunda bırakmıştır (Gevgilili,1981: 30-31)

SSCB, tehdidine rağmen Tan gazetesinde SSCB yanlısı yazılar çıkması ve Serter ailesinin Sovyet yanlısı görüşleri bu yıllarda Tan gazetesinin hedef olmasına sebep olmuş. Sağ görüşlü gazeteler ve dergiler tarafından Tan gazetesini ve Serter ailesini Moskova ile işbirliği yapmakla ve Sovyet rejimini istemekle suçlanmıştır.

Tasvir gazetesi başyazarı Ziyad Edüzziya Tan gazetesini Moskova radyosuyla aynı dili konuştuğunu, ağız birliği yaptığını söylemektedir. Ebüzziya göre, *“Tan Moskova ile işbirliği yapan kulağı Moskova’da ağzı İstanbul’da bir gazetedir”* (Tasvir,15,16, 17.10.1945).

Akşam gazetesi ise Tan gazetesine “Moskova’nın icat ettiği ithamları kullanan Bayan Sabiha’nın istediği sadece komünistliktir” suçlamasını yöneltir (Tanin,2,4, 04.09.1945).

Tanin gazetesi başyazarı Hüseyin Cahit Yalçın ise Sabiha Serter’i hedef alarak “Şuursuz bir Moskova papağanı” demektedir. Ayrıca Sabiha Serter’in demokrasi söyleminin Bolşeviklik olduğunu iddia etmektedir. (Tanin, 2,4, 04.09.1945)

Akşam gazetesi Sabiha Serter için Bulgaristan ve Yugoslavya’yı çok beğendiğini ve *“Oralardaki kızıl rejimlere ağzının suyu akıyor. Biz bunlardan tiksiniyoruz”* diye yazıyordu. (Akşam, 11.10.1945)

Vakit Gazetesi yazarı Asım Us ise köşesinde Zekeriya Serter için şu sözleri kaleme almıştır:

“Ayıp yerlerini açıp ortaya çıkıvermiş bir mütereddi (soysuz) tasavvur ediniz; beyaz başörtülü hanım nineler bu çirkin manzarayı nasıl bir çılgılla karşılarlar, nasıl elleriyle gözlerini kaparlarsa biz de Tan köşesinde bir Sulukule kuran kalem şirreti önünde tiksinti duyuyoruz, o utanmıyor biz utanıyoruz.” (Vakit, 03.09.1945).

Peyami Sefa ise Serter’in demokrasi ve basın özgürlüğü sözlerine karşılık şunları yazmaktadır:

“Sovyet tipi bir demokraside, hele Rusya’daki şekliyle, iyi kötü ne parlamento, ne ikinci bir parti, ne tenkit imkânı vardır. Hükümet aleyhine alt çenesini biraz kımıldatan fırına gider. Türk tipi demokraside iyi kötü parlamento, iyi kötü ikinci parti ve yeni partiler kurmak imkânı, iyi kötü bir tenkit hürriyeti, hatta Sertellerin bozguncu yaygaralarına aldırmayacak kadar geniş bir müsamahayı temsil eden bir basın hürriyeti vardır.” (Tasvir, 12.10.1945).

Tasvir gazetesinden Orhan Seyfi Orhon ise köşesinde şu satırları kaleme almıştır:

“Din propagandası yapan dervişler gibi tekkesini Babiali Caddesine kurmuş, mezhebini gizli gizli etrafa yaymaya çalışmada. Devleti yıkmaya, halkı ayaklandırmaya, ıstırapları, kinleri gıcıklamağa çalışıyor. O dervişlerden daha az mutaassıp değil, kendinden olmayanları kılıçtan geçilmeye hazırlanıyor.” (Tasvir, 04.09.1945).

Görüldüğü gibi birçok gazete Tan gazetesine savaş açmış ve oldukça sert bir üslupla yazılar yayınlanıyordu. Bu durum halka da yansıyor ve yavaş yavaş Tan gazetesine karşı öfkenin artmasına sebep olacaktı. Bu öfke ise kısa bir süre sonra yerini şiddete bırakacaktı. Birçok konuda kısıtlama getiren hatta en ufak bir yazıda bile kapatma yetkisi veren hükümet bu sert üsluplu yazılara seyirci kalıyordu. Hatta halk arasında ve özellikle üniversite gençliği arasında bu öfkenin artmasını ve birikmesini istiyordu.

Hüseyin Cahit Yalçın’ın Sertel ailesi ve Tan gazetesine karşı Tanin gazetesinde yayınladığı “*Kalkın Ey Ehli Vatan*” başlıklı yazısı bardağı taşıran son damla olur. Bu provakatif yazı üniversite gençliğinin ayaklanmasına ve Tan gazetesine karşı bir gösteri yürüyüşü düzenlenmesine sebep olur.

Hüseyin Cahit Yalçın’ın “*Kalkın Ey Ehli Vatan*” başlıklı yazısında şunlar yazılıyordu:

“Kalkın Ey Ehli Vatan. Mücadele başlıyor. Ve başlamak lazım. Çünkü en azgın insafsız bir propaganda zehiri dökülmesine müsaade edemeyiz... Bunları susturmak, cevap vermek hükümete düşmez. Söz eli kalem tutan gazetecilerin ve hür vatandaşlarıdır...” (Özgen, 2004: 28).

Tamamen provakatif olan bu yazının yayınlandığı aynı gün Cumhuriyet Halk Partisi il örgütü öğrenci yurtlarına talimat verir. Tan gazetesine karşı bir gösteri yürüyüşü düzenler. Cumhuriyet Halk Partisi bu gösteri yürüyüşüyle birlikte öfkenin şiddete dönüşmesine sebep olur.

Cumhuriyet Halk Partisi neden gençleri kışkırttı ve oldukça sert bir üslupla yazılan bu yazılara seyirdi kaldı? Cevabı oldukça basitti. Zekeriya Serter yazdığı son yazılarda yolsuzluklara değiniyor ve CHP’yi eleştiriyordu. Serter, Tan gazetesinde kaleme aldığı bir yazıda şunları söylüyordu:

“1923’ten beri kazançları sınırlı olan, bugün ise kazançları ile ölçülemeyecek ölçüde han ve hamam sahibi olanlar pek çoktur. Bu zatların bu servetleri nasıl yaptıklarını bilmek vatandaşın en büyük arzusudur. Şimdi bizden hesap soranlardan biz hesap soruyoruz. Bütün servet sahibi vatandaşların mal beyanına mecbur edilmesini istiyoruz.” (Topuz, 2013:182.)

Ayrıca, Serterlerin çok partili sisteme geçiş arzusu, ikinci bir partinin kurulması gerekliliği, demokrasi isteği ve tek partili sistem eleştirileri üzerine yazıları Cumhuriyet Halk Partisi’ni rahatsız etmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi İl örgütlerinin öğrenci yurtlarına talimat vermesi ve Tan gazetesine karşı gösteri düzenlemeye karar vermesiyle 4 Aralık sabahı üniversite öğrencileri ellerinde Türk bayrakları ve Rusya karşıtı afişlerle Beyazıt üniversitesi bahçesinde toplanır ve Beyazıt Meydanından Çarşıkapı’ya doğru yürüyüşe geçerler. Yaklaşık olarak 10 bin gencin toplandığı kalabalık kitap, gazete ve dergilerin basıldığı Cağaloğlu’na doğru yürürler.

O yıllar Cağaloğlu basının merkezi sayılır tüm yayınevleri bu semtte bulunurdu. Oldukça fazla olan bu kalabalığın Cağaloğlu’na yaklaşması beklenen tehlikenin habercisiydi ve korkutan beklenti kısa bir zaman içerisinde gerçekleşir. Kalabalık devrimci yayınlar satan ABC kitabevine saldırır ve kitabevinin camları taş ve sopalarla kırılır, kitaplar yağma edilir. Öfkesini alamayan kalabalık Tan gazetesine doğru yürür.

Tan gazetesinin birinci katında bulunan ve Türkiye'nin o zamanlar en büyük baskı makineleri olan rotatiflere gençler saldırılır ve rotatifler paramparça hale getirilir sonra kalabalık ikinci kata çıkar ve gazeteye oldukça büyük zarar verir (Serter, 1990: 89-90)

Tan gazetesinin basıldığı yer kullanılmayacak hale getirildikten sonra Gençler slogan ve marşlar eşliğinde Tepebaşı'na doğru yürüyüşe geçerler. O sırada göstericileri gören araştırmacı gazeteci ve akademisyen Hıfzı Topuz o günü şöyle anlatıyor:

“Kalabalık Sirkeci'den sonra Köprüyü geçerek Bankalar Caddesi'nden Tepebaşı'na geldiler. Ben göstericilere orada rastladım. “Kahrolsun Serteller! Kahrolsun Komünistler! Yaşasın İnönü!” diye bağırıyorlardı. İçlerinden bir bölümü Tünel'e yürüdü. Yeni Dünya gazetesi Kumburacı Yokuşu'ndaki bir binada yayına hazırlanıyordu. La Turquie ve gazetesi ve Görüşler de orada basılıyordu. Oraya da saldırdılar. Göstericilerin bir bölümü İstiklal Caddesi'nden Taksim'e doğru yürüdü. Berrak Kitabevi'nin de vitrinlerini kırdılar ve kitapları yağma ettiler” (Topuz, 2013: 83).

Ertesi gün bilanço oldukça ağırdır. Birçok kitabevi ve gazeteye saldırılmış ve yağma edilmiştir. Oldukça değerli olan baskı makineleri çalışılmayacak hale getirilmiştir. O yıllarda Sıkıyönetim Komutanı olan Korgeneral Asım Tınaztepe gazetelerde şu bildiriye yayınlar:

“Dün üniversite öğrencilerinin bir kısmı, iki basımeviyle birkaç kitabevine tecavüz etmişler ve bu hareketlerine mani olmak isteyen hükümet ve inzibat kuvvetlerini dinlemeyerek tasarladıkları suçu işlemişlerdir. Bunlar hakkında derhal takibat ve tahkikata başlanmıştır. Bu çok müessif hadiseye katiyen müsamaha edilmeyecektir.” (Topuz, 2013:184).

Eski bir gazeteci olan Oral Çalışlar ise yıllar sonra bu konuya değinecek ve şu satırları yazacaktı:

“Polis saatlerce süren saldırıyı sadece seyretti. Belli ki önceden tembihliydim. Tan'a yapılan saldırı hakkında hiçbir soruşturma açılmadı. Ama Sabiha ve Zekeriya Serter tutuklandılar ve 6 ay hapiste kaldılar. Türkiye'nin en çok satan ikinci gazetesi sırf çok partili sistemi ve demokrasiyi savunduğu için devlet tarafından örgütlenen bir saldırıyla ortadan kaldırıldı.” (Cumhuriyet, 04.11.1995).

Bu olaydan sonra Serter ailesi yurdu terk etmek zorunda kaldı. Çeşitli Avrupa ülkelerinde ve Azerbaycan’da bir süre yaşadılar. Zekeriya Serter 1980 yılında Paris’te, Sabiha Serter ise 1968 yılında Bakü’de vefat etti.

D. 1923-1950 YILLARI ÖNEMLİ GAZETELER

1. Tan Gazetesi

İş Bankası tarafından 1935 yılında kurulan bir gazetedir. Ali Naci Karacan yönetiminde olan gazete de Burhan Felek, Fikret Adil, ve Eşref Şerif ise önemli yazarları arasındadır. İlerleyen zamanlarda gazetenin zarar etmesinden ve İş Bankası’nın elden çıkarmak istemesinden dolayı gazete satışa çıkmış ve bizzat Mustafa Kemal Atatürk’ün isteği üzerine Ahmet Emin Yalman, Halil Lütfi Dördüncü ve Zekeriya Serter ile anlaşarak gazeteyi satın alır.

Ahmet Emin Yalman gazeteci olarak Atatürk’ün gözünde ayrı ve önemli bir konuma sahipti. Bu durumu Ahmet Emin Yalman’ın eşi Rezza Yalman neden Atatürk’ün Yalmanı ayrı ve önemli gördüğünü anılarında şu şekilde aktarıyor:

“Yunan ordularına karşı girişmeye hazırlandığım umumi saldırışa tek gazeteci olarak kocanızı seçtim. Özür diledi ve, “ Henüz nişanlandım dedi.” Kendisini tenkit ettim ve bir aşk bağı kuran bir adamın memleket hizmeti için kaybolduğu kanaatini ileri sürdüm. Şimdi bu sözümü geri almaya ve kendisini mazur görmeye hazırım. Ta başında, ben de sizin gibi akıllı bir kızla karşılaşarak bir aile kursaydım bütün hayatım başka bir cereyan almış olabilecekti.” (Topuz, 2013:173).

Ahmet Emin Yalman ise anılarında bu konuyu şöyle aktarır:

“Adapazarı’ndan İzmit’e dönüşte Gazi beni bir tarafa çekip, dedi ki: ‘Sen arkadaşınla birlikte İstanbul’a dönme, benimle kal, beraber Ankara’ya gidelim. Gazeteci sıfatıyla sonra buna çok memnun kalacaksın’. “Bu sözleri söylerken Büyük Lider’in ne anlatmak istediğini bilmiyordum. Neden sonra öğrendim. Büyük taarruzda beni tek gazeteci olarak yanına almak istiyordu. Bana gazetecilik hayatımın en büyük fırsatını vermeyi düşünmüştü.” (Topuz, 2013: 174).

Görüldüğü gibi Atatürk, Ahmet Emin Yalman’a güveniyor ve onu diğer gazetecilerden ayrı tutuyordu.

Ahmet Emin Yalman'la birlikte Tan gazete kısa bir süre içinde önemli yazarları bünyesine kattı. Suat Derviş, Ömer Rıza Doğrul, Refik Halit Karay, Refik Cevat Ulunay önemli yazarlı arasındadır. Gazetede oldukça farklı görüşten yazarlar bulunmaktadır. Ahmet Emin Yalman farklı görüşten yazarları bir araya toplayabilmiştir.

Aradan geçen 3 yıl sonra Ahmet Emin Yalman'ın 1938 yılında yazdığı bir yazıdan dolayı gazete üç ay kapatılır. Bu kapatma kararıyla birlikte Tan gazetesinin ortakları arasında anlaşmazlık olur ve Yalman Tan gazetesinden ayrılır. Bu ayrılıktan sonra gazete yönetimini Zekeriya Serter üstlenir. Eşi Sabiha Serter ise gazeteye sık sık yazılar yazmaya başlar.

Zekeriya Serter 1919 yılında Mili Mücadele döneminde Büyük Mecmua adında gazete çıkarmış ve bu gazete aracılığıyla halkı emperyalist ve işgalci kuvvetlere karşı savaşmak için örgütlemiş ve cesaretlendirmiştir. Büyük Mecmua ile halkı direnişe çağırmıştır. Büyük Mecmua gazetesinde ise Ömer Seyfettin, Halide Edip Adıvar, Faruk Nafiz Çamlıbel, Falih Rıfkı Atay, Reşat Nuri gibi oldukça önemli yazarlar yer alıyor ve milli mücadeleye halkı davet ediyordu.

Zekeriya Serter bu hizmetlerinden dolayı 1923 yılında Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne getirilir. Fakat, ilerleyen yıllarda tek parti hükümetinin artan baskısı ve basına sansür koyacağına dair çıkan söylentiler üstüne Zekeriya Serter Basın Yayın Genel Müdürlüğü adına bir bildiri yayınlar ve hükümetin basına sansür uygulamayacağına ve böyle bir durumun söz konusu olmadığını yazar.

Ertesi gün Zekeriya Serter'i İçişleri Bakanı çağırır. Söylentiler doğru çıkar ve Zekeriya Serter sorguya çekilir ve hükümetin basına sansür uygulamasının söz konusu olduğu söyler. Bunun üzerine Zekeriya Serter karşı çıkar ve *“O halde basına sansür koymak isteyen bir hükümette çalışmam.”* der. Görevinden istifa eder. (Topuz, 2013:178)

Serter bu olaydan sonra Ankara'dan İstanbul'a taşınır Yunus Nadi ve Nabizade Hamdi ile birlikte Cumhuriyet gazetesini çıkarır. Aynı anda da eşi Sabiha Hanım ile birlikte Resimli Ay dergisini çıkarırlar. Kısa bir süre sonra ise Resimli Ay dergisine Nazım Hikmet, Cevat Şakir ve Sabahattin Ali'yi derginin yazar kadrosuna katar. Resimli Ay dergisi yazar kadrosu bakımından oldukça güçlü bir dergi haline gelir. Yazılar oldukça ses getirir ve takip edilir. Zekeriya Serter ve Eşi Sabiha Hanım oldukça

retken yazarlardı sadece yazı yazmıyor ve ülkeye yeni gazete ve dergiler kazandırıyorlardı. Son Posta, Görüşler Dergisi yine Serter ailesi tarafından çıkarılan dergi ve gazetelerdi. Bu gazetelerde ve dergilerde çıkan yazılarından dolayı gazete kapatma ve hapis cezası alırlar. Çünkü Serter ailesi Sol grşlydler ve SSCB'nin ülke politikalarını uygun buluyor Komünist ülkelerde uygulanan politikaları örnek gösteriyorlardı. Faşizme karşı yazılar yazıyor ve tek parti rejiminin yanlış olduğunu ve biran önce demokrasiye geçilmesi gerektiğini yazıyorlardı. Hatta bazen çok ileriye gidip ülkemizdeki tek parti rejimini Hitler faşizmi ile kıyaslıyor ve İsmet İnönü'y yazılarında hedef alıyorlardı. Fakat tek parti hükümeti bu eleştirileri kabullenemiyor ve basına yönelik sert uygulamalar ve kanunlar çıkartıyordu.

O yıllarda Şeyh Said isyanı, Melemen Olayı ve 2. Dünya savaşıyla ülkede basına yönelik baskı ve sansrlar arttı. Özellikle SSCB'nin Boğazlarda Hak iddia etmesi ve doğu bölgelerimizde toprak istemesi basına sansür ve baskıyı meşru hale getiriyordu. Tan gazetesinde o yıllarda Sosyalizm yanlısı yazılar çıkması ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin yolsuzlukları üzerinde durulması gazeteyi hedef haline getirmiş ve niversite gençleri örgütlenerek gazeteye saldırı gerçekleştirilmiştir. Bu olaydan sonra Serter ailesi ülkeyi terk etmek zorunda bırakılmıştır.

2. Cumhuriyet Gazetesi

Atatürk'ün en yakın arkadaşı Yunus Nadi tarafından 1924 yılında kurulmuştur. Cumhuriyet rejimini halka benimsetme görevini üstlenen gazete, halka Cumhuriyet'i sevdirmeye ve benimsetme misyonunu üstlenmiştir. Gazetenin kurucuları Yunus Nadi, Nabizade Hamdi ve Zekeriya Serter'dir. Cumhuriyet gazetesinin yazar kadrosunda ise Cenap Şahabettin, Halit Ziya Uşaklıgil, Fuat Köprülü, Ahmet İhsan, Ahmet Rasim, Turhan Tan, Selahattin Enis, Abidin Daver, Osman Menteşoğlu ve Müntaz Faik Fenik gibi dönemin ünlü yazarları yer almıştır (avdar, 2007: 124-125)

1939 ve 1945'li yıllarda ise Cumhuriyet gazetesinin sahibi Yunus Nadi yaşıllığından dolayı yerine oğlu Nadir Nadi'yi geçirmiştir. Fakat Nadir Nadi'nin görüşlerinden İsmet İnönü hoşlanmamıştır. Özellikle o yıllarda yazdığı "*Atatürk Gençliğinin Kudreti*" başıllı yazı yüzünden İsmet İnönü Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne emir verir ve Cumhuriyet gazetesi kapatılır.

3. Akşam Gazetesi

Gazetenin kurucusu Necmettin Sadak'tır. Yazı işleri müdürlüğü görevini ise Enis Tahsin Til üstlenmiştir. Cemal Nadir, Selami İzzet Sedes, İskender Fahrettin önemli yazarlarıdır. Nazım Hikmet'te Akşam gazetesine yazılar yazmıştır. Fakat kendi ismiyle değil yazılarını Orhan Selim adında yayınlamıştır.

Gazetenin başyazarı Necmettin Sadak 1948 yılında Dışişleri Bakanlığına getirilmesiyle gazete Demokrat Partinin iktidarlığına kadar başyazarının yazıları olmadan yayınlanır. Gazete 1946 ve 1950 yılları arasında ise oldukça önemli yazarları kadrosuna kadar. Adnan Adıvar, Refik Halit Karay, Hıfzı Topuz, Çetin Altan, Nizam Payzın gazetenin önemli yazarlarındandır (Çavdar, 2007: 150-151)

4. Vakit Gazetesi

Ahmet Emin Yalman tarafından 1917 yılında kurulmuş bir gazetedir. Vakit gazetesinin en önemli özelliğinden birisi ise Mustafa Kemal Atatürk'ün başyazarlık yapması olmuştur. Atatürk yazılarını kendi ismiyle değil Asım Us mahlasıyla yayınlamıştır. Mustafa Kemal Atatürk o yıllarda yazdığı yazılarda Hatay meselesi üzerinde durur Fransa Hükümetini eleştirir ve Türkiye Cumhuriyeti'nin haklılığı üzerinde dururdu. Ayrıca bazı yazılarında İsmet İnönü Hükümetini de eleştirir ve Türk halkının Hatay Meselesi konusunda aydınlatılmasını istemiştir.

Atatürk'ün Asım Us mahlasıyla kaleme aldığı yazı:

“Zavallı Fransa, bugün, kendisine pek mütemayil bir dostunu kaybetmek üzeredir. Fransa Dışişleri Bakanlığı'nın yeşil masasında oturanlar, büyük Fransız devrimlerinin fikir, özgürlük aşkı ve ahlak mirasçıları mıdır, yoksa Fransa'dan kovulan papazları, ilerleme yolundaki ülkelerde korumaya yeltenen mutaassıplar mıdır? Gaflet ve inadı ile hayalperest ve cakacılığı ile Fransız ulusunun hayatı çıkarlarını ayaklar altına lan kurum: Paris'te Quai d'Orsay. (Dışişleri Bakanlığı)” (Topuz, 2013:165)

Atatürk'ün İsmet İnönü Hükümetini eleştiren yazısı ise şöyledir:

“Hükümete sesleniyoruz! On beş gün bekleyin dediniz, bekledik. On altıncı gündeyiz. Durum nedir? Ne oluyor, ne olacak? Türk Ulusunu yeniden aydınlatınız.” (Topuz, 2013:165)

5. Son Posta Gazetesi

Cumhuriyet döneminde çıkan ve en uzun süre yayın hayatına devam eden gazetedir. 1960'lı yıllara kadar devam etmiştir. 1930 yılında kurulmuştur. Kurucuları Zekeriya Serter, Selim Ragıp Emeç, Ekrem Uşaklıgil, Halil Lütü Dördüncü'dür. Gazetenin özellikle sert ve eleştirel bir yayın politikası olmamasından dolayı 1960'lı yıllara kadar yayın hayatını sürdürmüştür (Topuz, 2003: 164)

6. Ulus Gazetesi

Atatürk'ün milli mücadele zamanlarında kurdurduğu Hakimiyet-i Milliye gazetesi 1934 yılında Ulus adını almıştır. Ulus gazetesi Cumhuriyet ideolojilerini halka yaymak ve benimsetmek görevi üstlenmiştir. Ulus gazetesi, Cumhuriyet Halk Partisi'nin görüşlerini yansıtmıştır. Ulus gazetesi CHP'nin basın kolu görevini de üstlenmiştir. Ulus gazetesinin oldukça geniş bir yazar kadrosu vardır. Zeki Mesud, Burhan Belge, Semih Tiryakioğlu, Münir Berik, Nurullah Ataç, Yaşar Nabi, Ahmet Şükrü Esmer ve Nurettin Atmar önemli yazarlarıdır (Topuz, 2003: 164)

7. Hürriyet Gazetesi

Sedat Simavi tarafından 1948 yılında çıkan bir gazetedir. Sedat Simavi'nin renkli kişiliği gazeteye yansımış ve gazete oldukça geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmıştır. Sedat Simavi gazeteciliğe ressamlık, karikatürcülük ve desinatörlükten geldiği için gazetede sayfa düzenlemesine önem vermiş ve güzellik katmıştır. Gazetede halkın kolaylıkla sevdiği ve okuduğu röportajlar, fıkra ve tefrika yazıları, karikatürler, fotoğraflar ve fotoğraflı röportajlar oldukça yer kaplar. Yazılar oldukça sade ve anlaşılırdır. Bu durum gazetenin oldukça geniş kitleler tarafından rahat bir şekilde okunabilmesi ve benimsenmesini sağlar. Özellikle Hürriyet gazetesinin tarafsızlığa dikkat etmesi ise gazetenin sağ ve sol taraftan okuyucuların da okumasını sağlamıştır. Ayrıca Simavi kendi gazete dağıtım örgütünü kurmuş ve bayilerin kölesi olmaktan kendisini kurtarmıştır. Sedat Simavi o güne kadar hiç yapılmamış bir şeyi Hürriyet gazetesinde yapmıştır. 1948 yılında gerçekleşen Londra Olimpiyatlarına gazete olarak ekip göndermiş ve sporcularımız o yıl büyük başarılar gösterince yapılan röportaj ve haberler geniş halk kitlesi tarafından okunmuş ve takip edilmiştir. Hürriyet gazetesi Londra'ya muhabir göndererek masrafa girmiş fakat karşılığını oldukça fazla bir şekilde

almıştır. Hürriyet gazetesi büyük bir gazetecilik örneği göstermiş ve diğer gazetelere örnek olmuştur (Topuz, 2003: 186-188)

E. 1946 YILINDA GERÇEKLEŞEN YASA DEĞİŞİKLİĞİ VE BASININ RAHATLAMASI

Çok partili döneme geçilmesiyle birlikte CHP basının ve halkın desteğini kazanmak ve kaybettiği prestiji tekrar sağlamak amacıyla basın ile iyi ilişkiler kurmaya karar verir. Çünkü basının büyük bir kısmı Demokrat Partiye destek veriyor ve halkın gözünde Demokrat Parti'yi saygın bir yere çıkarıyordu. 1950 yılında yapılacak seçimler için CHP halkın desteğini almak zorundaydı. Halka ulaşmak için ise basının yardımına ihtiyacı vardı.

Seçimlerden önce Demokrat Parti de basının desteğini kazanmak ve gazeteciler ile iyi geçinmek için basın özgürlüğü konusunda beyanlarda bulunuyor ve CHP'nin basın politikasını eleştiriyordu.

Celal Bayar o yıllarda şöyle diyordu:

“Bugünkü Basın Kanunu hür basını sağlamaktan uzaktır. Hür basın kanununu biz Demokratlar yapacağız.” (Topuz, 2013:185)

Basın özgürlüğü konusunda ise Adnan Menderes şu şekilde beyan veriyordu:

“Yayın hürriyeti, yurttaşın şahsi ve siyasi hak ve hürriyetlerinin teminatıdır. Basın hürriyeti olmadığı yerlerde vatandaşın diğer hak ve hürriyetleri de tehlikeye düşeceği gibi, topluluk hayatı, gizliliğin, kapalılığın kiri ve pası altında bunalıp çürümeye mahkûmdur. Dünyanın her yerinde her zaman görülmüş bir gerçektir ki insan topluluklarının mukadderatını diledikleri gibi ellerinde bulundurmak isteyenler, hücumlarını her şeyden önce basın hürriyetine çevirmişler ve topluluğun menfaatini savunur gibi görünerek kendi durumlarını sağlamlaştırmanın ve basın hürriyetini yerden yere vurmanın yolunu bulmuşlardır. (Topuz, 2013:185)

Adnan Menderes mecliste yaptığı bir konuşmada Matbuat Kanunun 50. maddesine atıf yaparak şunları söylemiştir:

“Gazete ve dergilerin kapatılabilmesi basın hürriyeti için gayet ağır bir baskıdır. Çünkü bir gazetenin kısa bir zaman için dahi kapatılması onun mahvına kadar gidebilir.” (Topuz, 2013:185)

1946 yılında bu demeçleri veren Celal Bayar ve Adnan Menderes ne yazık ki iktidarlığa geldikleri zaman ilk yıllarda basına özgürlük tanıyacak fakat zamanla güçlendikçe verdikleri demeçlerin tam tersi bir tutum sergileyeceklerdir.

Matbuat Kanunu'nun 50. maddesini kısaca hatırlayacak olursak madde aynen şöyleydi:

Memleketin politikasına dokunacak yayından dolayı, Bakanlar Kurulu kararıyla gazete ve dergiler geçici olarak kapatılabilirler (Topuz, 2003: 184-185).

Hükümet bu maddeye dayanarak birçok gazeteyi kapatmıştır. Bu maddeden dolayı birçok gazete hür bir şekilde haber yapamamış ve kelime oyunları ile haberlerini yazmışlardır.

CHP hükümeti seçimden önce basın ile arasını düzeltebilmek için Matbuat Kanunu'nun 50. maddesini kaldırmaya karar verdi. Bu karar o dönem için oldukça önemli bir gelişmeydi.

F. ÇOK PARTİLİ DEMOKRASIYE GEÇİŞTE BASININ ETKİSİ

Çok partili sisteme geçişte basının rolü oldukça fazladır. Cumhuriyet Halk Partisi zamanında basına uygulanan sansür ve baskılar ister istemez basını CHP'ye karşı olumsuz tavır almasına sebep vermiştir. Özellikle Takrir-i Sükun Kanunu, CHP milletvekillerinin gazeteciler ve basın için söylediği sert sözler, Matbuat Kanunu, Ceza yasanının 142,161 ve 163. maddeleri, basına yönelik ağır suçlamalar, gazetelerin kapatılması, gazetecilerin sürgün edilmesi ve hapse atılması basın mensuplarını ve bağımsız bir şekilde haber almak isteyen halkı öfkelenmiştir.

Sadece basına uygulanan sert yaptırımlar çok partili sisteme ve demokrasiye geçişte sebep değildir. Birçok sebep vardır. Yıldız Serter "Ardımdaki Yıllar" adlı eserinde anıları yazarken neden CHP'nin iktidarlığı kaybettiğini çok iyi özetliyor. Serter anılarında şunları yazıyordu:

"Mustafa Kemal, 'sınıfsız, imtiyazsız cemiyet' demişti, ama kurduğu Halk Partisi git gide ağaların, eşrafın, kadroların partisi haline gelmişti. Mecliste mebusluk bedava para kazanmanın yoluydu. Ağalar, tefeciler köylüyü sömürüyor, devlet memurları rüşvet yoluyla büyük büyük servetler yapıyor, yeni gelişen burjuvazi sırtını onlara dayıyordu. Sanayi kuruluyor ama işçinin grev yapmasına müsaade edilmiyordu.

Onun yıl marşında okuduğumuz gibi, ‘memleket demir ağlarla örölmüş’ yani, demiryolları yapılmış ama ‘memleketin efendisi’ adlandırılan köylünün, yolu, suyu, okulu yapılmamıştı.” (Serter,1990: 36).

Yıldız Serter oldukça güzel bir şekilde özetlemiştir. O yıllarda tek parti iktidarlığının zamanla faşist bir yönetimi benimsemesi, halk ve basın üzerindeki otoritesini arttırması, ölkede yaşanan ekonomik bunalım, zengin ve fakir arasındaki ekonomik farkın çok fazla olması, CHP milletvekillerinin yolsuzluk yaptığına dair söylentilerin çoğalması halkın CHP’den memnun olmamasına sebep olmuştur. Ayrıca, o yıllarda uygulanan yanlış politikalar özellikle Arapça ezanın Türkçe okunmaya başlanması, şapka kanunu, Latin harflerine geçiş, Hilafetin kaldırılması, batılılaşma halkın CHP’den uzaklaşmasına sebebiyet vermiştir. Halk CHP’nin uyguladığı ağır ve sert politikalardan boğulmuş ve Zekeriya Serter’in de dediğı gibi rahat bir şekilde hava almak istemiştir.

Bütün bu etkenler 14 Mayıs 1950 yılında Demokrat Parti’nin tek başına iktidar olmasına neden olmuştur.

III. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ BASIN VE İKTİDAR İLİŞKİLERİ

Demokrat Parti dönemi iç ve dış politika açısından oldukça hareketli bir dönemdir. Ayrıca bu dönem toplumun kültürel anlamda değiştiği ve dönüştüğü de bir dönemdir. Tek Parti döneminin otoriter yönetiminden bunalan halk ve basın Demokrat Parti'yi çözüm olarak görmüştür. Demokrat Parti dönemi basın ve iktidar ilişkileri açısından da oldukça önemli dönemdir. Basın, Tek Parti iktidarlığına karşı Demokrat Partiyi desteklemiştir. Demokrat Parti'yi basın özgürlüğü açısından çare olarak görmüştür. Demokrat Parti'nin ilk yıllarında basına özgürlük sağlanmış fakat ülkede yaşanan iç ve dış politikalarda ki karışıklıklar sonucu DP basına karşı sert ve otoriter bir politika uygulamaya başlamıştır.

A. DEMOKRAT PARTİ'NİN KURULMASI

İkinci dünya savaşının bitmesiyle faşist devletler yıkılmış ve yerini demokratik bir sisteme bırakmıştı. San Francisco'da 1945 yılında Birleşmiş Milletler kurulmuş demokrasi ve özgürlükler alanında geniş yetkiler sağlanmıştı. Doğu ve Batı olarak iki kutba ayrılan dünya sisteminde Türkiye yalnız kalmıştı. Doğuya yaklaşamazdı çünkü Sovyetlerin tehdidi söz konusuydu. Batıya da yaklaşamazdı çünkü ülkede tek partili rejim ile yönetiliyordu. SSCB'nin Boğazlar üzerinde hak iddia etmesi ve Doğu'da toprak istemesi üzerine Türkiye'nin yalnız kalması ve tarafsız bir politika izlemesi bu şartlarda çok doğru gözüküyordu. İsmet İnönü, Moskova'ya karşı Birleşik Amerika'yla yakın ilişkiler kurmak istiyordu. Fakat bu ilişkilerin kurulabilmesi için ilk önce demokratik bir sisteme geçilmesi gerekiyordu. Ayrıca ülkede de çok fazla derecede demokrasi talepleri vardı. Halk tek parti rejiminden bunalmıştı (Gevgilili, 1981: 30-31)

İsmet İnönü 1945 yılında TBMM'de açılış toplantısında çok partili sisteme dair önemli bir açıklamada bulunmuştur. İsmet İnönü, "Bizim tek eksiğimiz hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır." Sözünü o yıl söylemiştir. Bu söz çok

partili sisteme geçişte yeşil ışık demekti. Yine aynı yıl 1945 yılında çok önemli bir kanun meclis gündemine taşındı. “Topraksız Köylüye Toprak Dağıtılmasına ve Çiftçi Ocaklarının Kurulmasına Dair Kanun Tasarısı” adıyla kanun meclise sunulmuştu. Bu kanunla birlikte büyük toprak sahiplerinin bir kısım toprakları kamulaştırılması planlanıyordu. Toprak Reformuyla birlikte zengin toprak sahiplerinin topraklarının bir kısmı kamulaştırılacaktı. Fakat Toprak Reformu CHP milletvekilleri içerisinde büyük tartışmalara sebebiyet vermiştir. Çünkü CHP içerisinde oldukça fazla toprak ağası vardı. Toprak Reformuna en büyük tepkiyi ise o yıllar Aydın milletvekili olan Adnan Menderes vermiştir. O güne dek çok fazla ön plana çıkmayan Adnan Menderes Toprak Reformunun görüşüldüğü sırada kürsüye çıkar ve oldukça etkili bir konuşma gerçekleştirir. Toprak Reformu kanununu faşist bir kanun olarak niteler ve Nazi politikalarına benzediğini belirtir. Bu konuşma o yıllar için İsmet Paşa’ya yöneltilen en sert eleştiri olmuştur. Bütçe görüşmelerinden sonra yapılan oylamadan 5 ret oyuna karşılık 368 kabul oyu kullanılmıştır. Beş ret oyu verenler arasında, Adnan Menderes, Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü ve Emin Sazak vardır. Sonrasında yapılan güven oylamasında ise red sayısına Hikmet Bayur ve Recep Peker’inde katılmasıyla sayı 7’ye çıkacaktı. O yıllar Fuat Köprülü ve Refik Koraltan Celal Bayar’ın evinde toplanır ve “memleket nereye gidiyor” sorusuna cevap ararlardı. İlerleyen günlerde bu soruya cevap arayanlardan biriside Adnan Menderes olur. Ayrıca Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Celal Bayar Serterler tarafından çıkarılan Görüşler dergisine yazılar kaleme alıyorlardı. Bu yazılarda hükümet politikalarını eleştiriyorlardı. “Memleket Nereye Gidiyor?” sorusuna cevap arayan dört kişi 7 Haziran 1945 tarihinde tarihi bir olaya imza atar ve CHP grubuna 3 sayfalık bir önerge verirler. “4’lü Takrir” adıyla tarihe geçen bu önergede CHP içerisinde ıslahat yapılması isteniliyordu. Önerge üç maddeden oluşuyordu: (Birand, Dünder, Çaplı, 1991: 27-28)

- 1- Meclis denetiminin sağlanması
- 2- Siyasal özgürlüklerin genişletilmesi
- 3- Parti çalışmalarının yeniden düzenlenmesi

Bu önerge CHP içerisinde büyük eleştirilere sebep vermiştir. Dörtlü Takrir ’in görüşüldüğü parti toplantısında CHP’li vekiller yine CHP’li dört vekili susturmak istemişlerdir. İsmet İnönü, o sırada kürsüye çıkarak şu tarihi sözleri söylemiştir:

“Muhalefeti parti içinde yapmasınlar. Çıksınlar, karşımıza geçsinler. Teşkilatlarını kursunlar ve ayrı bir parti olarak mücadeleye girişsinler.” (Birand, Dündar, Çaplı, 1991: 28).

İsmet Paşa ilk defa ayrı bir parti fikrini o sırada dile getiriyor ve parti kurmalarına izin veriyordu. O yıllarda gazeteci olan Metin Toker anılarında o anı şu şekilde aktarıyor:

“Bilinen... İsmet Paşa’nın ikinci bir parti kurulacaksa bunun Celal Bayar’ın başkanlığında olmasını istediği... Neden? Bir defa laikliğe karşı, Atatürk devrimlerine karşı bir direnmenin veya çok fazla bir istismarın Celal Bayar’ın bulunduğu, O’nun kurduğu bir parti tarafından yapılmayacağı... Ve Bayar, eski bir başbakan devlet tecrübesi var. Birçok tehlikenin Türkiye’de nasıl yaşandığını görmüş. Şöyle diyeyim: Celal Bayar’ın şahsı İsmet İnönü’ye muhalefet kur için bir garanti görülüyor.” (Birand, Dündar, Çaplı, 1991: 28-29).

21 Eylül 1954 tarihinde CHP divanı oy birliğiyle önergeyi veren Fuat Köprülü, Refik Koraltan ve Adnan Menderes partiden ihraç edilir. Ardından Celal Bayar’da partiden istifa ettiğini bildirir. İstifayı öğrenen CHP’li vekiller ve İsmet Paşa’nın yakınındakiler Celal Bayar’ın siyasetten çekileceğine dair öngörülerini dile getirirler fakat İsmet İnönü yakınlarındakilere dönerek şu sözleri söyler:

“Bence Bayar parti kuracaktır ve bu, memleket için hayırlı olacaktır. Müstakil grup yerine müstakil bir partiyle karşı karşıya kalacağız. Hazırlığınızı ona göre yapın.” (Birand, Dündar, Çaplı, 1991: 30)

İsmet İnönü’nün dediği gibi olur ve Adnan Menderes, Refik Koraltan, Fuat Köprülü, Celal Bayar yeni parti programını oluşturur. Celal Bayar parti programını İçişleri Bakanlığına vermeden önce İsmet İnönü’ye göstermek ister. Celal Bayar İsmet İnönü’den randevu aldıktan sonra yanına gider ve parti programını gösterir. İsmet İnönü o sırada Celal Bayar’a çok önemli sorular yöneltir. Bu sorulara verilecek cevaplar ise kurulacak partinin kaderini belirler. (Birand, Dündar, Çaplı, 1991: 33)

İsmet İnönü:

“- ‘Terakkiperverlerde olduğu gibi itikati diniyeye biz riayetkariz diye bir madde var mı?’

Celal Bayar:

‘Hayır, Paşam. Laikliğin dinsizlik olmadığı var.’

İsmet İnönü:

- ‘Zıyanı yok. Köy Enstitüleriyle, ilkokul seferberliğiyle ile uğraşacak mısınız?

Yani bunlara karşı uğraşacak mısınız?’

Celal Bayar:

- ‘Hayır.’

İsmet İnönü:

- ‘Dış politikada ayrılık var mı?’

Celal Bayar:

‘Yok.’

İsmet İnönü:

‘O halde tamam...’

İsmet Paşa’nın onayı alındıktan sonra Demokrat Parti 7 Ocak 1946 tarihinde resmen kurulmuş olur. Demokrat Parti’nin kurulmasıyla birlikte Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan basın toplantısı düzenler. O sırada basın toplantısında bulunan gazetecilerden biriside Metin Toker’dır. Toker, anılarında o anı şu şekilde aktarır:

“Adnan Menderes’e hatırlıyorum orada şu soru soruldu: ‘Yeni partinin CHP’ye nazaran yeri neresidir? ‘Bayar, ‘Demokrattır’ diye geçiştirdi. Adnan Menderes, ‘belki iki parmak daha soldadır’ dedi” (Birand, Dündar, Çaplı, 1991: 38).

Metin Toker’e göre tam tersi bir durum söz konusuydu. Metin Toker’e göre DP iki parmak daha sağdaydı. Çünkü DP’nin iki ana hedefi vardı: Ekonomide liberalizm, siyasette demokrasi.

Demokrat Parti’nin kurulmasıyla birlikte partiye olan ilgi gözle görülür bir şekilde artmıştır. Kısa zaman içerisinde Ankara Sümer Sokakta ki parti binası DP destekçileri tarafından dolmaya başlamıştır. CHP zamanında uygulanan yanlış politikalar, baskı ve otorite halkı ve basını DP’ye yöneltmiştir. Kısa zaman içerisinde yüzbinlerce insanın Demokrat Partiyi desteklediği gören İsmet Paşa tehlikenin farkına varır ve kurultayı olağanüstü bir şekilde toplantıya çağırır ve CHP vekillerine şu tarihi açıklamayı yapar:

“Türk halk idaresinin yeni bir hamlesine karar verdiğimiz için sizi davet ettim: Tek dereceli seçim yapılması... Tek dereceli milletvekili seçimini ilk defa tecrübe ediyoruz. Eğer bir iki ay içerisinde olağanüstü bir engel çıkmazsa yeni seçime gitmek kararındayız. Şunu belirtmek isterim ki şimdiye kadar kurulmuş olan partiler seçime parti olarak gireceklerdir. Büyük milletin her kararı yürekten makbulümüzdür” (Birand, Dündar, Çaplı, 1991: 39).

İsmet İnönü ani bir karar alarak bir yıl içinde olması gereken seçimi erkene alır. DP seçime hazırlıksız yakalanır. DP yeni kurulduğu için taşrada örgütlenememiş ve milletvekillerini daha belirleyememiştir. Celal Bayar delegeleri toplar ve yerel seçimlerin boykot edilmesi kararı alır. Bu Demokrat Parti’nin ilk güç gösterisi olmuştur. DP’nin boykot çağrısı CHP içerisinde büyük bir tepki oluşmasına sebep verir. Yeniden bir Serbest Fıkra olayı tekrar mı yaşanacak? Sorusu akıllara getirilir. DP’nin boykot kararına karşılık Nihat Erim Ulus gazetesine ünlü “Şal” başlıklı yazıyı yazar. O yazıda şunlar yazıyordu:

“Sosyal bünyede derin rahatsızlıklar müşahade edildiğinde bunu gidermenin yolu bir müddet için hürriyet ilahının üzerine bir şal örtmek ve yukarıdan aşağıya bir otorite tesis etmektir.” (Birand, Dündar, Çaplı, 1991: 41)

Nihat Erim yıllar sonra yazdığı anılarında DP’nin Boykot kararını İsmet İnönü ile görüştüğünü ve DP’nin seçim karşıtı propagandasının yanlışlığını İsmet İnönü’ye dile getirdiğini yazar. İsmet İnönü’nün DP’nin seçimleri boykot kararı karşısında aldığı tutumu o yıllar Nihat Erim’e şu şekilde açıklar:

“Ben ihtilalci ve Kuvayi Milliyeci İsmet’im... Bu devleti yoktan bu hale getirmedi. Üç beş çapulcuya maskara ettirmeyeceğiz. Yaptığımız bir tecrübedir. Muvaffak olursak ne ala. Olmazsa vazgeçer, birkaç sene daha eski usulde gideriz.” (Birand, Dündar, Çaplı, 1991: 41)

DP’nin boykot kararı İsmet İnönü’yü çok sinirlendirmiştir. Bu durumun farkına varan Celal Bayar o yıllarda gazeteci olan Metin Tokel’e şu şekilde aktarır:

“İsmet Paşa iki jandarma gönderir, partinin kapısına kilit asar ve kimsenin sesi çıkmaz.” (Birand, Dündar, Çaplı, 1991: 42)

Görüldüğü gibi Celal Bayar tehlikenin farkına varır ve geri adım atar. Demokrat Parti’nin genel seçimlere katılacağı ilan edilir.

B. DEMOKRAT PARTİNİN İLK SEÇİMİ 1946 GENEL SEÇİMLERİ

1946 seçimlerinde tarafsız gözlemci mevcut değildi, açık oy gizli sayım şeklinde oylar kullanıldı ve sayıldı. Bu seçim sistemi o yıllar için hiç doğru bir sistem değildi. Çünkü o yıllarda bütün yerel ve bölgesel yöneticiler CHP'lilerdi. Bu durum karşısında eşitlik ve adalet sağlamak ise imkânsızdı. Beklenildiği gibi oluyor oy pusulalarından çıkan sonuçlar belli oldukça oy pusulaları imha ediliyor ya da değiştiriliyordu (Zürcher, 2009: 311-312)

O yıllarda DP milletvekili olan Esat Budakoğlu 1946 seçim gününde yaşadığı bir anısını şu şekilde aktarıyor:

“Seçim gününde sandıkları dolaştım ben. Kanun hükmü icabı rey açık, tasnif gizliydi. Jandarma silahıyla baskı yapıyor. Devlet otoritesine hâkim olanlar sandık başında, ‘kime veriyorsun. Tayyare hırsız Bayar’a mı vereceksin, Milli Mücadele kahramanı, Atatürk’ün yakın arkadaşı İnönü’ye mi vereceksin?’ (Birand, Dündar, Çaplı, 1991: 45).

Rey verenlere karşı söylenen söz buydu. Ve bu devrede biraz ‘Ne karışıyorsun, ben istediğime veririm’ diyen ve diğerlerine cesaret verenlere karşı ağır muamele yapılıyordu. Jandarma tarafından alınıp karakola götürülenler de vardı.”

Celal Bayar’ın kızı Nilüfer Gürsoy yıllar sonra kendisiyle röportaj yapan gazetecilere seçim gününü şu şekilde aktarmıştır:

“Evet. Genel merkezdeydim. Seçimler başladı. Sandıkların kapanması veya seçim müddetinin sona ermesine yakın illerden haberler geliyordu. Ve çok müspetti. Demokrat Parti’nin kazandığı haberleri geliyordu. Sandıklar açıldıktan sonra, daha doğrusu sonradan duyduğumuza göre pek çok yerde bu sandıklar kaçırılıp vilayete, valiliklere götürülüp veya gizli yerlerde saklanıp tekrar açıklandığı zaman durumların ters döndüğü haberleri de geliyordu telefonlarla...” (Birand, Dündar, Çaplı, 1991: 45)

Cumhuriyet Halk Patisi Genel Sekreteri Kasım Gülek ise gazetecilere yıllar sonra 1946 seçimleri hakkında oldukça önemli demeçler vermiştir. Gülek şunları söylemiştir:

“O seçimler dürüst olmadı. Kanım o... Ve o vakit biz birtakım seçim sandıklarını ırmakta da bulduk. Akılsızca değiştirilmiş ve atılmış. Eğer o seçim 1950

seçimleri gibi dürüst olsaydı Halk Partisi yine kazanırdı. (Birand, Dündar, aplı, 1991: 47).

Kasım Gülek o yıllar için oldukça önemli bir tespitte bulunmuştı. Gülek'in söylediği gibi dürüst ve adil şekilde seçimler yapılsaydı yine de CHP kazanacaktı. Çünkü DP yeterli sayıda aday çıkaramamış ve yeteri kadar taşralarda rgtlenememişti. 1946 seçimlerine hilenin bulaşması ve adil bir seçim olmaması CHP'nin aleyhine, DP'nin lehine olmuştur. Demokrat Parti 1946 seçimlerini propaganda malzemesi yapmış ve kitle desteğini arkasına almıştır.

DP seçim sonucu 465 milletvekilliğinden sadece 65 milletvekili kazanabilmişti. Adnan Menderes seçimde Aydın ve Kütahya'dan aday gösterilmişti. Adnan Menderes Aydın'dan vekil seçileceğine kesin gözüyle bakıyordu fakat sonuç beklediği gibi olmamıştı. Doğup, büyüdüğü yerde kaybetmişti. Bu durum Adnan Menderes için hüsran oldu. Adnan Menderes tamamen hayal kırıklığına uğramıştı ki seçimi Kütahya'da kazandığı açıklandı.

DP milletvekili Mkerrem Sarol, Adnan Menderes'in Kütahya'dan kazandığını öğrendiği zaman ki ruh halini şu şekilde aktarıyor:

“Kütahya'dan kazandığını öğrenince o meyus Adnan Bet gitti, yeni bir heyecan, yeni bir şevk, yeni bir moral, yeni bir neşe kazanan Adnan Bey geldi.” (Birand, Dündar, aplı, 1991: 47)

Türkiye'nin ilk çok partili meclisi 5 Ağustos 1946 günü açılır. DP'li 63 milletvekili genel kurul salonunun sağ tarafına, CHP'li vekiller ise sol tarafa yerleşir. Gündemin ilk maddesini Cumhurbaşkanlığı seçimi oluşturmuştur. CHP'nin adayı İsmet İnönü olur. Demokrat Parti İsmet İnönü'ye karşı yine Kurtuluş Savaşı'nın önemli kahramanlarından Mareşal Fevzi akmak'ı çıkarır. Oylar kullanılır fakat DP'nin kazanma ihtimali yoktu. Çünkü mecliste ezici çoğunluğu CHP'li vekiller oluşturuyordu. İsmet İnönü Cumhurbaşkanı seçilir

C. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ BASIN ZGRLğ

Basın, CHP'nin sert ve baskıcı tutumuna karşı Demokrat Parti'yi desteklemiş ve Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle basın da hr olacağı düşüncesine varmışlardır. Basın mensuplarının düşündüğü gibi olmuş ve Demokrat Parti ilk yıllarında basın

mensupları üzerinden baskıyı, denetimi kaldırmış ve rahat bir hava almalarını sağlamıştır.

Demokrat Parti iktidarlığının ikinci ayında 15 Temmuz 1950 yılında kanun tasarısı hazırlar. Tasarı 21 Temmuz tarihinde kabul edilir.

Basın Kanunuyla birlikte hükümetin basın üzerindeki denetimi oldukça azalmıştır. Kanun tasarısıyla birlikte (İnuğur, 1992: 267):

- Gazete ve dergi çıkartmak için artık hükümetin izin veya ruhsatı vermesi gerekmeyecek bildiri vermek yeterli olacaktı.
- Basın Suçlarının yargılanması özel mahkemelere verilmiştir. Böylece gazeteciler yıllarca süren davalardan kurtulmuş olacaktır.
- Cevap hakkı yeniden düzenlenmiş ve gazetelere gönderilen her çeşit cevap ve düzeltme yazılarının anlamsız ve gülünç bir şekilde basılmasını önlemek amacıyla mahkemelere bazı yetkiler tanınmıştır
- Gazete sahipleri cezai sorumluluklardan kurtulmuşlardır. Yani, suç sayılan bir yazıdan yazar ve yazı işleri müdürü sorumludur. Gazete sahibinin ancak hukuki ve mali sorumluluğu vardır.
- Yazdıkları yazılardan dolayı ceza alan ve yasak getirilen gazetecilerin gazetecilik yapmalarını yasaklayan her türlü yoruma elverişli eski maddeler yeni kanuna girmemiştir.

Bu maddeler oldukça önem teşkil ediyordu. Bu maddeler ile birlikte basın mensupları rahatlamış ve Demokrat Parti sayesinde rahat bir dönem geçirmişlerdir. Bu dönemde ceza alan ve tutuklanan gazeteci yoktur. O dönemi Ahmet Emin Yalman basın için “*Basının Altın Dönemi*” şeklinde yorumlamıştır (İnuğur, 1992: 268). Hükümet ile gazeteciler ve gazete patronları arasında yakın ilişkiler kurulmuştur.

Bu dönemde yine gazetecilerin sosyal haklarını tanıyan “Basın mesleğinde çalışanlar ve çalıştıranlar arasında münasebetleri düzenleyen 5953 sayılı, 13 Haziran 1952 tarihli kanun” çıkmış ve gazetecilere sosyal haklar konusunda geniş yetkiler verilmiştir (Topuz, 2014: 194):

Gazeteciler Sosyal sigortalardan yararlanabilecek, sendika kurabilecek,

- İşverenin çalıştırdığı gazeteciye yazılı olarak iş anlaşması yapma sorumluluğu getirilecek,

- İş anlaşmasını bozmak isteyen iş sahibi çalıştırdığı gazeteciye kıdemine göre tazminat ödeyecek,
- Askerlikte, mahkûmiyet ve gazetenin kapanması durumunda gazeteciye ücret ödenmesi sorumluluğu getirilecek,
- Haftalık tatil ve ücretli yıllık izin hakkı tanınacak,

Bu kanun, basın için o dönem bir devrim niteliği taşıyordu. Bu kanun gazetecilere yasal haklar getirmiştir.

D. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ ÖNEMLİ GELİŞMELER VE BASINA YANSIMASI

1. Türkçe Okutulan Ezanın Tekrar Arapça Okutulması

Muhafazakâr halkın desteğini alan Demokrat Parti iktidara geldiği zaman yaptığı ilk icraatlardan biri Türkçe okutulan ezanı tekrar Arapça diline döndürmek olur. Çünkü muhafazakâr kesin ezanın Türkçe değil, kendi diliyle yani Arapça olarak okunmasını istemektedir. Adnan Menderes ezanın tekrar Arapça okunması ısrarcıydı. Fakat Celal Bayar ezanın tekrar Arapça okunması karşısında sessiz kalıyor laik ve askeri kesimden gelecek tepkilerden çekiniyordu. Adnan Menderes biran önce yasanın geçmesiyle birlikte ezanın Arapça okunmasını istiyordu. Hatta yasa geciktiği için iktidarlığının ilk yıllarında istifayı göze almış ve istifa mektubunu Celal Bayar'a vermiştir. Bu sert çıkışla birlikte Adnan Menderes, Celal Bayar'ın geri adım atmasını sağlamış ve yasa 16 Haziran cuma günü meclisten geçerek yürürlüğe girmiştir. Arapça ezan üzerinde ki yasağın kalkmasından kısa bir süre sonra ise radyodan yapılan dini programlara uygulanan yayın yasağı da kaldırılmıştır. Yayın yasağının kalkmasıyla birlikte radyolarda özellikle ramazan aylarında Kuran yayını başlamıştır. Bu durum muhafazakâr kesin tarafından hoş karşılanmış ve takdir edilmiştir (Gevgilili, 1981: 72)

2. Genel Affın İlan Edilmesi

14 Temmuz 1950 yılında Demokrat Parti genel af ilan etmiştir. Tek Parti döneminde hapishaneler siyasi suçlular ile doluydu bu yüzden af oldukça önem teşkil ediyordu. Hapishaneler özellikle komünist olmakla suçlanan ve doğrudan komünist olan kişiler ile doluydu. Demokrat Parti o dönem politik bir hamle uygulayarak muhafazakâr ve İslamcı grupların desteğini almak istemiş ve CHP karşıtı kişilerin af yoluyla

çıkarılmasıyla Demokrat Partiye bağlılığın sağlanmasını düşünmüştür. Genel aften Nazım Hikmet'te yararlanmış ve özgürlüğüne kavuşmuştur (Gevgilili, 1981: 71-72)

3. Kore Savaşı, NATO Üyeliği ve Yabancı Basının NATO Üyeliğinde Türkiye Desteği

2. Dünya Savaşı bitmiş fakat yerini Soğuk Savaş'a bırakmıştır. Ülkeler doğu ve batı olarak ikiye ayrılmıştır. Doğu bloğu ülkeleri komünist bloğu temsil ediyor batı bloğu ülkeler ise kapitalizmi temsil ediyordu. Bu ülkelerden birisi ise Kore'ydı. Kore, ikinci dünya savaşının ardından Kuzey ve Güney olmak üzere iki ayrılmıştı. Kuzey Kore kapitalist bloğu temsil ediyor, Güney Kore ise komünist bloğu temsil ediyordu. 1950 yılının Haziran ayında Güney Kore'nin Kuzey Kore'ye saldırmasıyla Kore savaşı başlar. Fakat bu savaş Kuzey ve Güney Kore arasında kalmaz doğu ve batı bloğunu da karşı karşıya getirir (Mcghee,1992: 141-142).

Kore savaşının başlamasıyla birlikte Birleşmiş Milletler üyelerinden Kuzey Kore'ye karşı askeri yardım istemiştir. Türkiye, konseyin kararını desteklemiş ve asker göndereceğini açıklamıştır. Amerikalı Senatör Harry Cain yaptığı basın toplantısında teklif yapılan 49 ülkeden hiçbirinin Kore'ye asker göndermeye yanaşmadığını sadece Türkiye'nin asker göndereceğini açıklayan tek ülke olduğunu söylemiştir. Bakanlar Kurulu tarafından alınan kararla 4500 kişilik bir Türk tugayının Kore savaşına gönderilmesine karar verilmiştir. 1950 yılının sonuna doğru Türk Tugayı Kuniri'de büyük bir zafer elde etmiştir. Tüm dünya basını Türk askerinin gösterdiği kahramanlığı yazmış ve Türkiye'nin NATO üyeliğine alınması gerektiğini belirtmişlerdir.

Saint Louis Star- Times gazetesinde “*Mühim Bir Müttefik*” başlıklı bir makale yayınlanır. Bu makalede Türkiye'nin mutlaka NATO üyeliğine kabul edilmesi gerektiği yazılır. Türkiye'nin NATO üyesi olmasıyla birlikte doğu ülkelerine demokrasilerinin faydası olacağı belirtilir (Horasan, 2010: 28)

Boston Globe gazetesinde ise “*Türkiye Hoş Geldiniz*” başlıklı bir yazı yayınlanır. Bu yazıda Türkiye'nin NATO üyeliğine başvurusu konusunda fazla bekletilmemesi ve Türkiye'nin hazlı bir şekilde NATO üyesi olması gerektiği yazılır. Türkiye'nin NATO üyesi olması için bütün şartlara sahip olduğu belirtilir.

Syracuse Herald Journal gazetesinden ise Türkiye'nin 2. Dünya Savaşında gösterdiği tarafsızlık politikasından vazgeçtiği ve Atlantik Pakta alınması gerektiği yazılır. (Horasan, 2010: 28)

Türkiye Kore'ye asker göndermiş ve karşılığında da NATO üyeliğine girmiştir. Tek başına Kore'ye asker göndermek NATO üyesi olmamıza sebep değildi. Çünkü Türkiye, Ortadoğu'ya açılan bir kapıydı. Sovyetlerin Ortadoğu'da genişlemesini engellemenin bir yolu ise Türkiye'yi güçlendirmek ve NATO'ya almaktı.

4. Türkiye'nin NATO'ya Kabul Edilmesinin Türk Basınında Yankıları

Türkiye'nin NATO'ya kabul edilişi Türk basını tarafından takdir edilmiş ve olumlu karşılanmıştır. NATO'ya üyelik Türk basını tarafından başarı kabul edilmiştir. Muhafız gazete yazarları bile köşelerinde NATO üyeliğini övgü dolu sözlerle aktarmış ve DP'nin dış politikasını takdir etmişlerdir.

Cumhuriyet gazetesi yazarı Abidin Daver ise NATO üyeliğini köşesinde zafer olarak değerlendirmiş ve Adnan Menderes hükümetini tebrik etmiştir.

Falih Rıfkı Atay ise Ulus gazetesinde NATO üyeliğini girmekle birçok mesuliyeti de üzerimize aldığımızı ve üçüncü dünya harbinin dışında Türkiye olarak kalınamayacağını köşesinde yazmıştır (Horasan, 2010: 33).

Cumhuriyet gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Nadir Nadi ise NATO üyeliğini milli bir zafer olarak kabul etmiş, Türkiye'nin artık yalnız olmadığını söylemiştir.

Hüseyin Cahit Yalçın ise Ulus gazetesinde NATO'ya üyeliği sorumluluk istediğini ve temkinli davranmak gerektiğini söylemiştir.

Müntaz Faik Fenik ise Zafer gazetesinde Adnan Menderes hükümetini övmüş ve NATO üyeliğini başarı olarak nitelendirmiştir (Horasan, 2010: 33-34).

5. Demokrat Parti Dönemi İlk Gazetecilerin Yargılanması

Kore Savaşına Türkiye'nin de katılacağına dair karar çıkınca Behice Boran'ın başkanlığında kurulan Türkiye Barışseverler Derneği Türkiye'nin Kore savaşına katılma kararını bir bildiri yayınlarak kınar. Bu bildiriye karşı Demokrat Parti hükümeti sert bir tepkiyle karşılık verir. Behice Boran ve derneğin diğer yöneticileri kısa süre içerisinde tutuklanır. Hemen ardından ise Ankara, İstanbul ve İzmir'de Kore

Savaşı kararı aleyhine yazı yazdığı tespit edilen on yedi gazeteci savcılığa çağrılır. (Gevgilili, 1981: 47).

6. Türkiye'nin Balkan Pakı Üyeliği ve Basına Yansıması

Türkiye'nin NATO üyesi olmasının ardından Amerika, Sovyet tehlikesinin Ortadoğu'da yayılmasının önüne geçmiştir. Fakat Avrupa için hala Sovyet tehlikesi devam etmektedir. Özellikle Yugoslavya'nın doğu bloğundan ayrılarak batı bloğuna geçmesi ve Sovyet tehdidinden çekinmesi Avrupa'da bir güç dengesi oluşturulması gerekliliğini ön plana çıkarmıştır (Horasan, 2010: 51). Balkan ülkesi olan Yunanistan ve Türkiye'nin NATO üyesi olmasıyla birlikte Yugoslavya'nın da aralarında bulunduğu bir Balkan Pakı kurulması gerekliliği kanısına varılmıştır. 1954 yılında Sovyetlerin Balkanlarda yayılması tehlikesine karşı Balkan Pakı kurulmuştur.

Türk gazetelerinde genel olarak Balkan Pakı üyeliği olumlu karşılanmış ve takdir edilmiştir. Zafer gazetesinden Mümtaz Faik Fenik "Balkan Askeri İttifakı" başlıklı makalesinde Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya'nın yaptığı bu ittifakın Sovyetler Birliği'nden gelecek tehlikelere karşı kalkan olacağını belirtmiştir.

Hürriyet gazetesinden M. Feridun Bellisar ise yazdığı bir yazıda Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya ittifakının eksik olduğunu ve İtalya'nın da bu ittifaka katılması gerektiğini yazmıştır.

Ulus gazetesinden Hüseyin Cahit Yalçın ise Balkanlarda artık Balkan devletlerinin egemenliğinin söz konusu olduğunu ve bu ittifakla Sovyetlerin Balkanlarda yayılmasının önüne geçildiğini yazmıştır.

Dünya basınına bakacak olursak New York Times gazetesinden yazılan bir makalede şunlara değinilmektedir:

"Bu Pakı sadece Batı savunma sistemine bir komünist memleketi bağlamakla kalmayıp, aynı zamanda demir perde arkasında yaşıyan komşu memleketleri, hür milletlerin gittikçe genişleyen camiasına katılmaya teşvik edici mahiyette bir hareket olmaktadır..." (Horasan, 2010: 53).

New York Heral Tribune gazetesi ise Balkan Pakı hakkında şunları yazıyordu:

“Büyük tasavvur geliyor. Hürriyetin korunması için, milletlerin birbirleriyle hür ortaklığından doğan bir manzara dünyada belirmeye başlamıştır.”(Horasan, 2010: 54).

7. Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Amerika Ziyareti ve Basına Yansıması

ABD Başkanı Dwight David Eisenhower’ın daveti üzerine Celal Bayar 1954 yılında Amerika’ya diplomatik bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaret Türkiye tarihi açısından bir ilktir. Çünkü ilk defa bir Cumhurbaşkanı ABD ziyareti gerçekleştirmiştir. Celal Bayar’a ABD ziyaretinde büyük bir önem atfedilmiş ve görkemli bir karşılama töreni düzenlenmiştir.

New York Times gazetesi bu ziyaret hakkında şunları yazmıştır:

“Tarih çarkı o kadar devretmiştir ki, insan daha dün denecek bir zamanda Türkiye’nin Avrupa’nın hasta adamı diye anıldığı günleri unuttur olmuştur.” (Cumhuriyet, 27.01.1954)

Christian Science Monitor gazetesi Celal Bayar’a övgüler düzüyor ve Türkiye’nin komünizmle mücadelesine takdir etmiştir.

New York Times gazetesinde yayınlanan “*Kaledeki Adam*” başlıklı makalede yine Celal Bayar’a övgüler düzülüyor şanlı Türk tarihine vurgular yapıyordu. Kore savaşında gösterdiği başarılar yazıda takdir ediliyor Türkiye devletine yardımlarından dolayı teşekkür ediliyordu. (Horasan,2010: 58)

Celal Bayar’ın Amerika gezisi Türk Basınında da yankı bulmuş ve Cumhuriyet gazetesi başyazarı Nadir Nadi şunları yazmıştır:

“...Bugün Washington’da herhangi bir devlet bakanının, şöyle formalite gereği karşılayıvermesi bile birçokları için başlı başına bir hadise teşkil etmesi gerekirken, Celal Bayar’a yapılan benzerine az rastlanır tezahürat, doğrudan doğruya Türk milletinin değer ölçüleri hakkında dış dünyaca varılmış bir hükmün ifadesini taşıyor...” (Horasan, 2010: 59)

8. Bağdat Paktı’nın Kurulması ve Türk Basınına Yansıması

Sovyetlerin Ortadoğu’da yayılmasını engellemek için bir ABD tarafından Ortadoğu’da bir Pakt oluşturma fikri ortaya çıkar. Ortadoğu’da Sovyet tehdidin boyutlarını öğrenmek ve çözüm belirlemek için ABD dışişleri Bakanı John Foster

Dulles Ortadoğu gezisine çıktı. Sırayla Kahire, Kudüs, Tel Aviv, Amman, Şam, Beyrut, Bağdat gibi Ortadoğu'nun en önemli şehirlerine gezi düzenledi.

Dulles, son olarak ise Ankara'ya gezi düzenledi ve Adnan Menderes ile Ortadoğu hakkında görüşmelerde bulundu. Dulles, Türk diplomatlar ve politikacılar ile yaptığı görüşmelerden oldukça etkilenmiştir. Ortadoğu'daki işbirliği ve Sovyet tehdidine karşı en güçlü savunma hattını Türkiye'nin oluşturacağına ve Ortadoğu'da tek NATO üyesi olan Türkiye ile işbirliğinin çok önemli olduğu kanaatine varmıştır.

ABD, Asya ülkesi olan Pakistan'ında bu pakta katmak istiyordu. Çünkü Pakistan konumu gereği Sovyet tehdidine karşı set çekebilecek bir konumdaydı. Ayrıca Pakistan'ın bu pakta katılmasıyla birlikte Hindistan'ın da kontrol altına alınmak istiyordu. Ayrıca, Pakistan'ın dâhil edilmesiyle birlikte kuzeyden gelebilecek herhangi bir tehlike karşısında Basra Körfezinin savunması sağlanacaktı.

İlk olarak Türkiye ve Pakistan arasında 19 Şubat 1954 yılında dostluk antlaşması imzalanmıştır. Anlaşmanın imzalanmasından dolayı Amerika Birleşik Devletleri resmi tebliğ yayınlar Türkiye ve Pakistan arasında imzalanan dostluk anlaşmasından duydukları memnuniyeti dile getirir. Fakat Rusya, Pakistan ile yapılacak olan pakt için Türkiye'yi protesto etmiş ve bu paktın Rusya'nın güvenliğini tehdit ettiğini söylemiştir (Özkan, 2013: 4-6)

Bağdat Paketi, Türkiye ve Irak arasında imzalanan karşılıklı işbirliği anlaşmasına İngiltere, Pakistan ve İran'ın da katılmasıyla son şeklini almıştır. Bağdat Paketi 25 Şubat 1955 yılında imzalanmıştır. Bağdat Paketi'nin 51. maddesinde paktın Arap Birliği ve Ortadoğu güvenliği ile ilgilenen devletlere açık olduğu belirtiliyordu. Ayrıca, birinci maddesinde ise B.M. Anayasasının 51. maddesi uyarınca güvenlik ve savunma işbirliği yapma niyetlerini bildiriyorlardı.

Fakat bu pakt Arap ülkeleri tarafından hoş karşılanmamış ve Arap ülkelerinin çıkarlarına aykırı olduğu söylenmiştir. Pakt, özellikle Arapların gözünde sömürgeci bir anlaşma olarak görülmüştür. Mısır ve Suriye'nin başını çektiği Arap devletleri bu pakta karşı çıkmış ve tepki göstermişlerdir.

Nadir Nadi Cumhuriyet gazetesinde kaleme aldığı yazısında diğer Arap ülkelerinin de Pakta katılması gerekliliği üzerinde durmuştur. Nadi Nadi köşesinde şu satırları kaleme almıştır:

“...Dün tasdik edilen Bağdat Antlaşması, bütün bu şuurlu gayretlerin bölgemize ait yeni bir merhalesidir. Sayın Başbakanın dün Meclis kürsüsünden ifade ettiği gibi öteki Arap milletleriyle bölgemizin savunmasına önem veren büyük devletlerin bu antlaşmaya katılmalarını yürekten temenni ederiz...” (Nadir Nadi, “Bağdat Pakı”, Cumhuriyet, 27 Şubat 1955)

Forum dergisi Bağdat Pakı’nın kalıcılığının ve devamlılığının pek mümkün olmadığını yazmıştır. Ortadoğu ülkeleri arasında fikir ayrılığının olması Bağdat Pakı’nın kalıcılığına ve devamlılığa müsaade vermeyeceği belirtilmiştir. Pakın başlangıçta Sovyet tehdidi üzerine kurulduğunu fakat asıl büyük tehlikenin İsrail olduğuna dikkat çeken Forum dergisi dikkatleri İsrail üzerine çekmiştir. Ayrıca Forum dergisi, pakın yaşayabilmesi için Batılıların Ortadoğu’daki son sömürgecilik kalıntılarını tasfiye etmelerinin elzem olduğunu da belirtmiştir.

9. Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar Hakkındaki Kanun Tasarısı

Cumhuriyetin ilanı, saltanat ve hilafetin kaldırılması, İstiklal Mahkemeleri, Latin Harflerinin kabulü, Kılık Kıyafet Reformu, Şapka Kanunu, Ezanın Türkçe okunması gibi Cumhuriyetin ilk döneminde yaşanan olaylar ve politikalar İslami kesimi Atatürk ve Cumhuriyet rejimine karşı öfkelenmiştir. Bu durum laiklik karşıtı hareketlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Demokrat Parti döneminde ise laiklik karşıtı hareketler Atatürk heykellerine saldırı olarak kendini göstermiştir. Demokrat Parti’nin iktidar olmasıyla güç bulan aşırı dinci kesim Atatürk heykellerine saldırmaya başladı. İlk büyük saldırı 25 Şubat 1951 yılında Kırşehir’de gerçekleşti. Ardından Ankara’daki Ordu evi karşısında bulunan Atatürk heykeli ve İstanbul’un bazı semtlerinde Atatürk heykellerine saldırı gerçekleşti. Saldırıların başka illerde de devam etmesi ve gazetelerin bu saldırıları manşetten vermesi ülkede heyecan dalgası yarattı ve ülke çapında “Atatürk’e Bağlılık Mitingleri” yapılmaya başlandı. Cumhuriyet gazetesinin başyazarı Nadir Nadi, “Artık Yeter” başlıklı yazısında şunları yazıyordu:

“İstiklal Savaşının büyük kahramanı, Türk inkılabının bir yaratıcısı, hürriyetlerimizin eşsiz temsilcisi Atatürk’e karşı bir müddettir girişilen tecavüz hareketleri son zamanlarda göze çarparcasına (göze çarpar da ne demek ?) yüreğimize saplanırcasına arttı. Birbirinden çok uzak yurt köşelerinde, birbirini belki hiç tanımayan,

fakat hayret edilecek kadar birbirine benzeyen çember sakallı, karanlık suratlı birtakım adamlar rastladıkları büstlere saldırıyor, cezbeyle tutulmuş meczuplar halinde hırstan kan çanağına dönmüş gözleriyle etrafta donuk bakışlar atıyorlar” (Nadir Nadi, “Yeter Artık”, Cumhuriyet, 28 Haziran 1951)

Kanunda şu maddeler yer alıyordu: (Öymen, 2009: 191-194)

Madde 1. “Atatürk’ün hatırasına alenen hakaret eden veya söven kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Madde 2. Birinci maddede yazılı suçlar; iki veya daha fazla kimseler tarafından toplu olarak veya umuma açık mahallerde yahut basın vasıtasıyla işlenirse hükmolunacak ceza yarı nispetinde artırılır.

Madde 3. Bu kanunda yazılı suçlardan dolayı cumhuriyet savcılıklarınca takibat yapılır.

Madde 4. Bu Kanunu Adalet Bakanı yürütür.”

Kanunun kabul edilmesiyle birlikte tespit edilen birçok kişi hakkında dava açılmıştır. Bu kanunla birlikte Atatürk büstlerine yönelik saldırılar azalmıştır. Demokrat Parti hatta devlet dairelerinde Atatürk’ten başka portrenin asılmasına Bakanlar Kuruluyla yasak getirmiş ve sadece Atatürk’ün portresinin asılmasını kararlaştırmıştır.

10. Cumhuriyet Halk Partisi’nin Mallarının Devlet Hazinesine Devredilmesi

Mecliste çoğunluğu bulunduran Demokrat Parti 10 Kasım 1923 yılında CHP’nin gayrimeşru yoldan kazanılmış tüm mallarının devlet hazinesine devredilmesini istiyordu. Adnan Menderes için biran önce CHP’nin gayrimeşru malvarlığına el konulmalıydı. Fakat Celal Bayar bu duruma temkinli yaklaşıyordu. Celal Bayar için bu durum DP’ye karşı askeri kanadı hareketlendirebilirdi.

CHP’nin “Haksız İktisaplarının Hazineye Devri Hakkında Kanun” mecliste büyük ve sert tartışmalara sebep vermiştir. Özellikle, İsmet İnönü yasanın görüşüldüğü oturumda oldukça bu kanunun demokratik rejime bir darbe olduğunu söylemiştir. İnönü, *“Bu kanun tasarısı, ruhu ile metni il her türlü usulü ile anayasaya aykırıdır. Bu tasarı hukuk prensiplerine, insan haklarına, cumhuriyetin itibarına kastetmek hareketidir. Bu kanun tasarısı iktidar başında bulunanların Büyük Millet Meclisine*

karşı bir zorlama teşebbüsüdür.” şeklindeki meclisteki oturum konuşması DP’li vekillerin sataşmalarıyla kesilince sinirlenir ve Demokrat Partili vekillere dönerek şu tarihi sözleri söyler:

“Tarih kürsüsünden halinizi seyrediyorum... suçluların telaşı içindesiniz. Işıktan korkuyorsunuz” İsmet Paşa oldukça sert bir çıkış yapar ve salonu terk eder. İsmet İnönü’den sonra kürsüye Adnan Menderes çıkar ve İsmet İnönü’nün sert sözlerine karşılık *“Ak saçlı bir General, Milli Şef unvanını senelerce üzerinde taşımış insan... İsmet Paşa, hırsı için bu memleketi ateşe verecek adamdır... Paşa yeter artık...”* sözleri söyler (Birand, Dünder, Çaplı,1991:101). Bu kanunla birlikte sinirler oldukça gerilmiş ve kılıçlar çekilmiştir. Ülkedeki sakin hava yerini sert bir havaya bırakmıştır. Bu kanun tasarısıyla birlikte CHP’nin malvarlığına el konulmuştur. Bu mallar arasında ise CHP’nin basın kolu olan Ulus gazetesi de vardı. Ulus gazetesine bu yasayla birlikte kapatılma kararı verilir.

Kapatılma kararı Ulus gazetesi için oldukça zor bir durum olur. O yıllarda Ulus gazetesinde çalışan Altan Öymen o günü anılarında şu şekilde aktarıyor:

“Ayrılışımız tabi biraz dramatik oldu. O akşama kadar orada kaldık. Bize denildi ki bu gazetenin içinden hiçbir şey götürmeyeceksiniz. Yani kurşun kalem bile almayacaksınız. Parti malı olarak, Ulus Gazetesi’nin malı olarak ne varsa burada bırakacaksınız”. (Birand, Dünder, Çaplı,1991:102)

O yıllar Ulus gazetesinin yazı işleri müdür ise şu sözleri söyler, *“Tabii biz de bütün kalemleri bırakarak öyle çıktık. Ama pek ateşli bir arkadaşımız rahmetli Faruk Taşkiran dayanamayıp teessüründen, bir tebeşirle Ulus’un ikinci kattaki büyük duvarlarına ‘Allahsızlar, gene geleceğiz’ ibaresini yazdı.”* (Birand, Dünder, Çaplı,1991:103)

Ulus gazetesine el konulması o yıllar için oldukça önemli bir durumdu. Çünkü Ulus gazetesi muhalif bir gazeteydi ve DP bir muhalif gazeteyi bu kanunla susturmuş oluyordu.

11. 5830 Sayılı Yasanın Kabulü ve Halkevlerinin Kapatılması

Halkevleri Cumhuriyet’in ilanından sonra Cumhuriyet inkılaplarını halka daha iyi anlatmak, benimsetmek ve Cumhuriyet değerlerini korumak için kurulmuştur. İkinci

Meşrutiyet döneminde kurulan siyasi ve kültürel hizmetlerde bulunan Türk Ocakları bizzat Atatürk'ün isteğiyle tüm hakları 1932 yılında CHP'ye katılmış ve Halkevleri adını almıştır. Halkevlerinde halka Cumhuriyetin çağdaş değerlerinden ayrı olarak sinema, tiyatro, resim, müzik, şiir, yazı gibi kültür sanat dalları ve sporun çeşitli dallarında eğitimler ve etkinlikler de düzenleniyor ve kültür sanat ya da spor alanlarında başarılı olan gençlerin yetiştirilmesi de amaçlanıyordu (Öymen, 2009: 204-205)

Asıl olarak ise Halkevleri, Cumhuriyetin değerlerini ve ilkelerini halka benimsetmek ve halk arasında yayılması görevini üstlenmiştir. Halkevleri CHP tarafından kurulmuş ve yönetilmiştir. Halkevleri Atatürk ilke ve inkılaplarının yaymanın yanında CHP'nin görüşlerinin de yayılmasını amaç edilmiştir. Halkevleri, çok partili sisteme geçilmesiyle birlikte tartışma konusu olmuştur. Tek parti döneminde devlet bütçesiyle partinin iç içe geçmesi normal karşılanıyor ve yadırganmıyordu. Halkın vergileriyle idare edilen Halkevlerinin CHP tarafından idare edilmesi ve yönetilmesi tartışmalara sebebiyet vermiştir.

1950 yılına kadar il ve ilçelerdeki halkeleri o yıllarda Cumhuriyet değerlerinin yayılması ve halk tarafından benimsenmesini sağlıyordu. Ayrıca halkevlerinde sinema, tiyatro, resim, müzik gibi kültürel alanda halkın kendini geliştirmesine olanak sağlanıyordu. O yıllarda halkevleri projesi oldukça önemli bir projeydi. Demokrat Parti kurulmadan önce Halkevlerinin kuruluşunda etkin bir rol oynayan Adnan Menderes 1932 yılında Aydın Halkevi'nin açılışında konuşma yapmış ve halkevlerinden övgü dolu sözlerle bahsetmiştir. Adnan Menderes 1932 yılında şunları söylemiştir:

“Bugün Halkevlerini açmakla atılan bu adım, içtimai ve milli kültür temelleri üzerine bina edilmiş olmazsa bir mana ifade etmez olduğunu tarih bize çok misallerle gösteriyor... Bugün Halkevlerini açmakla atılan bu adım, içtimai ve milli bünyemizi kuracak ve kuvvetlendirecek bir teşkilatlanma hareketinin başlangıcıdır... Cemiyet hayatımızda Halkevlerinin açılması bir merhaledir. Bir tarih başlangıcıdır... İnkılabımız, halkevleriyle medeniyet ve yükselme yolundaki zaferleri tamamlayacaktır...” (Aydın Halkevleri Broşürü, Nefaset Matbaası İzmir 1993:7-9)

Halkevlerinden 1932 yılında övgüyle anan Adnan Menderes ne yazık ki yıllar sonra Halkevlerine Komünist propagandası yapıyor suçlamasını yöneltecekti. Ayrıca,

DP ileri gelenleri tarafından Halkevlerinin genel ve katma bütçelerle yapılan yardımların CHP'ye aktarıldığını ve CHP'nin yasadışı işler yaptığı ileri sürülüyordu.

Halkevleri 11 Ağustos 1951 tarihinde resmi gazetede yayınlanmasıyla kapatılmıştır. Böylece Halkevlerinde yer edinen çok sayıda kitap, dergi, plak vb. birçok malzeme dağılmış ve kaybolmuştur. Devlete devredilen halkevlerinin bazı binaları ise çeşitli kurumlara tahsis edilmiştir.

12. Vatan Gazetesi Başyazarı Ahmet Emin Yalman'a Silahlı Saldırı

Vatan gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman 1952 yılında Anadolu seyahati sırasında Malatya'da Postane çıkışı Hüseyin Üzmez tarafından yedi el ateş edilerek yaralanmıştır.

Ahmet Emin Yalman uzun yıllar tek parti hükümetini eleştirmiş ve demokrasiyi savunmuştur. Çok partili sisteme geçişle birlikte Demokrat Partiye desteğini sürdürmüştür. Hatta daha öncede belirttiğim gibi demokrat parti dönemiyle birlikte basının altın çağını yaşadığını söylemiştir. Fakat aydınlık çağı kısa sürmüştür. Ahmet Emin Yalman ile Demokrat Parti arasındaki sıcaklık DP döneminde irticai faaliyetlerin artmasından dolayı yerini soğukluğa bırakmıştır. Ahmet Emin Yalman DP'yi irticai faaliyetlere göz yummakla suçlamış ve Menderesin politikalarını eleştirmiştir.

Ahmet Emin Yalman'ın laikliğe aykırı hareketlere karşı oldukça sert yazıları o yıllar laiklik karşıtı olan ve Necip Fazıl Kısakürek tarafından çıkarılan Büyük Doğu dergisinde hedef gösterilecek ve Ahmet Emin Yalman din düşmanı şeklinde yansıtılacaktı. Büyük Doğu gibi dergilerde Ahmet Emin Yalman'ın sebateyist olduğu, Ermeni yanlısı olduğu, güzellik yarışması düzenleyerek Türk kızlarının teşhir ettiği vb. birçok eleştiri yöneltilerek Yalman, hedef haline getiriliyordu. Yalman ise tehdit içeren bu yazılara aldırış etmeden laiklik savunuculuğu yapıyor ve her türlü laikliğe karşı hareketi eleştirmeye devam ediyordu (Öymen, 2009: 346-347)

Malatya suikastını gerçekleştiren ve yıllar sonra adı cinsel tacizle anılan Hüseyin Üzmez 'in suikastı neden gerçekleştirdiğini şu sözlerle açıklamıştır:

“Ben orada bir feyz içindeyim. Öyle bir durumdayım ki bütün dünyanın, bütün kainatın karşısında bir Ahmet Emin Yalman var. Kötülüklerin sebebi O. Eğer ben Yalman'ı öldürürsem bütün kötülük ortadan kalkacak. İnsanlık kurtulacak. Kainat da

kurtulacak. Din de, iman da kurtulacak. O, siyah bir leke. O lekenin illa temizlenmesi lazım. O durumdayım... Ahmet Emin merdivenlerden indi. Ben onun karşısına geçtim. Aramızda üç beş adım var. Ateş etmeye başladım. Kayısı ağacının dibine yıkıldı”. (Birand, Dündar ,Çaplı, 1991:99)

Ahmet Emin Yalman bu suikasttan ağır yaralı ve oldukça fazla derecede kan kaybıyla son anda kurtulur. Fakat bu suikast meclise taşınır ve mecliste büyük tartışmalara sebebiyet verir. İrticai faaliyetlere DP’nin göz yumduğuna ve laiklik ilkesine bağlı kalınmadığına dair tartışmalar devam eder. Yalman, iyileşince Hüseyin Üzmez ile röportaj gerçekleştirir ve eğitim masraflarını üstlenir.

13. Demokrat Parti Döneme Kıbrıs Politikası

Kıbrıs meselesini daha iyi anlayabilmek için kısaca Kıbrıs meselesinin tarihine kısa bir hatırlamak gereklidir. Kıbrıs 1571 yılında Osmanlı Devleti tarafından fethedilmiştir. Tarihe 93 Harbi olarak geçen 1877-1878 tarihleri arasında gerçekleşen Osmanlı- Rus harbinde Osmanlı Devleti büyük kayıplar vermiştir. Kars, Ardahan, Batum Ruslar tarafından işgal edilmiş batıda ise Ruslar Yeşilköy’e kadar ilerlemiştir. Osmanlı Devleti “denize düşen yılanı sarılır” anlayışıyla İngiltere’den yardım istemek zorunda kalır. İngiltere, Osmanlı Devleti’nin yardım isteğini kabul eder. Avrupalı Devletlerin (Birleşik Krallık, Avusturya Macaristan İmparatorluğu, Almanya) yardımıyla Rusya’nın ilerleyişi durdurulur ve ateşkes anlaşması imzalanır. Avrupalı devletler Rusya’nın ilerlemesi ve genişlemesini istemiyordu. Osmanlı Devletinin toprakları iki büyük güç arasında bir dengeyi sağlıyordu. Rusya’nın Osmanlı Topraklarında genişlemesi Birleşik Krallık, Avusturya Macaristan İmparatorluğu ve Almanya için tehlike arz ediyordu. İngiltere yardıma karşılık Osmanlı devletinden Kıbrıs’ı istemiştir. Çünkü Kıbrıs, İngiltere için oldukça stratejik bir öneme sahiptir. Kıbrıs, İngiltere’nin doğuda bulunan sömürgelere ulaşımını sağlayan ve o bölgeleri herhangi bir tehlike karşısında korumayı sağlayan önemli bir konuma sahiptir (Mütercimler, 2007: 71-72)

Osmanlı Devleti ve İngiltere arasında imzalanan Berlin antlaşmasıyla Osmanlı Devleti Kıbrıs’ı belli bir süreliğine İngiltere hâkimiyetine bırakır. Anlaşmanın 6. maddesine göre Rusya işgal etmiş olduğu Kars, Ardahan ve Batum topraklarını Osmanlı

Devletine geri verirse İngiltere ile yapılan anlaşma gereği İngiltere ile Kıbrıs üzerine yapılan anlaşma sona erecektir. Anlaşılacağı üzere Kıbrıs hala Osmanlı egemenliğindedir ve belli bir süreliğine İngiltere hâkimiyetine bırakılmıştır. Fakat İngiltere bu anlaşmaya uymamış ve Kıbrıs adasını sömürge biçiminde yönetmeye başlamıştır (Mütercimler, 2007: 72-75)

İngiliz yönetimi ada da yeni hukuk sistemi kurmuştur. Şer-i mahkemeleri kaldırmış, Kıbrıslı Türkleri bürokratik kadrolardan çıkarmıştır. İngiltere'nin adaya hâkim olmasıyla birlikte çok sayıda Kıbrıslı Türk adadan göç etmek mecburiyetinde kalmıştır. İngiltere'nin adaya hakim olması sonucu siyasi iktidarsızlık ve boşluktan yararlanan Rum cemaati Kıbrıs'ın Yunanistan egemenliğine girmesini, Yunanistan'a bağlanmasını, birleşmesini savunan Enosis düşüncesini desteklemeye başlamıştır (Gevgilili, 1981: 118)

Enosis düşüncesini kısaca açıklamak gerekirse Enosis, “Büyük Fikir” anlamına gelen Megali İdea düşüncesine dayanmaktadır. Megali İdea Helen İmparatorluğuna ait eski toprakları tekrar geri alarak Büyük Bizans İmparatorluğunu tekrar kurma fikridir. Bu düşünce ile eskiden Helen İmparatorluğuna ait olan toprakların Yunanistan önderliğinde birleşmesini savunulmuştur (Kızılyürek, 2005: 73-82). İngiliz yönetiminin Kıbrıs'ta siyasi alanda hâkimiyet kuramaması sonucu Enosis hareketi ve düşüncesi hızla Kıbrıs adasında yayılmıştır. Enosis propagandası Kıbrıs'ta Rumlar tarafından çıkarılan gazeteler aracılığıyla yayılmıştır. Bu gazeteler Enosis düşüncesini yayarak Rum milliyetçiliğinin güçlenmesine sebep olmuştur. Rum cemaatinin güçlenmesiyle birlikte Rum cemaati Kıbrıslı Türkleri azınlık olarak görmeye başlamıştır.

Kıbrıs Lozan antlaşmasıyla gündeme bir kez daha gelmiştir. Lozan Antlaşması'nın 16,20 ve 21. maddeleri Kıbrıs'a dairdir. Türkiye Lozan'da Kıbrıs'ın İngiliz hâkimiyetinde olduğunu kabul etmiştir. Kıbrıslı Türklere anavatana göç etme ya da İngiliz vatandaşlığına geçme hakkı tanınmıştır. Bu antlaşma sonrası 1923 ile 1925 yılları arasında 2000-10000 arasında Kıbrıslı Türk Anadolu'ya göç etmiştir. Bu durum Kıbrıslı Türklerin Rum cemaatine karşı azınlık durumuna düşmelerine sebep vermiştir. Rum cemaatinin güçlenmesiyle birlikte ada da Enosis hareketi hızla yayılmaya başlamıştır. Enosis hareketinin hızla yayılması ve Rum cemaatinin Yunanistan'a bağlanma isteği İngiltere tarafından kabul edilecek bir durum değildi. O yüzden

İngiltere Enosis hareketini kısıtlamaya karar verir. Fakat bu durum karşısında ada da isyanlar çıkar. Bu isyan sonucu İngiltere sıkıyönetim ilan etmek zorunda kalır (Tanser, 2010: 4-5)

Sıkıyönetim sonucu alınan tedbirler ise şu şekildedir: (Tanser,2010: 6-7)

- Rum ileri gelenleri ve bazı din görevlileri sürgüne gönderilmiştir.
- Kıbrıs Anayasası askıya alınmıştır.
- 9 Kasım 1931 tarihli bir karar ile Yasama Konseyi kaldırılmış, bütün yetkililer yasa koyma yetkisi de dâhil olmak üzere, valiye verilmiştir.
- Köy muhtarlarının vali tarafından atanması kararlaştırılmıştır.
- Konsolosluklar dışında yabancı bayrakların kullanımı yasaklanmıştır.
- Klise çanlarının çalınması yasaklanmıştır.
- Yunan ve Türk tarihinin öğretilmesi yasaklanmıştır. Yunan ulusal şarkılarının söylenmesi yasaklanmıştır.
- Siyasi partiler kapatılmıştır, partilerin yeniden kurulması yasaklanmıştır.
- Basına sıkı sansür getirilmiştir.

Görüldüğü gibi İngiltere'nin ada da tam bir hâkimiyet sağlayamaması sonucu ortaya çıkan isyan hareketleri Kıbrıs'ın geleceği için tehlike oluşturmuştur. Enosis düşüncesi İngiltere'nin sıkıyönetim sonucu aldığı tüm tedbirlere rağmen yine devam etmiştir. İngiltere'nin birçok bölgede bulunan sömürge topraklarında çıkan karışıklıklar sonucu zayıflamış ve eski gücünü kaybetmeye başlamıştır. Özellikle 2. Dünya savaşından iki büyük devlet ortaya çıkmıştır. ABD ve ideoloji bakımından tam karşısında duran SSCB. Bu iki ülke soğuk savaşın başlamasına neden olmuş ve dünya ülkeleri doğu ve batı olarak ikiye ayrılmıştır. İngiltere'nin gücünü kaybetmesiyle onun yerini ABD üstlenmiştir. Soğuk savaşın en yoğun olarak hissedildiği tarihler ise 1945-1965 yılları arasındır. Kıbrıs meselesi ise bu yıllar arasında daha gündeme gelmiştir. Kıbrıs konumu gereği oldukça önemlidir. 2. Dünya savaşından sonra Ortadoğu oldukça önemli bir konum haline gelmiştir. Ortadoğu'da egemen olmak petrol rafinelerine de egemenlik kurmak demektir. Bu durum ise dünya ekonomisini elinde bulundurmak oluyordu. ABD, ekonomik ve siyasi çıkarları gereği SSCB'nin Ortadoğu'da yayılmasını engellemek istemiştir. Kıbrıs konumu gereği Ortadoğu'ya açılan bir kapı görevi üstlendiği için ABD Kıbrıs meselesi üzerinde durmuştur. Kıbrıs 1945 yılında ABD'nin

önderliğinde kurulan Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nda, 1950'lerden itibaren gündeme gelmeye başlamıştır (Gevgilili, 1981: 121,122)

Kıbrıs meselesinde İngiltere, Türkiye ve Yunanistan üç önemli aktördür. ABD Soğuk Savaş dönemi boyunca bu üç ülke ile iyi ilişkiler kurma stratejisi izlemiştir. Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs'ın Ortadoğu'ya açılan bir kapı konumunda olmasından dolayı ABD bu üç ülkeye önem vermiştir. Özellikle SSCB'nin 1945 yılında Boğazlar üzerinde hak talep etmesi ve doğu illerimizden toprak istemesi üzerine ABD Türkiye'nin önemin üzerinde fazla durmuştur ve iki ülkeye hızlı bir şekilde yardım etme kararı almıştır (Koçak, 2010: 330-331)

Yunanistan içinde ise isyanların baş göstermesi nedeniyle SSCB tehdidi altında olan bu iki ülkeye acil yardım edilmesi gerekiyordu. ABD Başkanı Truman'ın 5 Nisan 1946 yılında yaptığı konuşmada şunları söylemektedir:

“Yakın ve Ortadoğu'ya bir göz attığımızda buranın çok kritik bir bölge olduğunu görüyoruz. Bu bölgede zengin doğal kaynaklar bulunmaktadır. En hareketli kara, deniz ve hava yolları bu bölgeden geçmektedir. Tüm bu nedenlerden dolayı bu bölge büyük ekonomik ve stratejik öneme sahiptir.” (Bağcı,1990:8)

ABD Başkanı Harry Truman ABD kongresinde “Truman Doktrini” olarak tarihe geçen Yakın Doğu ve Ortadoğu'ya yönelik ekonomik ve askeri yardımları içeren politikaları dile getirmiştir. Truman yaptığı konuşmada Türkiye ve Yunanistan'ı kastederek şu sözleri söylemiştir:

“Yunanistan'ın varlığı komünistlerce yönetilen birkaç bin silahlı kişi tarafından tehdit edilmektedir. Yunanistan Hükümeti'nin mevcut durumla baş edemediği ortadadır. Yunan ordusu küçük ve zayıf olduğu için kendi kendine yeten ve kendi kendine saygısı olan bir demokrasi olabilmesi için Yunanistan'a yardım yapılması gerekmektedir. Yunanistan'ın komşusu olan Türkiye de ABD'nin ilgisini hak etmektedir. Bağımsız ve iktisadi açıdan istikrarlı bir devlet olan Türkiye'nin geleceği dünyanın özgürlük sever halkları için, Yunanistan'ın geleceğinden daha az bir önem taşımamaktadır. savaştan beri Türkiye ulusal bütünlüğünün sağlanması için elzem olan modernizasyonu gerçekleştirmek için ABD ve İngiltere'den ek yardımlar istemiştir. Bu bütünlük Orta Doğu'da düzenin korunması için gereklidir. İngiltere Hükümeti, içinde bulunduğu güç durum nedeni ile Türkiye'ye daha fazla mali ve ekonomik yardım yapamayacağını bize

bildirmiştir. Yunanistan gibi Türkiye’de ihtiyaç duyduğu yardımı almalıdır. ABD bunu vermelidir. Bu yardımı sağlayacak tek ülke biziz.” (Tansel, 2010: 13)

Başkan Truman’ın bu sözleri oldukça önemlidir. Bu sözlerden sonra Sovyet tehdidine karşı ülkelerinde bulunan tüm komünist unsurların yok edilmesi karşılığında Yunanistan ve Türkiye’ye askeri ve ekonomik yardım yapılır (Gevgilili, 1981: 51-53)

İngiltere’nin zamanla ekonomisinin zayıflaması sömürge topraklarından çıkan isyanlar ve sömürge topraklarından geri çekilmesi sonucu egemen olduğu topraklarda karışıklıklar devam etmiştir. Özellikle 1952 yılında İngiltere’nin Süveyş’ten çekilmesiyle birlikte İngiltere için Kıbrıs eski önemini yitirmiştir. İngiltere özellikle 2. Dünya Savaşı’ndan sonra Kıbrıs’ı serfdetermination yani “kendi yazgısını kendi belirleme” ilkesini ile baş başa bırakmak zorunda kalmıştır. Fakat Kıbrıs meselesine ABD’nin el atmasıyla Kıbrıs Meselesi farklı bir boyuta ulaşmıştır. Özellikle Türkiye ve Yunanistan’ın NATO’ya girmesiyle iki ülke batı ittifakının koruması altına girmiştir. Bu süreçler içerisinde Kıbrıs meselesi hala bir çözüme kavuşamamıştır. Kıbrıs meselesinde belirleyicilik faktörü ABD olmuştur. ABD ne kadar belirleyicilik faktörünü üstlense de Kıbrıs adasında yayılan enosis düşüncesinin önüne geçememiştir. Enosis düşüncesinin yayılmasıyla birlikte yunan milliyetçiliği de artmıştır (Hasgürel, 200: 47-50)

Türkiye ve Yunanistan’ın NATO üyesi olmasıyla birlikte iki ülke arasındaki olumlu seyir izlemeye başlamıştır. İki ülke başbakanları ziyaretler düzenlemiş ve Türk-Yunan dostluğuna vurgu yapmıştır.

İki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler olumlu bir seyir izlemesine rağmen Yunanistan ve Kıbrıs’ta enosis akımı yayılmaya ve Kıbrıslı Türkleri tehdit etmeye devam etmiştir. 1953 yılında Kıbrıs basını olan Halkın Sesi gazetesinde Kıbrıs’ın geleceği ile ilgili oldukça önemli olan farklı günlerde iki yazı yayınlanmıştır:

“Kıbrıs Türkiye’ye iade edilmelidir. yüz bine yakın Ada Türkü Anavatan hasreti içinde yanıyor. Müstemleke idaresinde çektiklerimiz yeter. Adaya yakışan al sancağımız, bir gün elbet göklerimizde dalgalanacaktır. Sadaka değil hakkımızı istiyoruz.” (Tansel, 2010: 36)

Diğer yazıda ise Kıbrıs ikinci Hatay meselesi olarak görülüyor ve Hatay gibi Kıbrıs’ında esaretten kurtulacağından bahsediliyordu.

“Kıbrıs Türkiye’nin öz malıdır. Türk Kıbrıs, milli tarihte ikinci bir Hatay’dır. Türkler, Kıbrıs’ı binlerce şehidin kanları pahasına zapt etmişlerdir. İngiltere, bu adayı siyasi entrikayla ele geçirdi. Hakkın kuvveti entrikaya behemehal (mutlaka) galebe edecektir. İkinci Hatay esaretten elbette kurtulacaktır.” (Tansel, 2010: 36)

Yeni Sabah gazetesinde ise Demokrat Parti’nin Kıbrıs politikası eleştiriyor, Kıbrıs’ın Yunanistan’a verilmesine göz yumulduğundan bahsediyordu Yeni Sabah gazetesinde Kıbrıs meselesi hakkında şunlar yazıyordu:

“Bir taraftan Yunan Hükümeti, diğer taraftan Yunan kilisesi Kıbrıs meselesini kurcalayıp dururken dostluktan bahsetmenin ne manası vardır? Yunanlılarla dostluğumuzun perçinlenmesi için Kıbrıs’ın Yunanistan’a verilmesine göz yummak mı lazım gelecektir? Türkiye, üçlü Balkan Paktı’na girerken ve Yunanlıları muhtemel bir Rus taarruza karşı korumayı kabul ederken Kıbrıs’ı da üste vermeye mi razı olmuştur. Unutmamak lazımdır ki, Kıbrıs Türk’tür. Ve günün birinde el değiştirmesi mukadder olursa, hakiki sahibi Türkiye olacaktır. Tarihin seyrini kimse değiştiremez.” (Tansel, 2010: 37)

Vatan gazetesi yazarı Ahmet Emin Yalman ise Kıbrıs meselesine somut bir çözümün getirilmesi gerektiğini yazıyordu:

“Kıbrıs Anadolu sahillerine 44 mil mesafededir. Orada, bugün bozuk şartlar, Türk husumeti, Yunan tahrikleri, komünizm ve Kilise ile komünizm işbirliği karşısında bulunuyoruz. Kendi emniyetimiz ve bütün bölgenin istikrarı hesabına buna seyirci kalmaya razı olamayız. İngiltere Kıbrıs’ta kalacaksa dürüst bir siyaset yolu tutmalı ve bölge istikrarı hesabına tam bir anlayışla vazife görmelidir. Oradan çıkacaksa bunu açıkça söylemeli ve bütün alakalıların azami derecede tatmin edecek makul bir hal çaresi aranmasına meydan bırakılmamalıdır. Bu günkü kararsızlık her bakımdan, herkes için zararlıdır. Ve ancak demir perdelilerin işine yarar.” (Tansel, 2010: 39-40)

5 Mart 1954 tarihinde Türkiye Milli gençlik Komitesi’nin İstanbul’da “Kıbrıs’a Bağlılık” adında düzenlediği toplantıda TMGK adına konuşan Behçet Kemal Çağlar’ın Kıbrıs meselesi hakkında söylediğin sözler oldukça önemlidir. Behçet Kemal Çağlar şunları söylemiştir:

“Biz yeşil Ada’da azan ve belasını arayan Rumlara uzaktan pala sallamayacağız. Bu taşkınlıklar Yunan resmi makamlarında beklenen aski yaratmazsa, İzmir misalini ve neticesini hatırlamalılardır.”(Tansel, 2010: 40)

Görüldüğü gibi kamuoyunda Kıbrıs meselesine karşı oldukça duyarlıdır. Türk kamuoyunda söylem her geçen gün serleşmektedir. Her geçen gün Türk kamuoyunda artan milliyetçi söylemlere karşı Demokrat Parti, Türk-Yunan dostluğuna işaret ederek halkı yatıştırmaya çalışmaktadır. Türk basını genel olarak DP’nin Kıbrıs meselesine karşı tutumunu eleştirmekte ve Kıbrıs’a karşı suskunluğunun bitmesini ve Yunanistan’a karşı Kıbrıs meselesi karşısında sert bir tutum sergilemesini istemektedir.

Akis Dergisi Demokrat Parti Hükümetine Kıbrıs Meselesi karşısında tutumundan dolayı şu eleştirileri yazıyordu:

“Bugün iyice ve resmen anlaşılmıştır ki Kıbrıs için çıkan bütün yaygaraları Yunan Hükümeti idare etmektedir. Dost geçinen Yunan Hükümeti’nin bu hareketi Türk halkının gözünden hiçbir zaman kaçmamakta ve Türk Hükümeti’nin müdahalesi yürükten arzu edilmektedir. Türkiye sanki Kıbrıs’ı Türk-Yunan dostluğu denilen ‘myth’ e kurban etmeye yemin etmiştir. Dışişleri vekilimiz meselede, bir sfenks sükûnetini dikkatle muhafaza etmektedir. Hala ne bir ses, ne bir nefes! İhtimal ki bizim sesimizi nihayet çıkardığımızda, Kıbrıs son nefesini vermiş olacaktır.” (Hasgüler,2005: 35)

Kamuoyunda oluşan tepkilerden dolayı Demokrat Parti açıklama yapma gereği hissetmiş ve Hükümetin Kıbrıs’ta yaşanan olayları yakın takip ettiğini söylemiştir. 1954 yılında Kıbrıs meselesi hakkında farklı örgüt ve topluluklar toplantı yaparlar. Bu toplantı sonucu farklı örgüt ve toplulukların tek bir komite etrafında birleşmesine karar verirler. Bu komitenin ismine ise “Kıbrıs Komitesi” adını verirler. Kıbrıs komitesi faal bir şekilde çalışmalar yürütür. Komitenin zaman geçtikçe aktif ve etkili olmasından dolayı Adnan Menderes komite ile görüşmek ister. Başbakan Adnan Menderes Kıbrıs Komitesi üyelerine şunları söyler:

“Kıbrıs hiçbir zaman Yunanlıların olmayacaktır. Hükümet olarak geçerli bütün tertibat alınmıştır. Onun için Türk milletinin Kıbrıs davasında itidal ile hareket etmesi çok yerinde olur.” (Tansel, 2010: 43)

Adnan Menderes ayrıca komite üyelerine yasal bir cemiyet haline gelmeleri konusunda önerilerde bulunur ve bu öneri üzerine “Kıbrıs Türk’tür Cemiyeti” kurulur.

Bu cemiyetin şubeleri Türkiye'nin birçok bölgesinde açılır. Cemiyeti, Demokrat Parti tarafından desteklenir. Demokrat Parti Hükümeti bu sayede Cemiyeti kontrol altında tutar ve hükümet dışında farklı bir gücün oluşmasına engel olur.

Yunanistan'ın 14 Aralık 1954 yılında BM'ye Kıbrıs için self determinasyon talebinde bulunur. Türk kamuoyu tarafından oldukça sert tepkilere neden olur. Birleşmiş Milletler, Yunanistan'ın bu talebine karşılık Kıbrıs'a serf determinasyon verilmesi halinde adada ki huzur ve bölgedeki barışın tehlikeye düşebileceğini belirtir ve gündem dışı bırakır. BM'nin bu karşılığı Türk halkı tarafından takdir edilmiştir. Fakat BM'nin almış aldığı bu karar Kıbrıs adasındaki Rumları ve Yunan gençleri hiç memnun etmemiştir. Atina'da İngiltere, ABD ve Türkiye konsolosluklarına bu BM kararı sonrası saldırılar düzenlenir ve BM kararını protesto eden mitingler organize edilir. BM kararı sonrası Rumlar ada da Türk halkına yönelik terör saldırıları düzenlemeye başlar. Bu durum karşısında İngiltere olayı diplomatik yollardan çözüme kavuşturmak maksadıyla Türkiye ve Yunanistan heyetini Londra'da konferansa davet eder. Türkiye'den Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu'nun katıldığı konferansta Türkiye Kıbrıs'taki egemenliği devamına taraftar olduğunu belirtirken, Yunanlılar, Kıbrıs'ta yaşayanların yani Rumların adanın kaderini tayin etmesini talep eder. Her iki tarafı da dinleyen İngiltere, adaya kontrolü altında özerklik verilmesini teklif eder. Fakat Türkiye ve Yunanistan İngiltere'nin önerisini reddettiler (Mütercimler, 2007: 101-104)

14. 6-7 Eylül Olayları

5 Eylül 1955 gecesi Atatürk'ün evinin bulunduğu bahçenin yakınında bomba patlar. Radyo'dan bu haber gece saat 13.00'da açıklanır. İstanbul Ekspres gazetesi saat 16.00'da ikinci baskıya giderek bu haberi büyük puntolarla "Atamızın Evi Bomba ile Hasara Uğradı" şeklinde manşete bırakır. İstanbul Ekspres gazetesinde çıkan bu haber hazır bekleyen kitleleri harekete geçirir ve tarihe "6-7 Eylül Olayları" olarak geçen olayları başlatır. (Öymen, 2009:575)

İstanbul öğrenci dernekleri, "Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti" çatısı altında Taksim meydanında protesto için toplanır. Kısa bir süre içerisinde kalabalıklaşan topluluk "Kıbrıs Türk'tür Türk Kalacak" sloganları atarak Taksim meydanına doğru yürür ve aniden Rumlara ait dükkânlara ve evlere saldırmaya başlarlar. Birçok ev ve dükkân

tahrip ve yağma edilir. Ardından kalabalık Rumların sık yaşadığı Şişli, Nişantaşı, Beyoğlu, Karaköy, Beyazıt, Kumkapı ve Yedikule civarındaki azınlıklara ait ev, dükkan ve Kiliselere saldırır. 6-7 Eylül olaylarını bilançosu ağır olur. Türk basınına göre 10 kişinin öldüğü saldırıda 35 kişi yaralanmış, 4,212 ev, 1,004 işyeri, 73 Kilise ve bir sinagog, iki manastır, 26 okul ile aralarında fabrika, otel ve bar gibi yerlerin bulunduğu 5.317 mekân tahrip edilmiş ve yağmalanmıştır. Olayların kontrol edilememesi üzerine akşam saat 22.00’da askeri birlikler harekete geçer ve bütün ulaşım yollarının kontrol altına alınmasıyla olaylar yatışır. Gece saat 00.00’da Sıkıyönetim ve sokağa çıkma yasağı ilan edilir. 6-7 Eylül olaylarından sonra İçişleri bakanı Namık Gedik istifa eder. İstanbul Emniyet Genel Müdürü, İzmir Valisi ve üç general görevinden alınır. Kıbrıs Türk’tür Cemiyeti kapatılır. (Öymen, 2009:574-575)

15. Demokrat Parti Döneminde Öğrenci Ayaklanmaları ve Basının Rolü

1960 yılında Güney Kore’de öğrenciler Başkan Sygman Rhee yönetiminin baskıcı politikalarından dolayı protesto etmiş ve demokrasi talebinde bulunmuştur. Zamanla protestolara katılım büyümüş ve gösteriler ülkenin birçok bölgesine yayılmıştır. Protestoların bu denli yaygınlaşması sonucu Cumhurbaşkanı Sygman Rhee istifa etmek zorunda kalmıştır (Öztürk, 2007: 169).

Güney Kore’de yaşanan bu gelişmelerden sonra muhalif basın Güney Kore’de yaşanan öğrenci ayaklanmalarını dolaylı yoldan haber ve fotoğraflar ile yayınlamaya başlar. Yayımlanan haberler kısa sürede etkisini gösterir. Güney Kore’de yaşanan gelişmelerden esinlenen üniversite öğrencileri protesto eylemleri düzenlemeye başlar.

Üniversite öğrencileri ülkede yaşanan ekonomik sıkıntılar, baskıcı yasalar, Tahkikat Komisyonu, Demokrat Parti’nin son zamanlarında otoriter bir sistemle ülkeyi yönetmesi üniversite öğrencileri arasında Demokrat Parti’ye karşı bir tutum almalarına sebep vermiştir. Özellikle mecliste yaşanan tartışmalar ülkeyi kutuplaştırmıştır.

Tahkikat Komisyonu’nun kabul edilmesi Demokrat Parti karşıtı muhalif öğrenciler tarafından oldukça sert bir şekilde hoşnutsuzluğa neden olmuştur. Özellikle Tahkikat Komisyonu’nun mecliste görüşüldüğü sırada büyük tartışmalara yol açması halka ve öğrencilere yansımıştır. 28 Nisan günü üniversite öğrencileri İstanbul Hukuk Fakültesi önünde toplanmış ve Demokrat Parti hükümetini protesto etmeye karar

vermiştir. Beyazıt'ta İstanbul Üniversitesi önünde toplanan öğrenciler, '*Kahrolsun Diktatörler*', '*Hürriyet İsteriz*' şekilden slogan atmışlardır (Erkanlı,1987: 18-19)

Kısa süre içinde öğrencilerin protestolarını durdurmak isteyen polis müdahale etmeye başlar. Fakat öğrenciler protesto eyleminden vazgeçip dağılmayınca polis ateş açar. Ateş açılması sonucu bir öğrenci ölür ve 40 öğrenci yaralanır. Polisin havaya ateş etmesi sonucu dağılması beklenen kalabalık iyice öfkelenir ve öğrenciler kontrol altına alınamaz. Bu durum karşısında askeri birliklerden yardım istenir. Fakat askeri birliklerin Beyazıt Meydanına gelmesiyle Demokrat Partililerin hiç beklemedikleri bir durum yaşanır. Askeri birliklerin geldiğini gören üniversite öğrencileri "*Türk Ordusu Çok Yaşa*" diye slogan atmaya başlar. Askerler öğrencilere müdahale etmek yerine öğrencilerle kucaklaşmaya başlar. Kısa süre içerisinde öğrenci sloganları "*Ordu İle Beraberiz*" olur ve hep bir ağızdan söylenmeye başlar. (Birand, Dünder, Çaplı,1991:169)

İstanbul'da yaşanan eylemlerin ertesi günü öğrenci olayları Ankara'ya sıçrar ve öğrenciler Ankara'da DP karşıtı eylem yapmak için toplanır. Ankara Üniversitesi'ne bağlı Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Hukuk Fakültesi öğrencileri üniversite önünde protesto eyleme gerçekleştirir. Polis öğrencilerin eylemlerine son vermesini ister fakat öğrencilerin eylemlerini sonlandırmayınca polis müdahale etmeye karar verir. Müdahale kısa sürede taşlı, sopalı kavgaya dönüşür ve 5 saat boyunca eylem kontrol altına alınamaz. Olaylar sonucu çok sayıda öğrenci yaralanır ve onlarca öğrenci gözaltına alınır.

Bu durum karşısında 29 Nisan günü Sıkı Yönetim ilan edilir. Sıkıyönetim sonucu Ulus, Dünya, Demokrat, Sabah Postası gazeteleri ile birlikte Kim ve Akis dergisinin durdurulması ve matbaalarının kapatılmasına karar verilir. Üniversitelerde yaşanan protesto eylemlerinden dolayı basına yayın yasağı uygulanır. Gazetelere yayın yasağı konmasıyla birlikte halk yaşanan olaylar hakkında net bir bilgi alamaz ve gerçek dışı söylentiler halk arasında yayılmaya başlar. Söylentilere göre yüzlerce gencin öldürüldüğü ve asfaltlanan yollara gömüldüğü, öğrencilerin büyük kıyma makinelerinden geçirildiği gibi dehşet verici gerçek dışı söylentiler yayılmaktadır.

Bu durum karşısında Adnan Menderes radyodan açıklama yapma gereği hissetmiş ve radyoda şunları söylemiştir:

“Aziz ve muhterem vatandaşlarım; Memlekette estirmek istenen isyan havası etrafındaki bugünün hadiselerini bildirmek suretiyle bu konuşmalarımın asıl maksadını teşkil eden muhterem umumi efkârımızı aydınlatmak vazifeme başlıyorum. Bugün Ankara’da hadise olmamıştır. İstanbul’da ise bugünün hadiseleri gayet basit ve ehemmiyetsiz iki teşebbüsten ibaret kalmıştır. Şu da var ki; İstanbul ve Ankara hariç, esasen yurdun diğer yerlerinde kayda değer hiçbir şey yoktur.” (Birand, Dündar, Çaplı,1991:171-172)

Adnan Menderes’e göre gösteride bulunan halkın çok küçük bir kısmıdır. Halkın büyük bir bölümü protesto eylemlerine itibar etmemektedir. Adnan Menderes’e göre ülkede sükûnet sağlanmıştır. Fakat Adnan Menderes’in bu düşüncesi 5 Mayıs tarihinde değişir.

Mayıs ayının başında Ankara’daki Demokrat Partililer tarafından DP’ye yönelik girişilen eylem ve protestolara karşı 5 Mayıs tarihinde Kızılay’da gösteri düzenleyeceği söylentisi ortaya atılır. Bu söylentiler üzerine DP karşıtı öğrenciler Ankara Kızılay Meydanı’nda saat 5’te yani aynı yer ve tarihte gösteri düzenlemeye karar verirler. Öğrenciler gösteri öncesi 555K parolasını kullanırlar. Parola, ayın beşinde, Kızılay’da, saat beşte anlamına geliyordu. Sıkıyönetim ilan edilmesiyle birlikte hükümet aleyhine her türlü toplantı yasak edilmişti ve üniversitelerde sivil polisler bulunmaktaydı. Öğrenciler yasak ve kontrolden dolayı parola yöntemine başvurmuşlardır (Gevgilili, 1981:132-133)

5 Mayıs günü üniversite öğrencileri Kızılay bulvarına gruplar halinde gelmeye başlar. Kısa süre içerisinde Kızılay Bulvarı öğrenciler ile dolar. O sıralarda Celal Bayar ve Adnan Menderes yaşanan gelişmelerden habersiz bir şekilde Ankara’ya gelmişler ve Kızılay Meydanına doğru araçları hareket halindedir. O günü Cumhurbaşkanı’nın yaveri olan Mustafa Tayyar yıllar sonra kendisiyle yapılan röportajda şu şekilde anlatıyordu:

“Biz, Sayın Cumhurbaşkanı önde, Koraltan, Menderes ve ben üçümüz arkada beraber hareket ettik. Kızılay’a geldiğimiz sırada baktım kapalı. Birtakım hareketler var, koşuşturmalar var. Arabayı Necatibey caddesine doğru çevirdiler. Geriden Adnan Bey ‘Nereye Tayyar Bey’ dedi. ‘Efendim, orası kapalı galiba’ dedim. ‘Trafik memurları da

yolun kapalı olduğunu işaret ettiler’ dedim. ‘Yok, yok’ dedi, ‘girelim içeriye’. Biz hengâmenin içerisine girdik.” (Birand, Dünder, Çaplı, 1991:171-172)

Kalabalığı gören Adnan Menderes söylenenlere göre arabadan iner ve ‘*Ne istiyorsunuz*’ diye bağırır. Bir genç ise ‘*Hürriyet istiyoruz*’ karşılığını verir. Bu karşılık üzerine Adnan Menderes ise ‘*Hürriyet olmasa bir Başvekile bunları söyleyebilir misin?*’ diyerek karşılık verir. Adnan Menderes’in arabadan inmesiyle birlikte gençler Adnan Menderes’e doğru yönelir ve itiş kakış oluşur. Adnan Menderes o hengâmenin ortasında kendisini bir gazeteciye ait arabaya zor atar ve hızlıca Kızılay Meydanı’ndan ayrılır.

Zafer gazetesi 6 Mayıs tarihinde çıkan sayısında 555K olayını gerçek dışı yansıtmış ve Kızılay Meydanı’nda yaşanan olayı Adnan Menderes’e sevgi gösterisi olarak sunmuştur:

“...Başvekil Adnan Menderes’e dün Akşam Kızılay Meydanı’nda ve Atatürk Bulvarında kalabalık vatandaş kitleleri tarafından coşkun tezahürat yapılmıştır. Dün Büyük Millet Meclis’inde cereyan eden Grup toplantısına müteakip Başvekaletle dönmekte olan Başvekil Adnan Menderes, saat 17:00 ile 18.00 arasında Kızılay Meydanı’na geldiği sırada resmi dairelerden çıkan memurlarla bir kat daha kalabalıklaşmış Kızılay Meydanı ve Atatürk Bulvarını dolduran vatandaş topluluğu tarafından gösterilen coşkun sevgi tezahüratına maruz kalmıştır. Halkın sevgi ve alakası karşısında otomobilinden inen Menderes, bir müddet vatandaşlar arsında yürümüş ve gösterilen sevgi tezahüratına teşekkürle mukabelede bulunmuştur.” (Öztürk, 2007:175)

IV. DEMOKRAT PARTİ İLE BASIN ARASINDAKİ İLK GERGİNLİKLER

Demokrat Parti'nin ilk yıllarında basın ve iktidar arasında yaşanan iyimser hava zamanla yerini kötümser bir havaya bırakmıştır. İç ve dış politikada yaşanan karışıklıklar DP'nin basına karşı sert bir politika uygulamasına ve basına karşı baskıcı yasalar çıkarmasına sebep vermiştir. Demokrat Parti ile basın arasında yaşanan iyimser hava üç yıl içerisinde değişmiş ve DP basını kontrol altına almaya çalışmıştır. Özellikle, NATO'ya girilmesiyle birlikte sol görüşlü gazeteler ve yazarlar kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. DP hakkında çıkan yolsuzluk söylentileri DP'nin yine basını kontrol altına almasına neden olmuştur.

A. NEŞİR YOLUYLA VEYA RADYO İLE İŞLENECEK CÜRÜMLER HAKKINDA KANUN TASARISI

Demokrat Parti'nin 1954 yılında meclise taşıdığı “Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Cürümler Hakkında Kanun Tasarısı” büyük tartışmalara sebebiyet vermiştir. Kanunun amacı, “namus, şeref veya haysiyete tecavüz edilmesi veya hakarete bulunulması veya itibar kırarak veya şöhret veya servete zarar verebilecek bir hususun isnat edilmesini” önlemektir (İnuğur, 1992: 299). Bu ne demek oluyordu? Bu kanunla birlikte bir gazeteci bir vekilin yolsuzluk haberini yapması durumunda haklı değil suçlu duruma düşmüş olmasına sebep veriyordu. Bu haberle birlikte o vekilin itibarını zedeliyor, şöhret ve servetine zarar vermiş oluyordu.

Kanunun en ilginç özelliklerinden biri gazeteciye ispat hakkının tanınmamasıdır. Bir gazeteci görevini kötüye kullandığını bildiği bir kişiyi haber yapmak ister ve ispat yapacak elinde delillerde vardır. Fakat bu kanunla birlikte gazeteciye ispat, delil hakkı tanınmadığı için direk suçlu konumuna düşmek zorunda bırakılmıştır. Bu kanunla birlikte basın özgürlüğü önemli bir derecede sınırlandırılmıştır (Topuz, 2003:200).

B. 6-7 EYLÜL OLAYLARININ ARDINDAN BASINA UYGULANAN YASAKLAR

6-7 Eylül Olaylarının ardından sıkıyönetim ilan edilir. Başbakan, bakanlar basın toplantısı düzenler ve 6-7 Eylül olaylarının tek suçlusunun basın olduğunu ilan eder. Gazeteler tarafından halk kışkırtılmıştır. Hükümete göre 6-7 Eylül olaylarında Komünist parmağı vardır. Solcular Türkiye'nin itibarını bozmak istemişlerdir.

6-7 Eylül olaylarının hemen ardından büyük oranda hükümet tarafından komünistler fişlenir ya da fişlenen, sol görüşlü kişiler tutuklanır. Birçok gazete saçma suçlardan dolayı kapatılır.

10 Eylül günü sıkıyönetim komutanı Korgeneral Nurettin Aknoz, Harbiye'de bir basın toplantısı düzenler ve basına uygulanacak olan yasakları sıralar (İnuğur, 1992: 324-325):

- Halkı heyecanlandıracak haberlerin yapılması yasaktır. Meclisteki görüşmeler halkı heyecanlandırabilecek nitelikteyse yazılmayacaktır.
- Hükümeti eleştirmek yasaktır.
- Sıkıyönetim çalışmalarıyla ilgili haberler yasaktır.
- NATO devletleriyle ilgili haberler yasaktır.
- Darlık, kıtlık, yokluk haberleri yazılmayacaktır. (Örneğin ekmek almak için fırını önünde bekleyen insanların resmini koymak yasaktır.
- 6-7 Eylül olaylarının komünistlerden başkalarının yaptığı yolunda yazı ve yorumlar yasaktır.
- 6-7 Eylül olaylarıyla ilgili haber ve resimler yasaktır.
- Magazin sayfalarında halkı heyecanlandırabilecek resim ve yazılar yasaktır. Çıplak kadın resmi basmak da yasaktır.
- İkinci baskı yapmak yasaktır.
- Kıbrıs'taki olaylarla ilgili haber yapmak ve resim yayınlamak yasaktır.
- Öğrenci birlikleri ve başka dernekler hakkında yapılan kovuşturmalara ilgili haber basılamaz.

Heyecan verici cinayet haberlerinin geniş biçimde yazılması yasaktır.

Sıkıyönetim mahkemeleriyle ilgili haber basılamaz

6-7 Eylül olaylarının üzerinden iki hafta geçmeden 20-22 Eylül ve 9 Aralık tarihlerinde Örfi İdare Kumandanı Korgeneral Nurettin Aknoz Anadolu Ajansı bülteninde gazeteleri önemli ölçüde ilgilendiren bir bildiri yayınlar (Topuz,2003:199-200):

- Ulus gazetesi 19 Eylül 1955'te 'Çetin Bir İmtihan' başlığı altında yayınladığı bir makaleyle Örfi İdare Kumandanlığının yasağına uymamıştır.
- Bu sebeple Ulus gazetesinin basılmasını ve yayınlanmasını süresiz olarak men ettim.
- 2-19 Eylül tarihli Hürriyet ve Tercüman gazeteleri Ulus'ta çıkan makaleyi iktibas ettikleri için örfi idare yasağına uymamışlardır. Bu sebepten Hürriyet ve Tercüman gazetelerinin basılmasını ve yayınlanmasını 15 gün men ettim.
- 3-19 Eylül tarihli Hergün gazetesi 'Amerika'nın Bir Tavsiyesi' başlıklı bir yazısında örfi idare yasağına uymamıştır. Bu sebepten 15 gün süreyle basılmasını ve yayınlanmasını men ettim.
- Ankara'da çıkan Medeniyet gazetesinin 'Batı Trakya Türkleri ve Acıklı Durumları' başlıklı makalesi örfi idare yasağına uygun değildir. Medeniyet gazetesini süresiz men ettim.
- 8 Aralık 1955 tarihli Dünya gazetesinin 'Demokrat Parti Grubundaki Huzursuzluk Arttı' Vatan gazetesinin de 'Bu Böyle Gidemez' başlıkları kışkırtıcı nitelikte görüldüğünden adı geçen gazetelerin basımını ve yayını 15 gün süreyle men ettim."

C. 1956 YILINDA BASINA UYGULANAN KISITLAMALAR

1956 yılında DP basın özgürlüğünü sınırlayan iki yasa daha çıkarmıştır. Basın Kanunu'nda bazı değişiklikler yapılmış ve "Yayın Yoluyla ve Radyoyla İşlenen Suçlar Kanun'unda" bazı değişiklikler yapılmıştır.

Yapılan değişiklikler ile birlikte basına büyük ölçüde kısıtlama getirilmiştir. Basına getirilen kısıtlamalar şöyledir (Topuz,2003:200):

“Kötü niyetle veya özel maksada dayanan yayında bulunmak veya devletin veya hükümetin dışarıdaki itibar veya nüfuzunu kırarak şekilde asılsız, mübalağalı veya özel maksada dayanan haberlerin dışarıda yayınlanmasına sebep olmak...”

Bu hüküm ile birlikte DP muhalif bir ses çıkmasına engel olmak istemiştir. Gazetecinin yaptığı haber kendisine göre iyi niyet taşıyabilir fakat iktidar için kötü niyetli olabilir.

Basın Kanunu’na eklenen yeni hükümler ise şöyledir: (Topuz,2003:200-2001)

- Cevap ve düzeltme yazılarında daha kısıtlayıcı birtakım koşulların uygulanması
- Gizli yapılan toplantılardaki görüşmelerin veya alınan kararların yazılmasının yasaklanması
- Memleket ahlakını, aile düzenini bozacak şekilde heyecan uyandıracak tafsilat vermek.

1956 yılında getirilen bu kısıtlamalar ile birlikte basın oldukça zor günler geçirmiştir. Özellikle “kötü niyetle veya özel maksada dayanan yayında bulunmak” maddesi basını oldukça zor duruma düşürmüştür. Ucu oldukça açık olan bu madde büyük tartışmalara sebebiyet vermiştir. Kamuoyu için oldukça önemli ve yararlı olabilecek bir haber aynı şekilde hükümetin dışarıdaki itibarını da zedeleyebilir.

Basın üzerinde çıkarılan yeni hükümler dış basın tarafından da tepkilere sebep olmuştur. Uluslararası Basın Enstitüsü çıkarılan hükümleri basın özgürlüğü ilkelerine aykırı bulmuş ve eleştirmiştir. Uluslararası Basın Enstitüsü’nün aylık olarak çıkarılan Temmuz ayı 1956 yılı sayısında Türkiye’de basın üzerine çıkarılan bu hükümler 2 sayfa olarak konu ediliyor ve “*Türk Gazeteciler Vesayet Altında*” başlığıyla yayınlanıyordu.

“*Türk Gazeteciler Vesayet Altında*” başlıklı yazıda ise şunlar yazıyordu:

“Halkı telaşa düşürecek haberlerin yayılması yasak edilmiştir. Bir parti içinde görüş ayrılıkları olduğunu yazmak yasaktır. Meclis toplantılarının yazılması sınırlandırılmıştır. Cezalar ağırlaştırılmış, sorumluluklar artırılmış, haberleşme olanakları, daraltılmıştır, Yeni kanunlar basın özgürlüğü için çok ağır birer tehdit sayılır. Enstitü, Türk basınının çok büyük çoğunluğunun yeni tedbirleri protesto etmesini sevgiyle karşılar, basın özgürlüğünün ve demokratik kuruluşların korunması için savaşıyor Türk gazetecilerine saygılarını bildirir.” (Topuz,2003:201-202).

D. İKTİDAR YANLISI BASINA SAĞLANAN YARDIMLAR

Hükümet yeni çıkan kanunlarla basına kısıtlamalar getirmekle birlikte ekonomik olarakta baskı altına almaya çalışmıştır. 26 Kasım 1957 yılında yayınlanan bir kararnameyle birlikte “Gazete ve dergi kâğıtlarının tek elden ithaline karar verilir.

1958 yılının Ocak ayında yayınlanan bir kararnameyle ise “ilan ve reklamların tek elden dağıtımı” kabul edildi. Görüldüğü gibi Hükümet çıkardığı kararnameler ile birlikte ekonomik olarak basına kontrol altına almak istemiştir. Gazeteciler çıkan bu kanunlara oldukça sert tepki göstermiştir. Nadir Nadi çıkan bu hükümlere tepkisini şu şekilde yazmıştır:

“...Bazı gazetelerden önemli kısıntılar yapılmış, bazılarına daha müsamahalı davranılmıştır, bir kısmının ilan gelirleri ise arttırılmıştır. Özel ilanların bu şekilde dağılışı, insana ister istemez, hükümetçe basın hakkında yeni bir ceza ve mükâfat usulü denendiği hissini veriyor.” (Topuz,2003:201-202)

Nadir Nadi’nin de yazdığı gibi olur hükümet yandaş basına mükâfat sağlarken muhalif basına ceza veriyordu. 1950 yılında İstanbul’da yayımlanmakta olan 22 gazeteye 480 bin lira ilam verilirken, Ankara’da yayımlanan 4 gazeteye 540 bin lira ilan, İzmir’de yayımlanan 7 gazeteye ise 150 bin liralık ilan verilir. Ankara gazetelerine dağıtılan ilanlarında % 50.74’ünü alır.

Demokrat Parti Hükümeti yandaş yayın yapan Zafer gazetesine resmi ilanlardan daha fazla pay vermiş Nadir Nadi’nin de dediği gibi mükâfatlandırmıştır. Muhalif yayın yapan Ulus gazetesini ise cezalandırmıştır.

Kâğıt tahsisi konusunda da Demokrat Parti adil bir yol izlememiştir. Yandaş basına tirajlarından daha çok kâğıt tahsis edilirken muhalif basına tirajlarından daha az kâğıt tahsis edilmiştir. Muhalif gazeteler kâğıt yetersizliğinden dolayı tirajlarını azaltmak zorunda kalmışlardır (Öymen, 2009: 454-458)

Ayrıca yandaş basına ilan desteği ile sınırlı kalınmamış ve örtülü ödenekten yardım edilmiştir. Demokrat Parti zamanında örtülü ödenekten yardım alan gazeteciler ise şunlardır: Necip Fazıl Kısakürek, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, Peyami Sefa örtülü ödenekten yardım alan gazetecilerdir (Öymen, 2009: 462-463)

E. ULUSLARARASI BASIN ENSTİTÜSÜ'NÜN ADNAN MENDERES'E MEKTUBU

Uluslararası Basın Enstitüsü Adnan Menderese bir mektup göndererek basın özgürlüğünün sağlanması isteğinde bulunur. Mektupta şunlar yazar:

“Enstitü gittikçe artan bir kuşkuyla Türk basınının durumunu izlemektedir. Hükümetinizin geçen yıl içinde basın özgürlüğünü daraltan çeşitli kararlar aldı. Herhangi bir ülkedeki iç politika olayları elbette bizi ilgilendirmez, ama Enstitümüz basın özgürlüğünün korunması için bütün devletlerin dikkatini çekmekle kendini görevli saymaktadır. Türkiye’de basın özgürlüğü tehlikeye girmiştir.” (Topuz,2003:201-202)

F. GAZETECİLER SENDİKASININ KAPATILMASI

Gazetecilere yönelik baskıların artmasından dolayı İstanbul Gazeteciler Sendikası yaşanan bu olayları protesto etmek amacıyla 1957 yılının Temmuz ayında bir bildiri yayınlar. Bu bildiri Hükümet tarafından oldukça sert bir şekilde eleştirilir ve gece yarısı polis sendika merkezinin kapısını mühürlür. Sendikanın bildirisinde “Yoluyla ve Radyoyla İşlenen Suçlar Kanunu’nda” yer alan “*Kötü niyetle veya özel maksada dayanan yayında bulunmak veya devletin veya hükümetin dışarıdaki itibar veya nüfuzunu kırarak şekilde asılsız, mübalağalı veya özel maksada dayanan haberlerin dışarıda yayınlanmasına sebep olmak...*” maddesine dayanılarak dışarıda Türkiye’yi küçük düşürücü amaçlar taşıdığı öne sürülür ve Gazeteciler Sendikası kapatılır. (Topuz,2003: 204)

G. PULLIAM DAVALARI

ABD’nin önemli gazetecilerinden Pulliam 1958 yılında Türkiye’ye gelmiş ve başbakan Adnan Menderes ile görüşmek istemiştir. Menderes kabul görüşmeyi kabul etmiştir. Fakat Pulliam uzun süre beklemesine rağmen Adnan Menderes’in yoğun programından ötürü görüşmeyi yapamamış ve röportaj yapmaktan vazgeçmiş Amerika’ya tekrar dönmeye karar vermiştir. Fakat Adnan Menderes’in İzmir’de olduğu ve orada kendisiyle görüşeceği haberinin verilmesi üzerine Pulliam ABD’ye dönmekten vazgeçer ve Adnan Menderes ile görüşmek için İzmir’e gider. Fakat Adnan Menderes

yine yoğundur ve Pulliam ile görüşemez. Bu durum karşısında Pulliam Türkiye’den küskün ayrılır ve röportaj yapamadan ABD’ye geri döner (İnuğur, 1992:347).

Pulilam ABD’ye geri döndüğünde İndianapolis dergisinde Türkiye hakkında izlenimlerini yazar. Amerika’da 72 gazetede izlenimleri yayınlanır. Pulliam’ın yazdığı yazının başlığı ise ‘*On ikiye Çeyrek Var*’ olur. Türkiye’den küskün ayrılan Pulliam yazısında Türkiye’deki tehlikeli gidişatın üzerinde duruyor ve Adnan Menderes’i eleştiriyordu ve bu yazı ABD’de 72 iki gazete tarafından yayınlanıyordu. Ayrıca bu yazı Türkiye’de Dünya, Ulus, Vatan ve Kervan gazetelerinde çevirileri yapılmış ve yayınlanmıştı. Kim ve Altıok dergileri de bu yazıyı yayınlamıştı. Bunun üzerine Adnan Menderes oldukça sinirlenir ve yazıyı basan gazeteler hakkında kovuşturma başlatır, davalar açılır. Tarihe bu davalar Pulliam Davaları olarak geçer (Tokmak, 2007: 89-90)

Pulliam davalarından sonra birçok gazeteye kapatma ve birçok gazeteciye hapis cezası verilir (Topuz,2003:206-2007):

Ulus ve Akis’e kapanma kararı tebliğ edildi. Ulus iki ay, Akis bir ay çıkmayacak. (27 Mayıs 1959)

Yalman, Tirali ve Akpınar’ın 1-3 yıl hapsi istendi Falih Rıfkı Atay, Bedii Faik ve Yekta Ragıp Önen’in Pulliam yazısından ötürü duruşmalarına devam edildi. (29 mayıs 1959)

Pulliam davasında Kim dergisi mahkum oldu. Şahap Balcıoğlu 16 ay hapis yatacak, dergi bir ay kapanacak.

Pulliam’ın makalesini yayınlayan Vatan gazetesi kapatıldı.

Milliyet gazetesi yazarı Abdi İpekçi yaşanan gazete kapatma, gazetecilere para ve hapis cezası verilmesi üzerine Pulliam’a açık bir mektup yazar ve mizahi bir üslupla Türkiye’de yaşanan durumu izah eder:

“Sayın Mr. Pulliam, lütfen bir daha Türkiye hakkında yazı yazmayınız. Gerçi sizin oralarda herkes istediğini düşünüp yazmakta serbesttir, basın hürdür. Ama bizim buralarda, basının hala hür olduğunu zanneden bazı meslektaşlarımız var. Onlar bunları iktibas ediyorlar. Ama aradaki fark şimdilik 6 yıl, 7 ay 16 gün hapis, 19.888 lira para cezası ve 3 gazetenin kapatılıp yüzlerce gazetecinin işsiz kalması...” (İnuğur, 1992: 348).

H. TEKZİPLER VE NEŞİR YASAKLARI

1959 yılı basının en zor yıllarıdır. Özellikle bu yıllarda muhalif gazeteciler oldukça sıkıntılı günler geçirmişlerdir. Birçok gazete kapatılmış, birçok gazeteci işsiz kalmış, birçok gazeteciye para ve hapis cezası verilmiştir.

Gazeteler gülünç tekzipler ile çıkmıştır. O yıllarda gazetelerde çıkan tekzipler şu şekildedir. (Topuz,2003: 207-208)

- 18 Mart 1959 tarihli gazetemizde çıkan haber yalandır.”
- Şişli’de bir bakkaliye dükkânı soyulmadı, yanlış haber verdik.”
- İnönü’nün hesapları tamamıyla yanlıştır.” (Manşet, Vatan, 10 Temmuz 1958)
- 2/9/1958 tarihli gazetemizin birinci sayfasında Gülek’in Trabzon’a gelişi dolayısıyla neşredilen yazılar tamamıyla hilafı hakikattir. ” (16 Eylül 1958, 6 sütunluk bir manşet)

Neşir yasakları ile savcılıklar hükümetin hoşuna gitmeyecek bütün politik olayların yazılmasına yasak getiriyordu.

Bazı günlerde savcılıklar tarafından gelen son dakika neşir yasakları yüzünden bazı yazılar gazetelerden çıkarılıyor ve gazetelerin o günkü baskılarında birinci sayfa tamamen boş çıkmak zorunda kalıyordu.

I. I. TAHKİKAT KOMİSYONU

Demokrat Parti basına uygulanan tüm kısıtlama ve sansürün üstüne çok tartışılacak ve Demokrat Parti’yi gerçekten çok zora sokacak olan Tahkikat Komisyonu’nu özel bir yasayla çıkarır. DP, CHP’nin silahlı ve tertipli ayaklanmalar hazırlamakla suçluyor ve bir kısım basını da bunu yalan ve çarpıtılmış haberlerle desteklediğini iddia ediyordu. Tahkikat Komisyonu, DP’nin bu iddiası üzerine çıkarılır.

Tahkikat komisyonunda basınla ilgili hükümlerde vardır (Topuz,2003:208-209):

- Bu yasağa uymayan gazete ve dergilerin basımı ve dağıtımı önlenir.
- Yayın yasaklarına ısrarlı bir şekilde uymayan yayınlar kapatılır.

İsmet İnönü DP’nin suçlamalarına karşı TBMM’de yaptığı konuşmada İhtilal yapmalarının olanaksız olduğunu, kurulacak olan komisyonun ise gayri meşru olduğu

söyler. İsmet İnönü Tahkikat Komisyonu'nun kurulmasına çok sinirlenir ve tarihi bir konuşma yapar. Konuşmasında şunları söyler:

“Arkadaşlar, şartlar tamam olduğu zaman milletler için ihtilal meşru bir haktır. Bu yolda devam ederseniz, ben de sizi kurtaramam.” (Erkanlı, 1987: 13-14)

İsmet İnönü'nün Tahkikat Komisyonu sonucu söyledi bu sözler tarihimizde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. İsmet İnönü'nün söylediği gibi olmuş Tahkikat Komisyonu'nun ilan edilmesinden kısa bir süre sonra ülkede ihtilal gerçekleşmiştir.

İsmet İnönü'nün tarihi konuşması Ulus gazetesinde manşette yer almıştır. O yıllar Ulus gazetesinde çalışan Nihat Subaşı o günü yıllar sonra gazetecilere verdiği röportajda şu şekilde anlatmıştır:

“Gazeteyi baskıya verdik. Bir iki saat geçti. Baskı sırasında, polis Yahya elinde bir zarfla bana geldi. Polis Yahya aylardır Ulus'u kapatma emirlerini getiren polis arkadaşımız olduğu için iyi tanışırdık. Ahbap olmuştuk. Baktım gazeteyi kapatma emri. Hâlbuki gazete içeride basılıyor. Dağıtamayacağız. Dedim ki polis Yahya'ya, ‘senden bir ricam var’. ‘Nedir dedi’. ‘Lütfen’ dedim. ‘iki saat kaybol ortadan. İki saat sonra gel ve gazeteleri topla. Zaten daha baskıya yeni başladık’. ‘Peki, abi’ dedi. Hiç sesini çıkarmadan uzaklaştı. Biz gazeteyi basmaya devam ettik ve o arada bütün arkadaşlara, arabası olan bütün CHP'lilere, milletvekillerine haber yolladık, gazetelerin dağıtımını için arabalarıyla gelsinler diye...” (Birand, Dündar, Çaplı, 1991:167)

Ertesi gün Ulus gazetesi CHP'liler, milletvekilleri, CHP çalışanları tarafından yurdun birçok iline götürülür ve Ulus gazetesi o gün ‘*Ben de sizi kurtaramam*’ manşetiyle yayınlanır.

V. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ ASKERİ DARBE VE BASIN İLİŞKİSİ

Demokrat Parti'nin zamanla otoriterleşmesi, laikliğe karşı bir tutum sergilemesi, askeriye'nin ekonomik yönden iyileştirilmemesi, oldukça otoriter ve özgürlüğe karşı sert yasaların meclisten geçmesi orduyu rahatsız etmiştir. Özellikle ezanın tekrar Arapçaya dönmesi ordu içerisinde ilk rahatsızlığa neden olmuştur. DP hükümetinin İsmet İnönü'ye karşı sert sözler ile karşılık vermesi askeriye tarafından hoş karşılanmamış İsmet İnönü'ye karşı yapılan bir saldırıyı kendilerine karşı yapılmış bir saldırı olarak algılamışlardır.

Ordu içerisinde bireysel olarak başlayan tepkiler, daha sonra gizli ihtilal komitelerinin oluşmasına sebep vermiştir.

A. ASKERLER NEDEN DARBE YAPMAK İSTİYOR?

DP'nin ilk yıllarında ordu ile çatışmaya girmekten kaçınmış ve orduyu özerk bırakmıştır. Ancak 1954 yılında kazanılan seçim zaferi ile Parti'nin iktidarını güçlendirmesi DP ile Ordu ilişkilerinin yeni bir statü kazanmasına neden olmuştur. Siyasi iktidar artık orduyu tam anlamıyla denetimi altına almak istemiştir. Bunun yanında orduya kendilerinin siyasi otoriteye bağlı bir mekanizma olduklarının ve hükümetten bağımsız hareket edemeyeceklerinin mesajı verilmek istenmiştir. Bu dönemde DP içinde orduya karşı bir güvensizlik sezilmektedir. Özellikle Cumhurbaşkanı Bayar ve Başbakan Menderes, muhalefet lideri İnönü'nün ordu üzerinde etkisi bulunduğunu düşünmekteydiler. O yüzden ordu üzerindeki egemenliklerini genişletmişlerdir. Bu durumdan üst düzey komutanlar ve subaylar pek memnun kalmamış ve alttan alta DP'ye karşı nefret düşünceleri genişlemiştir. (Öztürk, 1993: 68)

Ayrıca, ordunun ekonomik şartlarının iyileştirilmesi konusunda da ihmal edildiği, iktidarın siyasi mücadeleyi kötüye götürdüğü ve memleketin iyi yolda yürümediği Silahlı Kuvvetler içerisinde yaygın bir görüştü. Genç bir subayın Milli

Savunma Bakanı Ethem Menderes'e yazdığı ve gönderdiği mektup, askerlerin Demokrat Parti iktidarı dönemindeki ekonomik durumu hakkında fikir veriyordu:

“Vekili bulunduğunuz bu zümrenin düşe düşe varacağı noktadaki akıbetlerden sizlerin de kendinizi biraz mesul görüp bugünden geleceği görmemiz icap ediyor. T.C ordusunun kumanda heyeti günbegün karakter ve moral bakımından zayıflamaktadır. Askerlere bir bekçi nazarı ile bakılmaktadır. Subaylığa iktidarlı zeki insanları değil, artık 187 liraya razı, boğaz tokluğuna hizmete eyvallah eden insanlar atanmaktadır. Bugünkü subayların etiketi ‘Sırmalı Sefiller’ diyorlar. Bu memleket yarın Allah düşürmesin DP bucak başkanlarının değil, yine bir askerın himmetine muhtaç kalacaktır.” (Turan,2007).

Özellikle ezanın tekrar Arapçaya dönmesi ordu içerisinde ilk rahatsızlığa neden olmuştu. Özellikle DP hükümetinin İsmet İnönü'ye karşı sert sözler ile karşılık vermesi asker kanadı tarafından hiç hoş karşılanmamıştı. İsmet İnönü ordu tarafından CHP Genel Başkanı olarak değil askeri bir komutan olarak görülüyor ve ona karşı yapılan bir saldırıyı kendilerine karşı yapılmış sayıyorlardı (Turan, 207: 45-46).

Ordu içerisinde bireysel olarak başlayan tepkiler, daha sonra gizli ihtilal komitelerinin oluşmasına sebep vermiştir.

B. DOKUZ SUBAY OLAYI SAMET KUŞÇU

1919 yılında Antakya'da doğan Samet Kuşçu, Kuleli askeri Lisesi'ni birincilikle bitirmiştir. Henüz 19 yaşındayken parlak bir subay olarak dikkatleri üzerine çekmiştir. 1940'ta Harp Okulu'ndan dönem ikincisi olarak mezun olur. 1949 yılında kurmay yüzbaşı olan Samet Kuşçu NATO'ya giden ilk subaylardandır ve Türkiye'ye döndüğünde Milli Savunma Bakanlığı Temsil Bürosu Başkanlığı gibi önemli bir göreve atanır (Öymen, 1987: 178).

Demokrat Parti, 1950 yılında tek başına iktidar olmuştu fakat CHP ile tek partili dönemde saadet yıllarını yaşayan ordu içindeki bazı gruplar bu durumu hazmedemiyordu. DP iktidarından dört yıl sonra İstanbul'da ikamet eden iki subay, Dündar Seyhan ve Orhan Kubilay ilk cunta örgütlenmesini kurdu. Bu gruba Faruk Güventürk, Suphi Gürsoydak, Ahmet Yıldız, Orhan Erkanlı, Necati Ünsal gibi subaylar da katıldı (Öymen, 1987:176-177).

Subaylar Samet Kuşçu'nun nüfuzundan yararlanmak istiyordu. Ayrıca önemli görevlerde bulunan Samet Kuşçu sayesinde devletin içinde yapılanmayı düşünüyorlardı. Çünkü Samet Kuşçu devlet erkânını çok iyi tanıyor ve istihbarat alanında önemli görevler alıyordu. Bu yüzden İstanbul yapılanmasında bulunan ekip Samet Kuşçu ile temasa geçmişti. Cunta yapılanması, 27 Ekim 1957 seçiminde DP'nin iktidarı kaybetmesini bekliyordu fakat bu olmayınca darbe için hazırlıklara başladı. Fakat Samet Kuşçu hükümete cunta yapılanmasını haber verdi. Celal Bayar başta olmak üzere iktidar olaya büyük önem verdi. Soruşturma başlatıldı. Üç dört gün içinde 9 subay mahkemeye çıkarıldı. Cumhuriyet tarihinde ilk defa böylesine tutuklamalar yapılıyor, subaylar ilk kez darbeye teşebbüs ile suçlanıyordu. (Gürsoy,2012: 15-16)

Planların deşifre olması üzerine darbe ertelendi. Haber hükümete ulaşmadan daha cuntanın bütün üyelerine ulaşmış ve gerekli tedbirler alınmıştı. Cunta yapılanmasında sadece sekiz kişi ortaya çıkarıldı. DP iktidarı, soruşturmayı derinleştirmeyince darbe planları yapan subaylar yer altına çekildi daha gizli halde örgütlendiler ve 1960 yılında Adnan Menderes'i darağacına götürdüler.

Samet Kuşçu cunta yapılanmasını deşifre etmesinin ardından 9 subay tutuklandı. Samet Kuşçu “ Askeri İsyana Teşvikten” mahkûm olurken, 8 cuntacı subay beraat etti. Bu subaylar 3 yıl sonra 27 Mayıs Darbesinin çekirdek kadrosunu oluşturdular.

C. DP EN BÜYÜK İHMALİ YAPIYOR

DP'liler 9 Subay Olayının ayrıntılarını 10 Ocak 1958 günü Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın başkanlığında gerçekleşen Bakanlar Kurulu toplantısında öğrendi. Bayar, Menderes ve bakanlar arasında görüş ayrılıkları vardı. Çeşitli tarihlerde yaptıkları konuşmalar ve açıklamalarda konuyu şöyle değerlendiriyordu (Gürsoy,2012: 85):

“Celal Bayar: Konu önemli üzerine gidilmesi gerekiyor.

Şemi Ergin: Subayların mahkemeye verilmesi ve tutuklanması orduda bilhassa yüksek rütbeli subaylar arasında huzursuzluk yarattı. Ordu kendi disiplini içinde meseleyi çözsün.

Menderes: Kumandanları üzecek tedbirler alınmasını lüzum görmüyorum.

Celal Bayar: Meşru bir nizamın korunmasından yana alınacak tedbirlerin kumandanlarımızı neden üzeceğini anlamak mümkün değil. Hareketin küçümsenecek yanı yok.”

Celal Bayar yıllar sonra yaptığı konuşmasında şu sözleri söylüyordu:

“Başbakan ordunun iç yüzünü bu suretle aleme teşhir edilmesinde mahzurlar görüyordu. Türk ordusunu dışarıya karşı kötü bir durumda göstermeyelim, göstermeyelim ama bu ordunun içinde çürükleri varsa onları ayıklamak, temizlemek de bizim vazifemiz değil miydi?”

Ayrıca Bayar yıllar sonra kendisiyle yapılan röportajda şu sözleri de söylemiştir.

“Ben bu işi başbakanına da, kış bakanına da anlatamadım. Bunun bir çıban olduğunu ve üzerinde durulması gerektiğini hiç kimseye anlatamadım. Başbakan ordunun iç yüzünü bu suretle teşhir edilmesinde mahzurlar görüyordu.” (Gürsoy, 2012: 86)

17 Ocak'ta Milli Savunma Bakanlığı tarafından yayınlanan bildiriyle 9 Subay Olayı Kamuoyuna duyuruldu. Açıklamada kanıt olmayan, delilsiz olan bu suçlamanın Türk Silahlı Kuvvetlerine mal edilmek istenildiğine dikkat çekilerek bunun gerçeklerle bağdaşmadığı belirtiliyordu. Böyle bir girişim, silahlı kuvvetlerin en küçük biriminde dahi asla olumlu yankı bulamayacağı vurgulanıyordu.

Bildiri şöyleydi:

“Milli Müdafaa Vekâleti Temsil Başkanlığı'ndan bildirilmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları arasında büyük sayıda tevkiflerin yapılmış olduğu ve binaenaleyh geniş ölçüde birtakım tertiplere girilmiş bulunduğu yolunda ortada mübalağalı şiaralar dolaşmakta ve bu şayialar ecnebi memleket ajansları tarafından da neşredilmeye başlanmış bulunmaktadır. Hakikat şudur ki, tevki edilenler, hepsi İstanbul'da olmak üzere dokuz kişidir. Bunlar da biri emekli olarak üç Albay, bir Yarbay, dört Binbaşı ve bir Yüzbaşı'dan ibarettir. Bu hadise bir subayın ihbarı ile meydana çıkmış bulunmakta ve alakalıların ifadeleri ile teeyyüt etmektedir. Bu şayialarla hadise Türk Silahlı Kuvvetleri'ne oldukça şuurlu bir şekilde mal edilmek istenmektedir. Halbuki tahakkuku takdirinde, aziz milletimizin maddi, manevi ve her sahada mesut gelişmesini sekte dar edecek ve hatta vatanımızın emniyetini tehlikeye düşürecek mahiyetteki bu gibi hareketlerin şanlı ordumuzun küçük bir birliğinde dahi

asla makes bulamayacağı her türlü şüpheden uzaktır. Aksine olarak, bu gibi beddaht, cüret ve tasavvurların Silahlı Kuvvetleri'mizin bütün mensuplarınca infial ve nefretle karşılanacağı muhakkaktır.” (Öymen, 1987: 186)

D. ASKERİ MAHKEME’NİN TARİHE GEÇEN KARARI

Tüm General Cemal Tural’ın mahkeme başkanlığını yaptığı duruşmada Savcı Albay Yaşar kararda Samet Kuşçu hakkında iddiayı yerinde görür ve iki yıl hapsine karar verir.

Diğer sekiz sanık beraat ediyordu. Binbaşı Samet Kuşçu hapis edilmişti. (Gürsoy, 2012: 91)

E. KİM DERGİSİ’NİN DURUŞMAYA BAKIŞI

Kim dergisi (1958, 19. Sayı) bütün teferruatıyla verdiği bu mahkeme kararı haberinin sonunu ise şu cümlelerle bağlıyordu: “Böylece bir yıl müddetle bütün Türk ve dünya efkarını işgalden bir iddia asılsız çıkıyor ve başta Türk ordusunun şerefli mensupları olmak üzere bütün vatandaşlar sevince ortak oluyordu.” (Gürsoy, 2012: 91-92)

Derginin 19. Sayfasındaki Samet Kuşçu fotoğrafının altında mahkûm oldu yazısı vardı. Beraat eden subayların toplu fotoğrafının altında ise; “Ordunun itibarı kurtuldu” yazısı dikkat çekiyordu. (Gürsoy, 2012: 92)

1960 öncesi Kim dergisinde çok çarpıcı yazılar ve haberler vardı. Adeta ihtilale giden yolların taşları döşeniyordu. İhtilalden bir ay önceki (Nisan) sayısının kapağı ordu idi. Ordu iç hizmet talimnamesinin 35. Maddesi de bu haberin içinde kutu olarak veriliyordu. Kim dergisinin en çarpıcı kapaklarından biri ise 9 Subay Olayı ile ilgili olan kapaktı.

Darbe suçu ile yargılanan subayların fotoğrafın altındaki başlık aynen şöyleydi: 9 Subay Davası; Sönen Balon. (Gürsoy, 2012: 92)

27 Mayıs 1960’ta önemli roller oynayacak subayların yakalanmaları ve yargı süreci en küçük detaylarla ele alınıyor, cuntacılar korunuyordu. (Gürsoy,2012: 93)

F. 27 MAYIS DARBESİ'NİN ANA ÇEKİRDEĞİ OLUŞUYOR

Operasyonun başında, “bizi de yakalarlar” korkusuyla yeraltına çekilen cuntacılar, darbe planlarından vazgeçmemiş ve darbeyi ileri tarihe ertelemişlerdi. Bu sefer kendi güçlerinin farkında olarak. Daha planlı ve sistemli bir şekilde darbe planları yapmayı sürdürdüler. Ayrıca davanın beraatla sonuçlanması cuntacıları iyice rahatlatmıştı. Cuntacılar teşkilatın onayı ile iç ve dış görevlere dağıldılar. Sonra yeniden ve daha organize bir şekilde harekete geçtiler güçlerini birleştirdiler. Farklı bölgeler yapılanan örgüt bu süreç ile birlikte güçlerini birleştirmiş ve birlik oluşturmuşlardır.

Celal Bayar 9 Subay Olayı ile ilgili şöyle demiştir:

“Benim gözümde olay mühimdi. Mahkeme hangi karara varmış olursa olsun yapılan ihbarın mutlaka bir miktar gerçeği taşıdığına inanıyordum. İhbarın hemen akabinde durumu gözden geçirmek üzere alakalı bakanlar, DP genel idare kurulu üyeleri, meclis grubu başkanvekillerini Çankaya’da toplantıya çağırdım, geldiler. Başbakan içişleri bakanı, milli savunma bakanı izahat verdiler; Faruk Güventürk’ün Samet Kuşçu’ya “ Bandırma hava Üssü ile 3. Zırhlı Tugayı’nın ve 66. Tümen’in hazır olduğunu söylediği tespit edilmişti. Adı geçen birlikler o günlerde İstanbul ve civarında yerleşik bulunuyordu. Bu iki kıta 27 Mayıs’ta da harekete geçen birliklerin çekirdeğini oluşturdular.” (Gürsoy, 2008: 94).

Anlaşıldığı gibi Dokuz Subay olayını organize eden ekip kısa bir süre sonra 27 Mayıs darbesinin ana aktörü olacaktı. Yer altına çekilecek, örgütlenecek ve darbe planlarını gerçekleştireceklerdi.

G. 27 MAYIS DARBESİ'NİN GERÇEKLEŞMESİYLE BİRİKTE GAZETELERDE ÇIKAN YAZILAR

İhtilalin gerçekleşmesiyle birlikte DP yöneticilerini gözden düşürücü ve karalayıcı haberlere çok geniş yer verilmiştir. Gazeteler Demokrat Parti iktidarlığını diktatörlük ve baskı rejimi olarak belirtmişlerdir. Gazetelerin manşetlerinde Demokrat Parti ileri gelenlerinin gayri meşru servetleri, gayri meşru cinayetler, gerçekleşen yolsuzluklar, önemli bir yer tutmuştur.

Falih Rıfkı Atay'ın 'Dünden Geriye Bakarken' başlıklı yazısı oldukça önemlidir. Falih Rıfkı Atay ihtilali oldukça haklı görüyor ve ihtilalin gerçekleşmesinin nedenlerini madde halinde sıralıyordu (Özsakallı, 2009: 206):

“1- Anayasa Hâkimiyeti yerine bir parti hâkimiyeti kurmak ve bu hakimiyeti şahıs ve zümre menfaatleri üzerine dayamak,

2- Büyük Millet Meclisini bir siyasi partinin daimi kongresi halinde kullanmak, böylece onun umumi menfaat hesabına bütün murakabe faaliyetlerini felce uğratmak,

3- Seçimlerde aday gösterme yetkilerini yavaş yavaş merkeze ve değişmez şef iradesi altına toplayarak ve milletvekillerine, tarihte misli görülmedik bir cüretle, en yüksek barem refahının çok üstünde bir refah sağlayarak, en haksız, en adaletsiz, işler karşısında bile meclis çoğunluğunu elde tutmak,

4- Partizanlık rejimini, bütün devlet iktisadi ve mali teşekküllerini, bankaları ve hatta hususi teşebbüsleri parti hâkimiyeti altına alabilecek yolda durmaksızın kuvvetlendirmek,

5- Aydınlardan gelen sesleri git gide daha sert tedbirlerle boğmak,

6- Aydınları azlıktır diye bir yana atarak ve geniş ölçüde mukaddesat istismarcılığı yaparak Atatürk inkılaplarını çiğnemek ve çiğnetmek, Türk milletini manevi kalkınma yolundan geri çevirmek,

7- Türk tarihinde eşi görülmedik bir rahmeti, yekunu milyarlar tutan dış yardımı sırf keyfî, plansız ve hesapsız sadece oy kazanma hırsı ile harcayarak Türkiye'ye bir daha kavuşamayacağı bir maddi kalkınma imkanını kaybettirmek. Türk parasını paçavraya çevirmek ve geçim şartlarını sefalet seviyesine düşürmek,”

Akşam gazetesi ise 27 Mayıs Darbesinden ve Türk ordusundan övgü dolu sözlerle bahsetmiştir. 28 Mayıs tarihli gazetede Rahmi Karaca tarafından “*Varol Ey Şanlı Ordu*” başlıklı yazı yayınlanmıştır. Varol, bu yazıda Türk Ordusuna övgüler sıralamış ve gerçekleşen darbe ile birlikte Türk Ordusuna olan güvenin tekrar tazelendiğini dile getirmiştir. Akşam gazetesinin başka bir yazarı olan İrfan Derman ise “*Boş Yere Ölmediler*” başlıklı yazısında Türk Ordusunun tarihi sorumluluğunu bir kez daha tam vaktinde gerçekleştirdiğini, DP karşıtı gösteri sonucu Beyazıt Meydanında ölen gençlerin boş yere ölmediğini yazmıştır (Özsakallı, 2009: 206-207).

Çetin Altan 14 Eylül 1960 tarihinde Milliyet gazetesine yazdığı ‘Hazin Bir Manzara’ başlıklı yazısında DP iktidarını diktatörlükle suçluyor ve DP yöneticilerini ‘Bataklık Böceklerine’ benzetiyordu. Çetin Altan ayrıca DP için şunları da yazıyordu:

“Köy Enstitülerini bunlar kapattı yobazların sakalını bunlar sıvazladı, Atatürk’ün gençliğe hitabesini bunlar yasak etti.” (Özsakallı, 2009: 210).

Bedii Faik’in 30 Mayıs 1960 tarihinde Dünya gazetesinde kaleme aldığı “Bizi Halka Teslim Etmeyin” başlıklı köşe yazında İhtilalin çok doğru olduğunu, DP iktidarlığının yıkılmasının meşruluğu ve haklılığını dile getirmiştir. Ayrıca Bedii Faik yazısında, ihtilalle birlikte yakalanan her DP’li bakan, milletvekili, politikacı ve DP’li siyasilerin eşlerinin ve çocuklarının kendilerini tutuklamaya gelen kahraman Türk Subaylarına ‘bizi halka teslim etmeyin’ diye karşılık verdiğini ve yakardıklarını yazmıştır (Özsakallı, 2009: 205).

Vatan gazetesinden Ahmet Emin Yalman ise gerçekleşen ihtilal karşısındaki düşüncelerini “Allah’ın Bugünü de Varmış” başlıklı yazısıyla kaleme almıştır. Yalman, yazısında gerçekleşen ihtilalle birlikte hürriyet bayramının yaşandığını yazmıştır.

Ahmet Emin Yalman’ın yazısında şu satırları kaleme almıştır:

“Siyasi ufuklarımızın buhranlı karanlık günlerine manzarasına bakarken, Allah’tan hiç umudumu kesemiyordum, milletimizin olgunluğuna, zor durumların eri olduğuna, varlığını selametini, serbest gelişme imkânlarını tehdit eden her türlü tehlike ve engelleri yenmeyi bileceğine ait güven ve imanım asla sarsılmıyordu... Bu sabah erken saatlerde radyomu dinlerken, dünyalar birdenbire benim oldu. 1922’de Ege’nin istilalardan kurtulduğu günlerde Ege halkının ağzından düşmeyen bir sözü tekrarlayarak, ‘Allah’ın bugünü de varmış’ diye söylendim. Elli iki yıllık bir yaş yükü birdenbire üzerimden alınmış gibiydi. 1908’deki hürriyet bayramının zinde havasını yeniden teneffüs ettim...” (Tokmak, 2007: 100).

Ulus gazetesinden Bülent Ecevit ise İhtilali “Günaydın” başlıklı yazısıyla değerlendiriyor ve ihtilalle birlikte karanlık günlerin sona erdiğini, halkın tekrar İhtilalle birlikte hürriyete kavuştuğunu kaleme alıyordu. Bülent Ecevit Ulus gazetesindeki yazısında şu satırları kaleme alıyordu:

“Karanlık günlerin sona erdi. Günaydın Türk milleti, çetin bir medeniyet sınavını, bir hürriyet, haysiyet ve insanlık sınavını, sen yalnız Türk tarihinde değil,

insanlık tarihinde de şeref sayfaları katacak bir başarı ile geçirdin. Hürriyet savaşını, hürriyete yarışır usullerle başarmanın sırrını kendin buldun, diğer insanlığa da öğrettin... Türkiye halkı dün sabah uyandığında güneşin ışığıyla beraber, hürriyetin aydınlığına da kavuştu. Bu aydınlığı ona, Türk ordusu, bir büyük müjde olarak, gecenin karanlığında sessiz sedasız hazırlayıp hak ettiği bir armağan olarak gün ışığıyla beraber sundu. Yaşasın Türk Ordusu! Günaydın Türk Milleti!” (Tokmak, 2007: 100).

Nadir Nadi Cumhuriyet gazetesinde kaleme aldığı “*Dönüm Noktası*” başlıklı yazısında İhtilali gerçekleştiren Türk ordusuna övgüler düzüyor ve ihtilalle birlikte aydınlığa çıktığını belirtiyordu. Nadir Nadi yazısında şunları söylüyordu (Tokmak, 2007: 100):

“Milletimizin gözbebeği kahraman ordumuz yaptığı bu hamlenin kan dökülmeksizin başarılmaması bize iyi yarınlar müjdeleyen bir talih eseridir. Fakat aylardan beri saplandığımız çıkmazı açabilmemiz ve hakkımız olan aydınlığa temiz alımla kavuşabilmemiz için bundan böyle de elbirliği ile temkinle çalışmaya, hem de çok çalışmaya mecburuz. Yaşasın Türk Milleti, Yaşasın onun kahraman ve şerefli ordusu...”

H. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ ÖNEMLİ GAZETELER

1. Milliyet Gazetesi

Ali Naci Karacan tarafından 3 Mayıs 1950 yılında Milliyet gazetesi kurulmuştur. Ali Naci Karacan hem gazetenin yöneticiliği hem de başyazarlık görevini üstlenmiştir. Gazetenin yazar kadrosu oldukça kalabalıktı. Dönemin ünlü yazarları Milliyet gazetesinde yazılar yazıyordu. Refik Halit Karay, Halit Kıvanç, Ali İhsan Göğüş, Kadri Kayabal, Turhan Aytul, Mahmut Erhan, Yılmaz Çetiner, Nizamettin Nazif, Tarık Buğra, Fatin Fuat, Abdi İpekçi, Peyami Safa, Çetin Altan gazetenin önemli yazarlarıdır. 1954 Yılında gazetenin yazı işleri müdürlüğüne Abdi İpekçi'nin getirilmesiyle gazetede yeni bir dönem başlamıştır. Ali Naci Karacan'ın 1955'te ölümüyle birlikte gazetenin patronluğuna Karacan'ın oğlu Ercüment Karacan getirilmiştir. Abdi İpekçi ve Ercüment Karacan'ın iyi anlaşması Milliyet gazetesinde büyük değişiklikler olmasının önüne geçmiştir. Ercüment Karacan ile birlikte gazete aynı yayın politikasına devam etmiştir (Tokmak, 2007: 102-103).

Milliyet gazetesi, Demokrat Parti iktidarına yakın bir politika izlemiştir. Yazılarında iktidar aleyhine yazıların yayınlanmamasına önem gösterilmiştir. 1950 yılında yayın hayatına başlayan gazete 20-25 bin civarında baskı yaparken 1960 yılında kadar tiraj sayısını dört kat arttırarak 100 bin tiraja ulaşmıştır. Gazetede yayınlanan yazılarda genel olarak liberal görüş savunulmuştur. Fakat Demokrat Parti'nin son yıllarda liberal çizgisinden uzaklaşarak otoriter bir hale gelmesinden dolayı gazete muhalif bir tutum sergilemiştir (Topuz, 2003:209-213).

İhtilalin gerçekleşmesiyle birlikte Milliyet gazetesinin manşetinde “İdare Orduda” yazısı yayınlanmıştır. Milliyet gazetesi İhtilali övgü dolu sözlerde sayfalarına aktarmış, silahlı kuvvetler tarafından yapılan bildiriler birinci sayfada yer almıştır.

2. Zafer Gazetesi

Zafer gazetesi Demokrat Parti destekçisi olan Müntaz Faik Fenik, İhsan Tütüncü ve Zeki Rıza Sporel tarafından 1945 yılında çıkarıldı. Zafer gazetesinin yazı işleri müdürlüğü görevini Fatin Fuat üstlenmiştir. Gazete yazar kadrosunda Hikmet Yazıcıoğlu, Sabahattin Sönmez, Ahmet Munip Dıranas, Orhan Seyfi Orhon, Mücahit Topalak, Ragıp Akyavaş, Bahadır Dülger yer alıyordu (Özsakallı, 2009: 204)

Demokrat Parti iktidarının sesi görevini üstlenen Zafer gazetesi yayın politikası olarak Halkçı, Milliyetçi ve Atatürkçü bir çizgi izlediğini belirtmiştir. Fakat muhalefet parti tarafından Zafer gazetesinin çizgisi eleştirilmiş ve söylendiğinin tam aksine bir çizgi izlendiği söylenmiştir. Zafer gazetesi ilan, reklam ve kağıt ihtiyacı konusunda devamlı olarak Demokrat Parti yönetimi tarafından desteklenmiştir. Demokrat Parti iktidarlığı boyunca DP ile ilgili haberler, Adnan Menderes'in yurt gezileri, miting notları, demokrat partiyi öven yazılar, büyük puntolarla gazetenin birinci sayfasında yayınlanmıştır. Gazetede genel olarak DP'nin iç ve dış politikasına yönelik olumlu haberler yapmıştır. Demokrat Parti'yi eleştiren yazılara gazetede yer verilmemiştir. Vatan cephesinin kurulmasıyla birlikte Zafer gazetesi Vatan Cephesiyle ilgili haberlere geniş yer vermiştir. 1960 yılında gerçekleşen askeri ihtilalden kısa bir süre sonra gazete kapatılmıştır (Tokmak, 2007: 103).

3. Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet gazetesi, Demokrat Parti'nin kuruluş aşamasında ve ilk yıllarında Demokrat Parti'yi desteklemiştir. Fakat DP'nin zamanla laiklikten tavizler vermesi, gazetelere yönelik baskıları arttırması ve otoriter hale gelmesinden dolayı gazete DP'ye karşı muhalif bir çizgi izlemeye başlamıştır. Cumhuriyet gazetesinin yazar kadrosunda Abidin Daver, Hasan Ali Yücel, Burhan Felek, Yaşar Kemal, Cahit Tanyol gibi dönemin ünlü yazarları yer almıştır. (Topuz, 2003: 218)

Özellikle 1954 yılından itibaren Demokrat Parti'ye yönelik muhalif bir tutum sergilemesiyle birlikte gazetenin tirajı düşmeye başlamıştır. DP iktidarı muhalif gazeteleri siyasi ve ekonomik olarak baskı altına alıyordu. Cumhuriyet gazetesi yayınlanan muhalif yazılardan dolayı DP tarafından cezalar verilmiş yazarlarına tutuklama kararı çıkarılmıştır.

Cumhuriyet gazetesi 27 Mayıs İhtilalini “Ordu Yönetime El Koydu ve Türkiye’de Yepyeni Bir Dönem Açıldı” başlığıyla okuyucularına duyurmuştur.

4. Hürriyet Gazetesi

1948 yılında Sedat Simavi tarafından çıkarılan gazete kısa sürede Sedat Simavi'nin büyük gazetecilik başarısı sayesinde büyük bir tirajı yakalamıştır. Gazete 1950 yılında 83 bin tirajında iken 1953 yılında 148 bine ulaşmıştır. Gazetenin kısa süre içerisinde bu denli büyümesine hiç şüphesiz yazar kadrosu da büyük destek vermiştir. Halit Refik Karay, Kemal Tahir, Faruk Nafiz, Ali Ersan, Reşat Nuri Gültekin gazetenin önemli yazarlarıdır (Özsakallı, 2009: 200-201).

İlk Kıbrıs sorununu ortaya çıkaran Hürriyet gazetesi olmuştur. Sedat Simavi Kıbrıs meselesini gazetesinde gündeme taşımasıyla birlikte Türkiye'nin gündeminde Kıbrıs Meselesi öncelikli hale gelmiştir. Sedat Simavi Kıbrıs'a gezi düzenlemiş ve oradaki Kıbrıslı Türkler ile yaptığı röportajları Hürriyet gazetesinde yayınlamıştır. Sedat Simavi Kıbrıs hakkında oldukça fazla yazı kaleme almış ve DP hükümetinin Kıbrıs'la ilgilenmemesini yazılarında eleştirmiştir. Sedat Simavi Kıbrıs'ın Anavatan'ın bir parçası olduğunu öne sürmüş, Kıbrıs Türklerini ada da yükselen Enosis hareketine ve Yunanistan'a karşı cephe oluşturmaya çağırmıştır (Topuz,2003: 214-215).

Hürriyet gazetesi 1950 ile 1954 yılları arasında DP'ye karşı yakın bir politika izlemiştir. DP'nin iç ve dış politikası bu yıllarda olumlu bir şekilde gazetede yer almıştır. Adnan Menderes'in demeçleri ve gezileri büyük puntolarla gazetede yayınlanmıştır. Fakat DP'nin özellikle 6-7 Eylül olaylarından sonra basına getirdiği yasaklar ve otoriter hale gelmesinden dolayı gazete daha tarafsız bir yayın politikası sürdürmüştür.

Gazete, 27 Mayıs askeri müdahalesinden yana olumlu bir tavır sergilemiştir. Özellikle Cemal Gürsel'in beyanlarına gazetede geniş yer verilmiştir.

5. Ulus Gazetesi

Kuruluşundan itibaren CHP iktidarının partisi olan Ulus gazetesi DP iktidarlığı boyunca da CHP'nin gazetesi olmuştur. Gazete genellikle muhalif bir çizgi izlemiş ve CHP'nin yayın organı olmuştur. Demokrat Parti döneminde gazetenin yazı kadrosunda şu isimler yer alıyordu: Altan Öymen, Cemal Sağlam, Nihat Erim, Hüseyin Cahit Yalçın, Bülent Ecevit, Kemal Zeki Gençosman, Ahmet Şükrü Esmer, Seyfettin Turhan, Erdoğan Tamer, Beyhan Cenkçi gibi dönemin önemli yazarları Ulus gazetesinde yazıları yayınlanmaktadır (Tokmak, 2007: 105-106).

Ulus gazetesi CHP'nin yayın organı olması ve muhalif bir çizgi izlemesinden dolayı oldukça zorluklar ile karşılaşmıştır. Demokrat Parti hükümeti sık sık Ulus gazetesini kapatma kararı almıştır. DP, Ulus gazetesine resmi ilan ve reklam konusunda ekonomik olarak sıkıntılar yaşatmıştır.

27 Mayıs İhtilali Ulus gazetesi tarafından övgü dolu sözlerle karşılanır. Ülkenin karanlık dönemden aydınlık bir döneme geçtiği yazılır. Cemal Gürsel'in fotoğrafları ve beyanları gazetede geniş yer tutar. Ayrıca Cemal Gürsel'in büyük boy bir fotoğrafı 11 Temmuz 1960 yılında okuyuculara armağan olarak verilir.

6. İstanbul Ekspres Gazetesi

İstanbul Ekspres 1951 yılında Mithat Perin tarafından kurulmuştur. Gazete büyük fotoğraflar ve heyecan uyandıran büyük boy manşetlerle kısa zaman içerisinde büyük tirajlara ulaşmıştır. Atatürk'ün Selanik'teki evinin bombalandığını bildiren gazete 6-7 Eylül olaylarının yaşanmasında büyük bir rol üstlenmiştir (Topuz, 2003: 221-222).

7. Vatan Gazetesi

Ahmet Emin Yalman Demokrat Parti'nin kuruluş aşmasında ve Demokrat Parti'nin ilk yıllarında itibaren DP'yi desteklemiştir. Gazete yayın politikası olarak milliyetçi ve Atatürkçü bir çizgi izlemiştir. Özellikle 1952 yılından itibaren muhalif bir yayın politikası izleyen Vatan gazetesi sık sık DP tarafından cezalar verilmiştir. Özellikle Ahmet Emin Yalman yazdığı yazılardan dolayı kovuşturma açılmış ve tutuklanmıştır. Ayrıca gericilik karşıtı yazılarından dolayı hedef olmuş ve 1952 yılında silahlı saldırıya uğramıştır (Tokmak, 2007: 106-107).

Vatan gazetesinde iktidar karşıtı çıkan yazılar nedeniyle DP gazetesinin ilanlarını kesmiş, reklamlarını sınırlandırmıştır. Demokrat Parti tarafından uygulanan ekonomik yaptırımlar Vatan gazetesinin tirajının çok fazla düşmesine sebep olmuştur.

27 Mayıs 1960 yılında gerçekleşen askeri ihtilal Vatan gazetesinde geniş yer bulur. Gazete yaşanan ihtilali bayram olarak niteler. Askeri ihtilalle birlikte ülkenin karanlıktan çıkıp, aydınlığa kavuştuğu gazetede yazılır.

SONUÇ

Demokrat Parti dönemi basın ve iktidar ilişkileri açısından oldukça önemli bir dönemdir. Demokrat Parti yöneticileri iktidara gelmeden önce basın özgürlüğü demeçleriyle basını kendi taraflarına çekmeyi başarmışlardır. Demokrat Parti iktidarlığa geldiğinin ikinci ayında 15 Temmuz 1950 yılında Basın Kanunu'na ilişkin tasarı hazırlar ve Basın Kanunu'yla birlikte hükümetin basın üzerindeki denetimi oldukça azalır. Ayrıca gazetecilere sosyal haklar tanıyan kanun çıkarır ve gazetecilere tanınan sosyal haklar güvence altına alınır. Bu kanunla birlikte gazeteciler büyük alanda sosyal haklara sahip olur.

Tek Parti döneminin otoriter anlayışıyla basına uygulanan aşırı denetim, sansür ve baskı Demokrat Parti'nin ilk yıllarında özgürlükçü bir anlayışa dönüşür. Basın Demokrat Parti'nin ilk dönemlerinde demokrasi gereği devletin basın üzerindeki denetimi azalır ve gazeteciler özgür bir şekilde düşüncelerini aktarır.

Demokrat Parti'nin ilk yıllarında basına sağlanan özgürlük zamanla yerini otoriteye bırakır. Demokrat Parti basını denetim altında tutmaya çalışır. Oysa demokrasi gereği basının devlet tarafından denetim altında tutulmaması gerekmektedir. Basın, halkın görüşlerine yer vererek demokrasinin gelişmesini sağlamalıdır. Basın özgür oldukça iktidarlar halk tarafından denetlenebilecek, iktidarların yanlış politikaları eleştirilebilecek, oluşan kamuoyu baskısıyla iktidarlar yanlış politikalarından vazgeçerek demokrasinin devamlılığı sağlanabilecekti. Fakat Demokrat Parti döneminde demokratik sistemlerde olması gereken basın sistemi gerçekleşmemiştir. İlk yıllarda basına özgürlük sağlansa da basın otoriter bir anlayışla yönetilmeye çalışılmıştır.

Demokrat Parti dönemi iç ve dış politika açısından oldukça hareketli bir dönemdir. Bu dönemde siyasal, ekonomik ve kültürel olarak büyük değişiklikler yaşanır. Özellikle dış kredilerin ve yardımların kesilmesi, ülkede hüküm süren ekonomik ferahın zamanla enflasyon ve takibinde karaborsaya dönüşmesi, dış politikada yaşanan olumsuz gelişmelerin iç politikaya yansımaları ülkede hüküm süren

huzur ve sakinliği bozmuş yerini tartışmalara ve kutuplaşmalara bırakmıştır. Demokrat Parti yaşanan bu olumsuz gelişmeler sonucu muhalif sesleri susturabilmek için basını denetim altına almaya çalışmıştır.

Özellikle 1957 seçimlerinde Demokrat Parti'nin %58 gibi büyük bir oyla seçimi kazanmasıyla mecliste hâkim güç haline gelmiştir. Demokrat Parti meclisteki çoğunluğuna dayanarak otoriter ve baskıcı uygulamalarıyla basını kontrol altına almaya çalışmıştır. Basın Yasası'nda yapılan değişiklikler, İspat Hakkı, Pulliam Davaları, Tekzip ve Neşir Yasakları, 6-7 Eylül Olaylarından sonra basına getirilen yasaklar, Gazeteciler Cemiyeti'nin kapatılması, Tahkikat Komisyonu, basına getirilen dönemin otoriter ve baskıcı uygulamalarıdır. Ayrıca, Demokrat Parti basını kontrol altında tutabilmek için ekonomik yaptırımlarda uygulamıştır. Muhalif gazetelerin reklam ve ilanlarına sınırlamalar getirilmiş, yandaş basına ise ayrıcalıklar tanımıştır.

Basının 6-7 Eylül olaylarının yaşanmasında büyük rol üstlenmesi Demokrat Parti'nin basına karşı sert önlemler almasına sebep vermiştir. 6-7 Eylül olaylarıyla birlikte sıkıyönetim ilan edilmiş ve basın özgürlüğünü sınırlayıcı sert yasalar çıkarılmıştır.

1957 yılından itibaren Demokrat Parti basına büyük oranda denetim altında tutmaya çalışır. Bu dönemde birçok gazete kapatılır ve birçok gazeteci tutuklanır. Gazeteciler haber alma ve toplumu bilgilendirme görevlerini yerine getiremezler. Özellikle Demokrat Parti'nin otoriterleşmesi ve Adnan Menderes'in, İsmet İnönü'ye karşı sert sözler ile karşılık vermesi askeriye tarafından hoş karşılanmamıştır. Basına uygulanan aşırı denetim sonucu halk doğru bilgiye ulaşamamış ve fısıltı gazetesi tarafından çarpıtılmış yalan haberler ülkede kaos ortamı oluşmasına sebep vermiştir. Özellikle, Tahkikat Komisyonu ile basın büyük oranda denetim altına alınmaya çalışılmıştır. Demokrat Parti döneminde yaşanan sansür, baskı ve basının denetim altında tutulması Otoriter Basın Kuramının özelliklerini taşımaktadır. Demokrat Parti dönemi basında yaşanan gelişmeleri medya kuramları yönünden değerlendirecek olursak o yıllarda Otoriter Medya Kuramı özelliklerinin daha çok taşındığını söyleyebiliriz.

Tahkikat Komisyonu ülkede kutuplaşmaların kavgaya dönüşmesine sebep olmuştur. Komisyonun ardından üniversite öğrencileri ayaklanır ve eylemler başlatır. Demokrat Parti yönetiminden hoşnut olmayan askeriye ülkedeki yaşanan karışıklıklar yararlanır ve 27 Mayıs 1960 tarihinde yönetime el koyar.

Bütün olarak sonuca baktığımız zaman iktidara gelmeden önce Demokrat Partili yöneticiler basın özgürlüğü söylemleriyle Tek Parti'nin baskıcı, otoriter yönetiminden bunalan basının desteğini sağlayabilmiştir. 1950 yılında gerçekleşen seçimi kazanması ve iktidar olmasında basının büyük rolü olmuştur. Demokrat Parti iktidarlığının sadece ilk yıllarında basına özgürlük tanımıştır fakat genel olarak basını denetim altında tutmaya çalışmış, muhalif basını susturmak istemiştir. Bu durum karşısında muhalefet ve basının tepkisiyle karşılaşmıştır. Bu tepki zamanla halka yansımıştır. Demokrat Parti'nin son yıllar göstermiş olduğu otoriter tutum 27 Mayıs askeri darbesinin zeminini oluşturmuştur. İhtilalin gerçekleşmesiyle birlikte uzun yıllar baskı ve denetim altında tutulan basın askeri darbeyi büyük bir sevinçle karşılamıştır.

İhtilalin gerçekleşmesiyle birlikte basın DP'den intikam alır gibi sert ve DP yöneticilerini aşağılayıcı, karalayıcı haberlere geniş yer verir. Gazeteler Demokrat Parti iktidarlığını diktatörlük ve baskı rejimi olarak belirtmişlerdir. Gazetelerin manşetlerinde Demokrat Parti ileri gelenlerinin gayri meşru servetleri, gayri meşru ilişkileri, cinayetler, gerçekleşen yolsuzluklar, önemli bir yer tutmuştur. Hatta bazı gazeteciler çok ileri giderek DP'li yöneticilere ağır hitamlarda bulunmuştur. Basının bu denli kontrolsüz ve sert üslubu halkın seçimle iktidara getirdiği partiyi hiçe saymak ve geniş kitlelerin düşüncelerine önem vermemek anlamına geliyordu. Basın ise bu dönem objektif olamamış ve nefret söylemiyle haberler yayınlamıştır. DP'li vekillerin idamlarına seyirci kalmış ve hatta alkış tutmuştur. DP'nin özellikle 1957 yılından itibaren otoriter bir anlayışla ülkeyi yönetmesi ve basını denetim altında tutmaya çalışması doğru değilse, basınında DP'den intikam alırcasına karalayıcı, aşağılayıcı, nefret barındıran haberlere çok fazla yer vermesi yanlıştır. Özellikle gerçekleşen idamlara seyirci kalması ise demokrasimiz için oldukça vahim bir durumdur.

KAYNAKÇA

- Arcayürek, C. (1985). *Demokrasinin İlk Yılları 1947- 1951*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Arcayürek, C. (1993). *Yeni İktidar Yeni Dönem 1951-1954*, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Baban, C. (2009). *Politika Galerisi*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Bağcı, H. (1990). *Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası*, İmge Yayınları, Ankara.
- Berzeg, K. (2000). *Liberalizm Demokrasi*, Liberte Yayınları, Ankara.
- Bil, H. (1976). *Kıbrıs Olayı ve İç Yüzü*, Belde Yayınları, İstanbul.
- Cornoy, M. (2015). *Devlet ve Siyaset Teorisi*, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Çaha, Ö. (2010). *Siyasi Düşüncelere Giriş*, Dem Yayınları, İstanbul.
- Devran, Y. (2011). *Siyasal İktidar-TRT İlişkisinin Dünü*, Başlık Yayınları, İstanbul.
- Doehring, K. (2002). *Genel Devlet Kuramı*, İnkılâp Yayınları, İstanbul
- Dursun, Ç. (2001). *TV Haberlerinde İdeoloji*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Eser, T. (1965). *Basında Kavgalar*, Yeni Matbaa, İstanbul.
- Gevgilili, Ali. (1981). *Yükseliş ve Düşüş*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Hasgürel, M. (2005). *Kim ve Akis Dergilerinde Kıbrıs*, Babil Yayınları, İstanbul.
- Hasgürel, M. (2000). *Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Heywood, A. (2014). *Siyasi İdeolojiler*, Adres Yayınları, Ankara.
- İnuğur, N. (1999). *Türk Basınında İz Bırakanlar*, Der Yayınları, İstanbul.
- İnuğur, N. (1992). *Türk Basın Tarihi*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul.
- İsmail, S. (1998). *İlk 50 Yılında Türk-Rum İlişkileri*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi Yayınları, Lefkoşa.
- Kaçmazoğlu, H. B. (1988). *Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları*, Birey, Yayıncılık, İstanbul.

- Keane, J. (1999). *Medya ve Demokrasi*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Koçak, C. (2010). *İkinci Parti*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kısakürek, N. F. (2008). *Benim Gözümde Adnan Menderes*, İstanbul.
- Kışlalı, A. T. (1974). *Öğrenci Ayaklanmaları*, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- Kocak, C. (2010). *İkinci Parti*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kızılyürek, N. (2005). *Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kırçak, Ç. (1993). *Türkiye’de Gericilik*, İmge Kitabevi, Ankara
- Mardin, Ş. (2013). *Türkiye’de Toplum ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- McGhee, G. (1992). *ABD-Türkiye-NATO-Ortadoğu*, (Çev: Belkıs Çoralçı), Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- Morresi, E. (2006). *Haber Etiği*, Dost Kitabevi, Ankara.
- Musulın, J. (1962). *Hürriyet Bildirgeleri*, Belge Yayınları, İstanbul.
- Mütercimler, E. (2007). *Satılık Ada Kıbrıs*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Oskay, Ü. (2014). *Kitle İletişimin Kültürel İşlevleri*, İnkılap Yayınları, İstanbul.
- Öymen, A. (2009). *Öfkeli Yıllar*, Doğan Kitap, İstanbul.
- Öztürk, M. (1993). *Ordu ve Politika*, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Özgen, M. (2004). *Türkiye’de Basının Gelişimi ve Sorunları*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Serter, Y. (1990). *Ardımdaki Yıllar*, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Som, C. (2008). *Parazitli Demokrasi*, Cumhuriyet Kitap, İstanbul.
- Zürcheer, E. J. (2009). *Modernleşen Türkiye Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Toker, M. (1991). *DP’nin Altın Yılları*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, Ankara.
- Toker, M. (1991). *DP Yokuş Aşağı*, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- Tokgöz, O. (2003). *Temel Gazetecilik*, İmge Kitabevi, Ankara.

- Topuz, H. (1996). *Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Topuz, H. (2003). *Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Turan, M. (2007). *Darbe Arası Türkiye*, Resital Yayıncılık, İstanbul.
- Yaylagül, L. (2013). *Kitle İletişim Kuramları*, Dipnot Yayınları, Ankara.

TEZ VE MAKALE

- Akgün, R. (2015). *Türkiye’de Demokratikleşme Süreci ve 27 Mayıs İhtilali Bağlamında Medya-Siyaset İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, 2015, Niğde.
- Akkaya, B. (2010). *Demokrat Parti Dönemi Türkiye’nin İç Güvenliği*, Yüksek Lisans Tezi Erciyes Üniversitesi.
- Akşit, Y. (2012). *Çok Partili Sistemin İlk Dönemlerinde Basın ve Basın Özgürlüğü*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Arıkanoglu, N. (2014). *Demokrat Parti İktidarında Hükümet-Basın İlişkileri*, Yüksek Lisans Tezi Turgut Özal Üniversitesi.
- Özsakallı, M. (2009). *Yassıada Yargılamalarının Basındaki Yankıları*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Onur, Ö. (2007). *Demokrat Parti Dönemi Basın Rejimi ve Zafer Gazetesi (1957-1960) Ulus Gazetesi ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Utma, A. M. (2010). *1980 Sonrası Türkiye’inde Medya-Siyasi İktidar İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Ümit, Ö. (2013). *Bağdat Paketi’nin Türk Basınındaki Yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Horasan, C. (2010). *Türk Basınına Göre Demokrat Parti Döneminde Türkiye- Amerika Birleşik Devletleri İlişkileri*, Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi.
- Tanser, Ö. (2010). *Demokrat Parti Dönemi Kıbrıs Politikası*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Tokmak, M. (2007). *Basın-İktidar İlişkileri Çerçevesinde Demokrat Parti ve Ankara Radyosu*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

GAZETELER

“*Her Yerde Mitingler Yapılıyor*”, Ulus, 4 Aralık 1950.

“*Atamızın Evi Bomba ile Hasara Uğradı*”, İstanbul Ekspres, 06 Eylül 1955.

“*Birlik, Sukun ve Nizam*” Milliyet 8 Eylül 1955.

“*Büyük İmtihan*”, Vatan, 6 Haziran 1956.

“*CHP İktidarı Devrediyor*”, Ulus 16 Mayıs 1950

FENİK, Müntaz Faik, “*Ortadoğu ve Batılılar*”, Ulus, 27 Mart 1956

“*Komutanlarımıza İftira Atmayalım*”, Ulus, 15 Temmuz 1950

“*Kore Harbine 4500 kişilik Kuvvet Gönderiyoruz*”, Milliyet 26 Temmuz 1950.

İNÖNÜ, İsmet, “*Çetin Bir İmtihan*”, Ulus, 19 Eylül 1955.

YALÇIN, Hüseyin Cahit, “*Atlantik Misakında Türkiye*” Ulus, 23 Şubat 1953.

YALÇIN, Hüseyin Cahit, “*En Tehlikeli Cephe*” Ulus, 2 Mart 1955

SADUN, Tanju, “*Türk Basını*”, Vatan, 19 Aralık 1959.

NADİR, Nadi, “*Hangi Basın Rejimi*”, Cumhuriyet, 8 Aralık 1953.

NADİR, Nadi, “*Bağdat Paktı, Cumhuriyet*”, 27 Şubat 1955

ÇOŞAR, Ömer, Sami, “*Ümit Veren Belge*” Cumhuriyet, 3 Ocak 1955.